

Plan van aanpak asbest

Januari 2017

Plan van aanpak asbest

Januari 2017

Auteur: Marco Borkent
Eenheid Ruimtelijke Ontwikkeling

Portefeuillehouder: N.L. Agricola

Mede mogelijk gemaakt door:
VTBX-combinatie
(Gertjan Brand, Stendert de Vries, John Bakker)

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	3
SAMENVATTING	4
1 INLEIDING	7
1.1 Asbestverbod 2024.....	7
1.2 Inhoud plan van aanpak	7
1.3 Kader	7
1.4 Een terugblik, wat is er al gebeurd?	7
2 ACHTERGRONDEN VERBOD ASBESTDAKEN	8
2.1 Waarvoor geldt het verbod?	8
2.2 Risico's asbest.....	8
2.3 Eigenaar verantwoordelijk	8
2.4 Situatie na 2024 / handhaving	8
3 BELEID ANDERE OVERHEDEN	10
3.1 Het Rijk	10
3.2 Provincie Overijssel	11
3.3 Andere gemeenten	12
4 DE OPGAVE	13
4.1 Inleiding	13
4.2 Inventarisatie bedrijfsterreinen	13
4.3 Inventarisatie buitengebied.....	14
4.4 Inventarisatie kernen / woningen.....	16
4.5 Gemeentelijke gebouwen / maatschappelijk vastgoed	16
4.6 Wat is er al gesaneerd?.....	16
5 AANPAK PER DOELGROEP (MARKSEGMENT): INVLOED EN ROL GEMEENTE	17
5.1 Roltypering overheid.....	17
5.2 Faseringsmodel	17
5.3 Doelgroepen	17
5.4 Generieke aspecten en instrumenten	18
5.5 Aanpak per doelgroep	19
5.6 Enkele aanbevelingen	30
6 FINANCIËN	31
6.1 Inleiding	31
6.2 Voorbeelden financieringsopgave	31
6.3 Gratis asbest storten	32
6.4 Financiering door gemeente.....	33
7 HET VERVOLG – ACTIEPLAN	34
BIJLAGE 1: INTENTIEOVEREENKOMST PROVINCIE OVERIJSEL	36
BIJLAGE 2: RIJK ACTIEPROGRAMMA AANPAK ASBESTDAKEN	37
BIJLAGE 3: PLAN VAN AANPAK ASBESTDAKEN PROVINCIE OVERIJSEL	38
BIJLAGE 4: MARKTSEGMENTATIE EN ROL OVERHEID	39

Samenvatting

Achtergrond en terugblik (hoofdstuk 1 en 2)

Vanaf 2024 zijn asbestdaken in Nederland verboden en ligt er een saneringsopgave. Hierbij maakt het niet uit of dit dak in bezit is van een particulier, een bedrijf of de overheid.

Het verbod geldt voor asbestdaken die in contact staan met de buitenlucht. Bijvoorbeeld golfplaten en dakleien. Het verbod geldt niet voor boeidelen, dakgoten, gevelpanelen en asbesthoudend materiaal aan de binnenkant van gebouwen.

Het vervangen van daken is een verantwoordelijkheid van de pandeigenaar. Binnen de daarvoor geldende regelgeving bepaalt de eigenaar zelf hoe, wat en wanneer er iets aan het pand moet gebeuren. De gemeente is bevoegd gezag voor onder andere de Woningwet en aanverwante regelgeving. Daarnaast heeft ze verantwoordelijkheden rond volksgezondheid, veiligheid en voorlichting. Als er na 2024 nog steeds asbestdaken aanwezig zijn, kan de gemeente als bevoegd gezag eisen dat het dak verwijderd wordt. Wanneer men hier geen gevolg aan geeft kan de gemeente een last onder dwangsom opleggen om eigenaren te dwingen het dak te verwijderen. Ook in de tussentijd is handhaving mogelijk als een dak te verweerd is en een gevaar voor de gezondheid vormt.

De afgelopen jaren heeft de gemeente Dalfsen niet stilgezeten als het gaat om de asbestaanpak. Er zijn al verschillende acties uitgevoerd.

- In oktober 2014 heeft wethouder Agricola namens het college, de bijgevoegde provinciale intentieovereenkomst ondertekend, als één van de eerste gemeenten in Overijssel.
- Er heeft op verschillende vlakken al een inventarisatie plaatsgevonden van de opgave aan m².
- In de 2e helft van 2015 is in de gemeenten Dalfsen en Steenwijkerland een pilot uitgevoerd als voorloper op een groot provinciaal traject voor asbestsanering op bedrijfsterreinen in 2016. In totaal zijn in deze periode bij 33 bedrijven in Dalfsen dakscans uitgevoerd (globale inventarisatie en gesprek over risico's en regelgeving asbest, bedrijfsplannen, te nemen stappen en financieringsmogelijkheden). Deelname in Dalfsen was vergeleken met andere Overijsselse gemeenten een groot succes.

Andere overheden (hoofdstuk 3)

Het asbestdakenverbod betekent een enorme opgave voor pandeigenaren en tegelijk ook voor de verschillende overheden in hun rol als o.a. stimulator, faciliteerder én handhaver. Overheden op drie niveaus moeten met elkaar samenwerken, te weten het Rijk, de provincies en gemeenten.

Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu presenteerde recent een nieuwe Programmatische Aanpak Asbestdaken. In het actieprogramma zijn drie sporen onderscheiden, te weten: bewustwording en communicatie, optimalisatie beleid en regelingen, quick wins en ontwikkeling aanpak in de praktijk die ontzorgt.

Vanaf 2016 is er de tijdelijke mogelijkheid voor alle eigenaren van een asbestdak om subsidie aan te vragen. Per m² wordt € 4,50 subsidie gegeven met een maximum van € 25.000,-. De regeling loopt tot 31 december 2019. Daarna is de pandeigenaar volledig zelf aan zet.

De provincie Overijssel is historisch betrokken bij de asbestproblematiek, maar heeft geen formele verantwoordelijkheid voor de verwijdering van asbestdaken. De provincie wil wel bijdragen aan versnelling van de asbestdakenverwijdering in Overijssel en is samen met Limburg landelijk voorloper. In november 2016 heeft Provinciale Staten unaniem een plan van aanpak asbestdaken aangenomen.

De provincie trekt t/m 2019 ruim € 4 miljoen uit voor vier sporen:

- bewustwording en informatievoorziening voor eigenaren van asbestdaken;
- het helpen van eigenaren om de beslissing te nemen die het beste bij zijn/haar situatie past (bijvoorbeeld door koppeling met kostenbesparing door isolatie en zonnepanelen);
- het aanmoedigen en ontzorgen bij de daadwerkelijke verwijdering;
- het stimuleren van innovatie met betrekking tot de verwerking van het asbest.

De asbestopgave kan de gemeente Dalfsen onmogelijk op eigen kracht oplossen. Er zal hierin absoluut samengewerkt moeten worden met allerlei andere partners. Dalfsen kiest er daarom ook voor te participeren in het provinciale plan van aanpak. Daarbij komt dat het onderwerp de komende jaren waarschijnlijk erg dynamisch zal zijn met veel ontwikkelingen op het gebied van voorlichting, sanering/verwijdering etc. Dit betekent dat niet alles in structuren vastgelegd moet worden, maar vraagt om een soort van 'organisch proces onder zekere regie'.

De opgave (hoofdstuk 4)

Inventarisatie geeft inzicht in de omvang van het probleem. Daarbij zijn enkele deelgebieden te onderscheiden. Deels heeft al een inventarisatie plaatsgevonden en deels moet dat nog gebeuren. Het geheel verdient nog zeker een verdiepingsslag inclusief visualisatie.

Bedrijfsterreinen: ca 22.100 m²

Op basis van onderzoek naar 4 bedrijventerreinen ('t Febriek, Rondweg, Meele, Den Hulst/Evenboer) is er de volgende inschatting: op de 4 bedrijventerreinen is in totaal 24 ha dak aanwezig is, waarvan 2,21 ha als asbestverdacht is geschat. Dit is 9,2% van het totale dakoppervlak.

Buitengebied: ca 600.000 m²

Voor agrarische objecten is een inventarisatie gedaan op basis van WOZ-data, omdat de aanwezigheid van asbest bij agrarische taxaties verplicht meegenomen moet worden. Het totaal aantal m² asbestdak op basis van de WOZ-data bedraagt bijna 717.500 m². Hiervan is bijna 9.500 m² te koppelen aan bedrijven (niet zijnde agrarisch, in werkelijkheid zal het hoger zijn, dit vergt nader onderzoek). Ruim 600.000 m² is te koppelen aan agrarische objecten (nader onderzocht moet worden of het schuren zijn die nog agrarisch in gebruik zijn of ook schuren die op een voormalig agrarisch perceel staan). Een zeer belangrijk koppelpunt bij deze doelgroep is het beleid m.b.t. vrijkomende agrarische bebouwing en ruimtelijke instrumenten. De raad ontvangt hiervoor in april 2017 een notitie.

Kernen

Naast het buitengebied en bedrijfsterreinen is er nog een categorie, nl. de dorpskernen. Dit varieert van kleine bedrijven tot particulieren. Hiervan is geen inventarisatie beschikbaar en daarmee de opgave ook niet helder. Waarschijnlijk zullen het vele snippers zijn en in verhouding kleinere oppervlakten, die echter met elkaar wel een aanzienlijke hoeveelheid kunnen vormen. In de loop van 2017 zullen we proberen hiervan een completer beeld te vormen.

Gemeentelijke gebouwen / maatschappelijk vastgoed

Als overheid en i.v.m. voorbeeldfunctie moeten we kijken naar het eigen maatschappelijk vastgoed. Dit kan zijn voor onze gemeentelijke gebouwen, maar denk ook aan 'semi-eigenaar', bijv. sporthallen, kulturhusen, sportverenigingen en scholen. Voor wat betreft de aanwezigheid van asbest hebben we hier geen goed inzicht. De eigen gemeentelijke gebouwen zijn in beeld, maar dit behoeft nog wel een verdiepingsslag. In de periode van nu tot 2024 hebben wij als gemeente een voorbeeldrol om de asbestdaken te verwijderen. We zullen hiervoor de nodige acties in gang zetten.

Woningcorporaties en andere professionele vastgoedbeheerders zorgen veelal zelf voor hun informatievoorziening en plannen de dakverwijdering in hun onderhouds- en investeringsprogramma's.

Doelgroepbenadering (hoofdstuk 5)

De gemeente kan in de praktijk verschillende rollen spelen: reguleren, regisseren, stimuleren of faciliteren. De gemeente heeft in twee fasen een rol: bij bewustwording en besluitvorming. De fasen (asbest)verwijdering en -verwerking zijn voor de private sector.

Er zijn vijf verschillende doelgroepen te onderscheiden, met elk hun eigen aanpak: 1. Particuliere woningen; 2. Bedrijfspannen; 3. Panden met agrarische bestemming; 4. Huurwoningen; 5. Maatschappelijk vastgoed.

Ad 1) De eerste stap is om deze groep bewust te maken van de urgentie om het asbest te saneren. Voor particulieren die tot 35 m² asbest moeten saneren, zijn in principe geen aanvullende interventies nodig. Informeren over de mogelijkheden is voldoende. Daarnaast kan het aanbieden van gratis storten een extra stimulans zijn. Voor woningen met meer dan 35 m² asbest is het belangrijk om te kijken of de woningeigenaren over voldoende middelen beschikken. Is dit het geval dan dienen voor deze doelgroep de aanbodbedrijven (asbestsaneerders, aannemers, etc.) te worden uitgedaagd om met interessante proposities te komen. Zijn er wel financiële belemmeringen, kan een versnelling worden bereikt door publiek-private oplossingen. Gedacht kan worden aan een revolverend fonds, dan wel een combinatie met de landelijke energiebespaarlening.

Ad 2) In 2016 zijn bedrijfspannen met asbest op bedrijventerreinen in kaart gebracht en actief benaderd. Voor deze doelgroep in de gemeente Dalfsen is reeds veel gedaan aan bewustwording. De overige bedrijfspannen (winkels, 'losse' bedrijfspannen) zijn nog niet actief meegenomen in het bewustwordingsproces. Hier ligt een kans én een rol voor aanbodbedrijven om pandeigenaren te

verleiden met aantrekkelijke asbestsaneringsproposities. Overheidsinterventies die direct betrekking hebben op de investering in asbestsanering (zoals subsidies) hebben een verstoringseffect op de marktwerking. Voor de gemeente ligt een belangrijke taak in het kweken van bewustwording bij bedrijven en stakeholders zoals accountants en ondernemerskringen.

Pandeigenaren met beperkte middelen zullen op korte en middellange termijn niet investeren in asbestsanering. Hiervoor zijn hulpmiddelen nodig als bijv. een revolverend fonds of planologische ruimte.

Ad 3) Naast de hiervoor genoemde doelgroep bedrijfspanden vormt de agrarische sector een doelgroep met eigen specifieke kenmerken. Er is onderscheid in financieel stabiele bedrijven en bedrijven in de 'gevaarzone', dit vergt een eigen aanpak. Opties zijn in zijn algemeenheid ook hier een revolverend fonds of planologische ruimte (schuur-voor-schuur, sloopregelingen etc.). Een belangrijke component is het probleem met toenemende leegstand en financiële situaties van agrariërs. Dit vergt specifiek beleid, zoals VAB-beleid. De raad ontvangt hiervoor in april 2017 een voorstel.

Ad 4/5) Wat betreft maatschappelijk vastgoed en huurwoningen is het volstrekt helder: voor het maatschappelijk vastgoed staat de gemeente 'aan de lat' en voor de huurwoningen zal de gemeente met de corporaties duidelijke afspraken moeten maken. We zullen dit in 2017 oppakken.

Naast bovengenoemde doelgroepbenaderingen zijn er generieke instrumenten inzetbaar door de gemeente, zoals Informatiepunt asbest (asbestcoach), aanpak maatschappelijk vastgoed, bewustwording per doelgroep, kennisdeling, gegevensverzameling & monitoring, activeren aanbodzijde.

Financiering (hoofdstuk 6)

Naast voorlichting kan een financiële prikkel mogelijk een hulpmiddel zijn. Overheidsinterventies die direct betrekking hebben op de investering in asbestsanering (zoals subsidies) hebben een verstoringseffect op de marktwerking. De subsidie is slechts een tijdelijke prikkel en speelt enkel in op de financiële behoeften van pandeigenaren. Let hierop ook op de landelijke subsidieregeling, die loopt t/m 2019 en daarna wordt beëindigd. De pandeigenaar is daarna volledig zelf aan zet. Ervaringen met provinciale regelingen hebben laten zien dat subsidie vooral benut wordt door bedrijven met voldoende draagkracht en dat bedrijven die het moeilijk hebben aan subsidies niet voldoende hebben om tot vervanging over te gaan. In de praktijk blijken subsidieregelingen maar een kleine bijdrage te zijn aan de totale benodigde financieringskosten.

Binnen de gemeente Dalfsen is reeds meerdere jaren financiële ruimte op de begroting. Dit biedt mogelijkheden voor asbestbeleid en/of het revolverend fonds. Daarbij is er een optie voor de agrarische doelgroep (gelet op leegstandsproblematiek) te kijken naar de mogelijkheden voor bijv. een sloopfonds, wellicht in combinatie met een revolverend asbestfonds. Dit vraagt nadere uitwerking, ook waar het gaat om het opzetten van een dergelijk fonds en de bijbehorende voorwaarden. Daarom is nu nog niet aan te geven welke financiële kredieten benodigd zijn.

Uitvoeringsplan (hoofdstuk 7)

Een plan van aanpak is een eerste stap in het traject richting 2024, wanneer het asbestverbod een feit wordt. Er zijn nog veel stappen te zetten. Na vaststelling van dit plan kan worden overgegaan tot acties.

Wat gaan we concreet doen?

- Voorlichting/informeren van dak-eigenaren en stakeholders:
 - o in gesprek over de urgentie, toe te passen regelingen, zorgen voor olievlekwerking;
 - o opzetten informatieloket (evt. samen met andere gemeenten);
 - o *asbestcoach* zorgt voor persoonlijke benadering en helpt dak-eigenaren in het asbesttraject (voorlichting, wijzen op financiële regelingen etc.). We kijken of een koppeling mogelijk is met een duurzaamheidscoach.
- Uitwerken ruimtelijke instrumenten: Rood voor Rood, schuur voor schuur, VAB etc.
- Uitwerken financiële instrumenten: revolverend asbestfonds (al dan niet gekoppeld aan duurzaamheidsfonds), sloopvouchers, etc.
- Overig: inventariseren daken, gemeentelijke voorbeeldfunctie, handhaving, etc.

Deze lijst is vanzelfsprekend niet uitputtend. De maatregelen zullen de komende periode verder worden uitgewerkt. Over deze uitwerking zal de raad worden geïnformeerd.

1 Inleiding

1.1 Asbestverbod 2024

Vanaf 2024 zijn asbestdaken in Nederland verboden. Het verbod zal worden opgenomen in het Asbestverwijderingsbesluit 2005. Het is de bedoeling dat het besluit waarin dit verbod is neergelegd op 1 juli 2017 in werking treedt. Dit betekent dat eigenaren van gebouwen met asbesthoudende dakbedekking deze voor 2024 moeten verwijderen. Hierbij maakt het niet uit of dit dak in bezit is van een particulier, een bedrijf of de overheid. Ook de toestand van het dak is niet relevant voor het verbod. Daken in heel slechte, verweerde toestand moeten al eerder verwijderd worden.

Sinds 1 juli 1993 mogen bedrijven geen asbest meer gebruiken en ook geen asbest of asbesthoudende producten meer verkopen, importeren, weggeven, opnieuw toepassen en bewerken. In de Europese Unie geldt een asbestverbod sinds 2005. Tot 1994 is asbest veel gebruikt in verschillende producten, vooral in bouwmaterialen. Zo komt het voor in golfplaten, vensterbanken, vinylvloerbedekking (zeil) en in pijpen voor schoorstenen. Ook kan asbest zitten in oude huishoudelijke apparaten.

1.2 Inhoud plan van aanpak

Voordat we in Dalfsen tot concrete acties overgaan, is het goed om eerst te bezinnen waar we het over hebben. Wat betekent het asbestdakenverbod concreet voor de gemeente Dalfsen? Waar praten we over, hoe groot is de problematiek? Welke rol moet de gemeente vervullen ten opzichte van het landelijke en provinciale beleid? Welke doelgroepen zijn te onderscheiden? Waar heeft de gemeente invloed op? Welke instrumenten zoals regelgeving of financiële middelen zijn slim in te zetten? Dit plan geeft een antwoord op onder meer deze vragen en daarbij een koers voor een vervolgaanpak.

1.3 Kader

Dit plan van aanpak richt zich op sanering van asbestdaken zoals in de wetgeving per 2024 wordt vereist. Er zijn meer asbesttoepassingen (zie 1.1), maar de urgentie op het gebied van asbestdaken is het grootst. Deze asbesttoepassingen zijn immers blootgesteld aan de buitenlucht en daarmee aan verwerking onderhevig.

Tegelijk moet er het besef zijn dat de opgave voor de gemeente Dalfsen zelfstandig onmogelijk is en er absoluut samengewerkt moet worden met allerlei andere partners. Dalfsen kiest er daarom ook voor te participeren in het provinciale plan van aanpak, om op die manier de krachten te bundelen. Daarbij komt dat het onderwerp de komende jaren waarschijnlijk erg dynamisch zal zijn met veel ontwikkelingen op het gebied van voorlichting, sanering/verwijdering etc. Dit betekent dat niet alles in structuren vastgelegd moet worden. Dit vraagt om een soort van 'organisch proces onder zekere regie'.

1.4 Een terugblik, wat is er al gebeurd?

De afgelopen jaren heeft de gemeente Dalfsen niet stilgezeten als het gaat om de asbestaanpak. Er zijn al verschillende acties uitgevoerd. Een korte terugblik op 2 onderdelen:

De provincie Overijssel zet zich in om de verwijdering van asbestdaken op bedrijventerreinen te versnellen. In Overijssel maakt een samenwerkingsverband van bedrijfsleven, overheidsinstanties en onderzoek/onderwijs zich hard om voor eind 2018 80% van de asbestdaken van de bedrijfsgebouwen in Overijssel vervangen hebben door duurzame, energiezuinige daken. In oktober 2014 heeft wethouder Agricola, namens het college, de bijbehorende provinciale intentieovereenkomst ondertekend, als één van de eerste gemeenten in Overijssel. Daarmee gaf de gemeente een signaal af dat zij een rol wil vervullen in de asbestproblematiek. Zie bijlage 1 voor de overeenkomst.

In de 2e helft van 2015 is in de gemeenten Dalfsen en Steenwijkerland een pilot uitgevoerd als voorloper op een groot provinciaal traject voor asbestsanering op bedrijfsterreinen. Via een bijdrage van de provincie Overijssel was het mogelijk om 12 bedrijven in Dalfsen een gratis adviesgesprek aan te bieden. Daarbij ontvingen zij een dakscan (hoeveel asbest) en werden zij voorgelicht over de te nemen stappen en financieringsmogelijkheden. Na een oproep waren binnen enkele dagen alle 12 gesprekken volgeboekt. Vervolgens zijn nog eens 10 bedrijven meegenomen, omdat ze anders buiten de boot zouden vallen. Begin 2016 is met een extra bijdrage van de provincie (en gelijktijdig met andere Overijsselse gemeenten) nóg een extra ronde aangeboden. Daarbij hebben ook nog eens 11 bedrijven zich aangemeld. In totaal zijn dus met 33 bedrijven gesprekken gevoerd. Vergeleken met andere Overijsselse gemeenten was de belangstelling vanuit het Dalfser bedrijfsleven groot!

2 Achtergronden verbod asbestdaken

2.1 Waarvoor geldt het verbod?

Het verbod geldt voor asbestdaken die in contact staan met de buitenlucht. Bijvoorbeeld golfplaten en dakleien. Boeidelen, dakgoten en gevelpanelen worden niet gezien als dakbedekking en zijn niet verplicht om te verwijderen. Het verbod geldt ook niet voor asbesthoudend materiaal aan de binnenkant van gebouwen, zoals dakbeschot of isolatiemateriaal dat onder de dakbedekking zit. Denk ook aan asbest vensterbanken of vloerbedekking/zeil met asbest. Vaak is het wel praktisch om dit gelijk mee nemen bij een sanering.

2.2 Risico's asbest

Asbest is een verzamelnaam voor een groep mineralen die in de natuur voorkomt. De mineralen bestaan uit microscopisch kleine, naaldachtige vezels. De vezels kunnen diep in de longen doordringen. Wie asbestvezels inademt kan ziek worden. Op termijn kan dit longkanker, mesothelioom (longvlieskanker of buikvlieskanker) of asbestose (stoflongen) veroorzaken.

Met het verstrijken van de tijd raakt elk asbestdak op den duur verweerd. Een verweerd asbestdak levert een (dreigend) gevaar op voor de leefomgeving. Het verbod op asbestdaken is een middel om de hoeveelheid asbest in de leefomgeving te verminderen. Verweerde asbestdaken leveren een bijdrage aan de gestage emissie van asbestvezels in het milieu. Dit komt omdat bijna alle asbestdaken in Nederland matig tot ernstig zijn verweerd. Deze daken worden niet altijd vervangen omdat de functie van het dak door verwerking niet direct wordt aangetast. Het vrijkomen van asbestvezels is met het blote oog niet zichtbaar. Een verweerd asbestdak kan daardoor lange tijd het milieu vervuilen. Ook kan het een gevaar opleveren voor de gezondheid van mensen.

Het landelijke asbestbeleid is er op gericht om de risico's van asbest voor mens en leefomgeving zoveel mogelijk te beperken. Dit houdt in dat de blootstelling aan asbestvezels in de leefomgeving zoveel mogelijk wordt beperkt. In 1994 werd het gebruik van asbest verboden. Asbesthoudende remvoeringen zijn al eerder uitgefaseerd. Ook zijn veel asbestwegen gesaneerd. Uit onderzoek van TNO¹ blijkt dat de concentratie van asbestvezels gemeten in de leefomgeving sinds 1970 drastisch is afgenomen. Het tot dusverre gevoerde beleid is derhalve succesvol, maar we zijn er nog niet. De Gezondheidsraad heeft namelijk een verwaarloosbaar risico geadviseerd voor asbestvezels in de lucht (13 vezels/m³ buitenlucht). Uit het onderzoek van TNO blijkt dat de concentratie asbestvezels in de lucht het verwaarloosbaar risico nog wel overschrijdt (35 vezels/m³). Het saneren van asbestdaken zal ook bijdragen aan het verder verlagen van de concentratie van asbestvezels in de lucht.

2.3 Eigenaar verantwoordelijk

Eigenaren van asbestdaken zijn zelf verantwoordelijk voor de verwijdering van asbest. Een particulier mag maximaal 35 m² asbestdak dat in goede toestand is zelf verwijderen. Dit mag alleen in strikt omschreven gevallen. Verwijdering van asbest moet altijd gemeld worden bij de gemeente. In de meeste gevallen moet een gespecialiseerd asbestverwijderingsbedrijf het asbestdak verwijderen.

Het vervangen van daken is een verantwoordelijkheid van de pandeigenaar. Binnen de daarvoor geldende regelgeving bepaalt de eigenaar zelf hoe, wat en wanneer er iets aan het pand moet gebeuren. De gemeente is bevoegd gezag voor onder andere de Woningwet en aanverwante regelgeving. Daarnaast heeft ze verantwoordelijkheden rond volksgezondheid, veiligheid en voorlichting over regelgeving.

2.4 Situatie na 2024 / handhaving

Als er na 2024 nog steeds asbestdaken aanwezig zijn, kan de gemeente als bevoegd gezag eisen dat het dak verwijderd wordt. Wanneer men hier geen gevolg aan geeft kan de gemeente een last onder dwangsom opleggen om eigenaren te dwingen het dak te verwijderen. Asbest is een taak voor Omgevingsdiensten.

Het is te verwachten dat in 2024 nog heel veel particulieren en bedrijven asbestdaken zullen hebben. Hoe gaan toezichthouders daar tegen optreden? Het is mogelijk om een last onder dwangsom op te leggen, maar niet iedereen kan de verwijdering van een asbestdak betalen. En van een kale kip valt nu eenmaal niet te plukken. Het is dus essentieel dat Omgevingsdiensten en gemeenten snel en

¹ Asbest en andere minerale vezels in de Nederlandse buitenlucht, november 2016

daadkrachtig aan de slag gaan. De maatschappij moet voortdurend worden geïnformeerd dat het verbod op asbestdaken eraan komt. Het jaar 2024 klinkt nog ver weg, maar gezien de omvang, ernst en hardnekkigheid van het probleem is er geen tijd te verliezen. Ook kan gesteld worden dat elke euro die nu wordt geïnvesteerd aan de voorkant richting 2024, mogelijk een besparing oplevert na 2024 met het oog op handhavingskosten.

Dat vóór 2024 geen verbod geldt op asbestdaken, betekent niet dat asbestdaken tot 2024 altijd zijn toegestaan. Het bevoegd gezag kan – op grond van de Woningwet en het Bouwbesluit 2012 – ook voor 2024 eigenaren gelasten de asbesthoudende daken te verwijderen. Dat mag echter alleen als asbestdaken een gevaar opleveren voor de gezondheid of de veiligheid, hetgeen met name het geval zal zijn bij (sterk) verweerde daken. Dit vergt echter wel een zorgvuldige onderbouwing door de gemeente, bewijslast is soms moeilijk. → **ACTIEPUNT**

3 Beleid andere overheden

Het asbestdakenverbod betekent een enorme opgave voor pandeigenaren en tegelijk ook voor de verschillende overheden in hun rol als o.a. stimulator, faciliteerder én handhaver. Overheden op drie niveaus moeten met elkaar samenwerken, te weten het Rijk, de provincies en gemeenten.

3.1 Het Rijk

In december 2016 stuurde het Ministerie van Infrastructuur en Milieu een brief naar de Tweede Kamer over haar nieuwe Programmatische Aanpak Asbestdaken. Hiermee geeft zij aan hoe het Rijk de regie gaat nemen in de sanering van asbestdaken en hoe een bijbehorend landelijk plan van aanpak eruit ziet. Zie bijlage 1 voor het actieprogramma van het Ministerie. De kern van het verhaal:

In 2012 was er nog circa 120 miljoen m² asbestdak in Nederland aanwezig. Tot 2012 was naar schatting de saneringssnelheid 4,5 miljoen m² jaarlijks. In 2015, na de aankondiging van het asbestdakenverbod vanaf 2024, is een versnelling zichtbaar. Vanaf 2016 is er de mogelijkheid voor alle eigenaren van een asbestdak om subsidie aan te vragen.

Deze richt zich op particulieren, (agrarische) bedrijven, non-profit organisaties en overheden. Per jaar wordt een subsidieplafond bekendgemaakt. Indien een aanvraag tijdig wordt ingediend, maar het subsidieplafond in een jaar reeds is bereikt, verschuift de datum van ontvangst naar 1 januari in het daaropvolgende kalenderjaar. De regeling vervalt met ingang van 1 januari 2020.

Per m² wordt er € 4,50 subsidie gegeven met een maximum van € 25.000,- Voor de subsidieregeling is € 75 miljoen beschikbaar tot 2020. De subsidie kan op basis van een factuur aangevraagd worden ná de sanering. Daarmee is voor aanvragers onzeker of zij daadwerkelijk subsidie ontvangen.

De subsidieregeling heeft geleid tot een verdere versnelling: in 2016 is tot en met september 7,4 miljoen m² gesaneerd. Voor 3,3 miljoen m² daarvan is subsidie aangevraagd.

Asbestdaken	1 ^e kwartaal *10 ⁶ m ²	2 ^e kwartaal *10 ⁶ m ²	3 ^e kwartaal *10 ⁶ m ²	4 ^e kwartaal *10 ⁶ m ²	Totaal *10 ⁶ m ²
Verwijderd 2014	1,5	1,6	1,7	1,1	5,9
Verwijderd 2015	1,2	2,1	1,9	1,7	6,9
Verwijderd 2016	1,8	2,7	2,9	--	7,4

De aankondiging van het verbod en de stimuleringsregeling hebben derhalve reeds geleid tot een versnelling van het saneren van asbestdaken. In eerste instantie was voor 2016 € 10 miljoen beschikbaar. Eind augustus bleek dit bedrag al te zijn overtekend. Vervolgens is dat bedrag opgehoogd tot € 15 miljoen. In oktober bleek ook dit bedrag besteed te zijn. Voor 2017 is wederom € 15 miljoen beschikbaar. Uit het onderstaande overzicht blijkt dat tot november het aantal subsidieaanvragen bleef toenemen.

Maand (2016)	Aanvragen	
januari	44	€ 118.309
februari	170	€ 463.999
maart	355	€ 852.137
april	560	€ 1.622.684
mei	654	€ 1.740.331
juni	800	€ 2.245.530
juli	800	€ 2.340.762
augustus	611	€ 1.954.568
september	864	€ 2.549.351
oktober	974	€ 2.903.835

Naast het verbod en de subsidieregeling is het Rijk samen met betrokken partijen² gestart met een programmatische aanpak. Geen van de afzonderlijke partijen kan het saneren van asbestdaken namelijk alleen. Een groot aantal partijen is bereid gevonden om bij te dragen en samen te werken aan een integrale, programmatische aanpak. Dit heeft geleid tot een “Programmatische aanpak asbestdaken”. In het actieprogramma zijn drie sporen onderscheiden, te weten:

- bewustwording en communicatie
- optimalisatie beleid en regelingen
- quick wins en ontwikkeling aanpak in de praktijk die ontzorgt

Deze drie sporen zijn uitgewerkt aan de hand van pilotprojecten die worden geïnitieerd door de betrokken partijen. De afgelopen jaren heeft LTO in samenwerking met Achmea en het ministerie best practices ontwikkeld in het kader van AgroAsbestveilig. In dit project is het concept van de “Asbesttrein” ontwikkeld. Hierbij wordt gezamenlijk (op buurtniveau) gesaneerd en worden eventueel zonnepanelen geplaatst. Dit blijkt zowel financieel aantrekkelijk als efficiënt. Deze aanpak wordt in meerdere projecten in het actieprogramma nader uitgewerkt. De resultaten van zowel AgroAsbestveilig als het pilot project van de regio Achterhoek zullen worden uitgedragen door het programmabureau als *best practices*. Of hier in Dalfsen ook acties zijn uitgevoerd, is niet bekend.

Daarnaast worden er door het programmabureau ook initiatieven ontplooid zoals het onderzoeken van financiële arrangementen met onder meer banken en verzekeraars. Het programmabureau heeft een platform ontwikkeld waar deze projecten gedeeld en opgeschaald kunnen worden. Daarnaast ondersteunt het programmabureau de ambassadeurs. De ambassadeurs hebben allen een portefeuille waarmee zij zich inzetten voor de programmatische aanpak.

3.2 Provincie Overijssel

De provincie Overijssel is historisch (Goor, asbestwegen etc.) betrokken bij asbestproblematiek, maar heeft geen formele verantwoordelijkheid voor de verwijdering van asbestdaken. De provincie wil wel bijdragen aan versnelling van de asbestdakenverwijdering in Overijssel. Overijssel is samen met Limburg landelijk voorloper als het gaat om de aanpak van de asbestproblematiek. In november 2016 heeft Provinciale Staten unaniem een plan van aanpak asbestdaken aangenomen. Zie bijlage 2 voor het provinciale plan van aanpak. In dit plan staat hoe de provincie Overijssel eigenaren en de asbestsector gaat ondersteunen bij het versneld verwijderen van alle asbestdaken in Overijssel, vooruitlopend op het verbod in 2024. Het plan is tot stand gekomen na een uitgebreid participatieproces waaraan onder meer gemeenten, asbestdakeigenaren, de asbestverwijderingssector, adviesbureaus, het ministerie van Infrastructuur en Milieu en diverse Overijsselse bedrijven hebben deelgenomen.

De provincie Overijssel trekt tot en met 2019 ruim € 4 miljoen uit voor de uitvoering van het plan. Het provinciale geld wordt ingezet op vier sporen:

- bewustwording en informatievoorziening voor eigenaren van asbestdaken
- het helpen van eigenaren om de beslissing te nemen die het beste bij zijn/haar situatie past (bijvoorbeeld door koppeling met kostenbesparing door isolatie en zonnepanelen)
- het aanmoedigen en ontzorgen bij de daadwerkelijke verwijdering
- het stimuleren van innovatie met betrekking tot de verwerking van het asbest.

Resultaten waarop de provincie onder andere inzet zijn: informatieloketten in gemeenten, slimme en aantrekkelijke financieringsvormen, samenwerking door aanbieders van asbestverwijdering en aanbieders van nieuwe daken, het beter in kaart brengen van de aanwezigheid van asbestdaken, en een gebiedsgerichte aanpak van asbestdaken bijvoorbeeld in landelijk gebied, bedrijventerreinen of woonwijken.

De afgelopen jaren heeft de provincie de verwijdering van asbest van (agrarische) bedrijfsdaken gesubsidieerd via twee verschillende regelingen (zie 3.2.1/3.2.2). Sinds 2016 heeft het Rijk een subsidieregeling die hiervoor in de plaats komt. De provincie beëindigt de subsidieregelingen en wil de komende jaren op andere manieren inzetten om de asbestdakenverwijdering te versnellen, zodat risicovolle situaties eerder worden gesaneerd, meer asbestdaken door pandeigenaren worden verwijderd en er een betere spreiding van de verwijdering tussen nu en 2024 plaatsvindt.

² Provincies Overijssel en Limburg, Gemeentes Rijssen-Holtten, Koggenland en Lelystad, LTO, Contactgroep Eigenaren Asbestwoningen, Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten, Fenelab, Vereniging voor Aannemers in de Sloop, VOAM-VKBA, VVTB, VAVB, Verbond van Verzekeraars, Bouwend Nederland, TNO, SGS Search, D-Nature, PMC, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en de Inspectie SZW

3.2.1 Subsidie asbest eraf, zonnepanelen erop

Voor (voormalige) agrarische bedrijven was er de regeling “asbest eraf, zonnepanelen er op”. De provincies voerden deze uit. De regeling is in 2016 in alle provincies beëindigd. De subsidie was bedoeld voor een (voormalige) agrarische onderneming en eigenaren van een voormalig agrarisch bouwblok. De aanvragers dienden minimaal 250 m² asbestdak of asbestdaken te verwijderen en zonnepanelen terug te plaatsen. Dit op het gebouw waar asbest is verwijderd of op een ander asbestvrij dak binnen het agrarisch bouwblok. De hoogte van de subsidie was € 4,50 per m² asbestdak wat gesaneerd wordt tot een maximum van € 15.000.

3.2.2 Subsidie asbest van het bedrijfsdak

De subsidie ‘Asbest van het bedrijfsdak’ hield in dat bedrijven subsidie van de provincie konden krijgen voor € 3 euro per m² verwijderd asbestdak. De regeling is eind 2016 beëindigd. Voorwaarden waren:

- De aanvrager is een bedrijf met een bedrijfslocatie in Overijssel.
- De aanvrager is geen agrarische onderneming. Agrarische ondernemingen kunnen gebruik maken van de landelijke regeling.
- Op de locatie staan één of meer gebouwen met een asbestdak.
- Het asbestdak moet ten minste 334 m² beslaan. *Let op:* als een aanvrager een asbestdak heeft met een oppervlakte van 333 m² of kleiner dan kan er een gezamenlijke aanvraag ingediend worden. Eén van de aanvragers is dan penvoerder.
- De aanvrager is eigenaar of erfpachter van de gebouwen op de bedrijfslocatie.
- Alle asbestdaken op de bedrijfslocatie worden verwijderd en afgevoerd.

3.3 Andere gemeenten

In de provincie Overijssel zijn enkele andere gemeenten ook bezig met planvorming voor het stimuleren van asbestverwijdering voor 2024. Hierbij enkele voorbeelden:

3.3.1 Hof van Twente

Deze gemeente is misschien wel dé ‘asbestgemeente’ van Nederland. Eén van Nederlands grootste asbestfabrieken was Eternit te Goor. Dit levert een grote erfenis op voor de gemeente. Hof van Twente gaat in 2017 aan de slag met een zogenoemd ‘masterplan asbestsanering’. Een plan om asbest in de leefomgeving zo veel mogelijk te verwijderen. In 2024 moeten daken asbestvrij zijn, maar in Hof van Twente is asbest door de jaren heen op veel meer manieren toegepast. Op daken, in tuinen, noem maar op. Met dit plan wil de gemeente erven, van zowel particulieren als (agrarische) bedrijven in één keer aanpakken. Zodat ze niet vier of vijf keer op het erf hoeven te komen om asbest te verwijderen. Erfeigenaren krijgen vervolgens een soort menukaart voor hun neus: deze regelingen voor het verwijderen van asbest zijn er, welke heeft u nodig? Aan de hand daarvan wordt een plan gemaakt voor een integrale aanpak. Erfeigenaren krijgen een ‘asbestcoach’ om hen daarin te begeleiden.

De benodigde middelen lopen naar schatting in de miljoenen euro’s. Vanuit de beschouwing dat het een maatschappelijk probleem is en de overheid dus bij móet dragen, is de gemeente van plan om er veel geld voor uit te trekken. Hierbij hoopt men op cofinanciering van de provincie.

3.3.2 Hardenberg

De gemeenteraad van Hardenberg praatte in juni 2016 samen met inwoners en agrariërs over de wenselijkheden en mogelijkheden van het (extra) stimuleren van asbestsanering. Momenteel is de gemeente bezig om e.e.a. vorm te geven in een plan van aanpak. De voornemens van Hardenberg zijn de volgende punten:

- Inventarisatie van de omvang van de problematiek (meten = weten)
- Vormgeving van een informatiepunt
- Actieve communicatie & gerichte benadering van particulieren, agrariërs en bedrijven met het oog op versnelling vrijwillige verwijdering voor 2024
- Faciliteren van bottom-up projecten/ lokale collectieve aanpakken asbestverwijdering
- Faciliteren via bijv. gratis asbest storten voor particulieren.

4 De opgave

4.1 Inleiding

De asbestproblematiek vraagt om een gestructureerde aanpak. Door het maken van een inventarisatie wordt inzicht verkregen in het probleem. Om hoeveel m² asbest gaat het in de gemeente Dalfsen en wat is daarmee de opgave richting 2024? Kortom, meten = weten. Er zijn enkele deelgebieden te onderscheiden en deels heeft al een inventarisatie plaatsgevonden.

4.2 Inventarisatie bedrijfterreinen

In opdracht van de provincie Overijssel heeft Tauw in 2014 de mogelijke aanwezigheid van asbesthoudende daken op bedrijventerreinen in 18 Overijsselse gemeenten geïnteriseerd, waaronder in Dalfsen. De onderzoeksmethode was als volgt:

1. Voorbereiding en terreinselectie (beperking tot terreinen voor 1993)
2. Luchtfoto-inventarisatie (veelal golfplaten-daken)
3. Veldinspectie (controle van stap 2)

De volgende bedrijventerreinen zijn in Dalfsen geïnteriseerd (luchtfotoanalyse en veldinspectie):

- Rondweg in Dalfsen, 30 ha bruto, 24 ha netto, 1982
- 't Febriek in Lemelerveld, 14 ha bruto, 11 ha netto, 1982
- De Meele in Nieuwleusen, 15 ha bruto, 13 ha netto, 1988
- Den Hulst / De Evenboer in Nieuwleusen, 18 ha bruto, 14 ha netto, 1982

Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat:

- De totale geschatte hoeveelheid asbestdaken beperkt verschilt per bedrijventerrein, variërend van 4 tot 15 %.
- Op de vier bedrijventerreinen in totaal 24,00 ha dak aanwezig is, waarvan 2,21 ha als asbestverdacht is ingeschat. Dit is 9,2 % van het totale dakoppervlak.

Tabel 5.1 Resultaten asbestinventarisatie Dalfsen in m² en % van het totaal

Onderdeel	Rondweg	't Febriek	De Meele	Den Hulst / De Evenboer
Totaal panden op bedrijventerrein	105.100	40.325	53.735	40.937
Panden niet meer aanwezig	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)
Panden met bouwjaar binnen asbestverdachte periode	72.128 (68,6 %)	27.801 (68,9 %)	42.260 (78,6 %)	13.329 (32,6 %)
Mogelijk golfplaten o.b.v. luchtfoto	8.099 (7,7 %)	5.288 (13,1 %)	6.038 (11,2 %)	4.074 (10,0 %)
Golfplaten bevestigd o.b.v. inspectie	7.195 (6,8 %)	5.288 (13,1 %)	2.927 (5,4 %)	1.866 (4,6 %)
Golfplaten, 5 % van mogelijke golfplaten die onduidelijk zijn o.b.v. inspectie	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)
Golfplaten, 5 % van mogelijke golfplaten die niet zichtbaar zijn o.b.v. inspectie	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	0 (0,0 %)	3 (0,0 %)
Waargenomen golfplaten die niet op de luchtfoto zijn waargenomen	2.710 (2,6 %)	595 (1,5 %)	1.472 (2,7 %)	0 (0,0 %)
Totaal geschat oppervlak asbesthoudende golfplaten	9.906 (9,4 %)	5.883 (14,6 %)	4.399 (8,2 %)	1.868 (4,6 %)

Provinciebreed bij andere gemeenten waren er de nodige vragen of de Tauw-inventarisatie wel betrouwbaar en kloppend is. Sommige gemeenten gaven aan dat er meer asbest is, sommige juist minder. Waarschijnlijk als gevolg van onnauwkeurige inschattingen door medewerkers, reeds gesaneerde daken en basis (kaart)materiaal van onvoldoende kwaliteit (resolutie) om asbestdaken scherp te herkennen. Daarop heeft de provincie op basis van haar data ook adressen aangeleverd. Bureau Thorbecke is door de Provincie Overijssel gevraagd om de uitkomsten van dit onderzoek te vergelijken met databestanden van de gemeente Dalfsen met als doel de inzichten ten aanzien van de

locaties van asbestdaken verder te vergroten. Bron hiervoor is de registratie van asbest in de WOZ-database. De WOZ-data leidt ten aanzien van asbest op bedrijventerreinen in Dalfsen niet tot nieuwe en/of meer inzichten dat het bestaande rapport van Tauw, waardoor ervan uitgegaan kan worden dat dit nagenoeg kloppend is.

4.2.1 Pilotproject met provincie

Op basis van de hiervoor genoemde inventarisatie is in Dalfsen en Steenwijkerland, samen met de provincie, eind 2015 een pilot uitgevoerd. Doel was het opdoen van ervaring met een meer marktgerichte aanpak van asbestsanering en verduurzaming bij bedrijven, waarin de overheid een regie- en aanjaagrol heeft. De inventarisatie leverde een lijst op met ca. 30 asbestverdachte bedrijven. Deze zijn aangeschreven en uitgenodigd voor een gratis adviesgesprek. Binnen enkele dagen waren er 12 aanmeldingen binnen. Met deze bedrijven zijn gesprekken gevoerd door 2 lokale adviseurs. Deze ronde leverde het volgende op:

- 6 bedrijven willen saneren en verduurzamen
- 6 bedrijven willen alleen asbest saneren. Soms gedeeltelijk omdat voor andere panden nog geen bestemming gevonden is (3 bedrijven)
- 2 bedrijven zijn van plan om renovatie breder dan alleen het asbestdak aan te pakken.

Om het proces 'Asbest van het bedrijfsdak' te versnellen zette de provincie eind mei/begin juni 2016 een uitvraag op de markt. Doel is om met 250 van de 1.000 pandeigenaren waar asbest in het dak zit gesproken te hebben in de periode tussen juni en september 2016. Uiteindelijk hebben in Dalfsen 33 bedrijven meegedaan aan een adviesgesprek. Hiermee is Dalfsen één van de koplopers in Overijssel. Interessant is te zien wat de Overijsselse brede overwegingen van bedrijven zijn om wel/niet asbest te saneren. In totaal zijn 254 dakscans toegezegd aan geïnteresseerde bedrijven. Deze zijn nog niet allemaal uitgevoerd, maar de resultaten per 1 augustus 2016:

Resultaten 5-6-16	Aantal	Percentage
In behandeling	254	100%
Afgerond	182	73% van 254
Dakoppervlak	153.069 m ²	Van 600.000 m ²
Bereid te saneren	182	100%
Binnen 2 jaar	101	56%
Binnen 5 jaar	73	40%
Na 5 jaar	8	4%
Verduurzamen (isolatie, pv, LED)	129	71%
Belemmering financieel	87	48%
Belemmering proces	31	17%

4.3 Inventarisatie buitengebied

Ten aanzien van agrarische objecten is het hanteren van de WOZ-data een meer geschikte wijze van inventariseren. Dit wordt verklaard door het feit dat de aanwezigheid van asbest bij agrarische taxaties verplicht meegenomen dient te worden, terwijl dit bij niet-agrarische objecten niet verplicht is. Bureau Thorbecke heeft dit onderzoek uitgevoerd in 2015.

Het totaal aantal m² asbestdak op basis van de WOZ-administratie van de gemeente Dalfsen bedraagt bijna 717.500 m². Hiervan is bijna 9.500 m² te koppelen aan bedrijven (niet zijnde agrarisch)³ en ruim

³ Zoals uit §4.2 blijkt, is voor bedrijven niet alles in de WOZ-data opgenomen. In werkelijkheid zal het aantal m² hoger zijn, maar hoeveel is niet bekend. Dit vergt nader onderzoek.

600.000 m² is te koppelen aan agrarische objecten⁴. De overige asbest-daken behoren toe aan woningen en recreatieve objecten.

Uitsplitsing objecten asbest in de gemeente Dalfsen o.b.v. WOZ-data					
	Niet-woningen	Woningen	Agrarisch	Recreatie	Totaal
Aantal objecten	11	259	1097	3	1370
Totaal aantal m ² dakoppervlak asbest	9.429 m ²	104.134,5 m ²	600.031,5 m ²	3.334,5 m ²	717.439,5 m ²

* niet-woningen: bedrijven niet zijnde agrarische bedrijven waarbij in de WOZ-administratie bekend is dat er asbest aanwezig is.

Via de WOZ blijkt voor agrarische panden 100% dekking te halen. Bedrijven en particulieren zijn in het algemeen niet uit de WOZ-bestanden te halen. Uit de tabel en WOZ-data blijkt dat er bij agrarische bebouwing ca. 600.000 m² asbest is.

4.3.1 Vrijkomende agrarische bebouwing

Het vrijkomen van agrarische bebouwing is landelijk een belangrijk onderwerp. Veel boerderijen en stallen verliezen hun agrarische functie. Een proces dat, volgens onderzoeksinstituut Alterra, ook de komende decennia door zal gaan (InnovatieNetwerk, 2014). In het rapport "Vrijkomende agrarische bebouwing in het landelijke gebied" van Alterra wordt gesteld dat in 2030 tussen de 16.000 en 24.000 agrarische bedrijven in Nederland zullen stoppen, waardoor circa 24 miljoen m² agrarische bedrijfsgebouwen en 8 miljoen m² agrarische gebouwen met een woonfunctie beschikbaar komt.

De gemeente Dalfsen is één van de gebieden waar volgens het rapport van Alterra veel agrarische bebouwing vrijkomt. De gemeente Dalfsen heeft in haar Structuurvisie Buitengebied (2012) ook al geconstateerd dat de afgelopen jaren het aantal agrarische bedrijven is afgenomen, van 706 in 2001 naar 522 in 2010.

Het huidige beleidsinstrumentarium in Dalfsen heeft aan oppervlakte een aanmerkelijke bijdrage geleverd aan het oplossen van de problematiek omtrent vrijkomende agrarische bebouwing. Echter staat momenteel nog wel ruim 36.000 m² aan agrarische bebouwing leeg⁵. Daarnaast komt er tot en met 2030 nog eens ruim 120.000 m² aan agrarische bebouwing leeg te staan in de gemeente Dalfsen. De te verwachten leegstand voor de gemeente Dalfsen tot en met 2030 komt daarmee op ruim 156.000 m².

Aanwezigheid asbest

Veel agrarische gebouwen bevatten asbest. Dat blijkt uit een landelijke enquête die LTO Noord in 2013 heeft gehouden over asbest in de agrarische sector. Voor de enquête zijn ruim 20.000 agrariërs benaderd en 3.255 agrariërs hebben de enquête ingevuld, wat volgens LTO Noord een representatief beeld geeft van de agrarische sector (betrouwbaarheidspercentage van 95%). Uit de enquête blijkt dat er op 94% van de agrarische bedrijven zich nog asbest bevindt (zie figuur). Daarvan heeft 14% al een deel van het asbest laten verwijderen.

⁴ Van deze 600.000 m² moet nader onderzocht worden of het schuren zijn die nog agrarisch in gebruik zijn of ook schuren die op een voormalig agrarisch perceel staan.

⁵ Scriptie L. Wuite, Vrijkomende Agrarische Bebouwing in het buitengebied van de gemeente Dalfsen, 2016

Het grootste gedeelte van de bedrijven heeft asbest op het dak, namelijk 97%. Een kleiner deel heeft (ook) gevelbeplating, namelijk 17%.

De meeste agrarische bedrijfsbebouwing in de gemeente Dalfsen (waaronder de bedrijfsgebouwen uit de periode 1970-2000) zal dus ook asbest bevatten. Elk jaar dat asbest langer blijft liggen en dus in kwaliteit achteruit gaat worden er meer asbestvezels verspreid (Beun, 2014). Asbestsanering is duur en aangezien er voldoende andere gebouwen leegstaan is het niet aantrekkelijk om deze gebouwen aan te passen. Asbest maakt het slopen van de oude stallen en schuren ook duurder. Ondernemers vinden over het algemeen dat de overheid met sloopregelingen moet komen. De overheid vindt over het algemeen dat ondernemers verantwoordelijk zijn voor hun eigen bezit.

De specifieke problematiek m.b.t. vrijkomende agrarische bebouwing wordt in april 2017 in een aparte notitie aan de raad voorgelegd.

4.4 Inventarisatie kernen / woningen

Zoals in de voorgaande paragrafen aangegeven, is vrij nauwkeurig in beeld wat de asbestopgave is in het buitengebied en op bedrijfsterreinen. Er is echter nog een categorie, nl. de dorpskernen. Daarbij kunnen verschillende locaties zijn met asbest, dit varieert van kleine bedrijven tot particulieren. Hiervan is geen inventarisatie beschikbaar en daarmee is de opgave ook niet helder. Waarschijnlijk zullen het vele snippers zijn en in verhouding kleinere oppervlakten, die echter met elkaar wel een aanzienlijke hoeveelheid kunnen vormen. In de loop van 2017 zullen we proberen om hiervoor een completer beeld te vormen.

4.5 Gemeentelijke gebouwen / maatschappelijk vastgoed

Met maatschappelijk vastgoed wordt een gebouw bedoeld waarin maatschappelijke diensten worden aangeboden. Gemeenten zijn vaak betrokken bij de exploitatie van maatschappelijk vastgoed met een asbestdak (zoals verenigingsgebouwen), vergelijkbaar met sportvelden. Als overheid en voorbeeldfunctie moeten we ook kijken naar ons eigen maatschappelijk vastgoed. Dit kan zijn voor onze gemeentelijke gebouwen, maar denk ook aan 'semi-eigenaar', bijv. sporthallen, kulturhusen, sportverenigingen en scholen wellicht.

Voor wat betreft de aanwezigheid van asbest hebben we hier geen goed inzicht. De eigen gemeentelijke gebouwen zijn in beeld, maar dit behoeft nog wel een verdiepingsslag. In de periode van nu tot 2024 hebben wij als gemeente een voorbeeldrol om de asbestdaken ter verwijderen. We zullen hiervoor de nodige acties in gang zetten.

Woningcorporaties en andere professionele vastgoedbeheerders zorgen veelal zelf voor hun informatievoorziening en plannen de dakverwijdering in hun onderhouds- en investeringsprogramma's.

4.6 Wat is er al gesaneerd?

Voor een monitoring van de asbestsanering richting 2024 is het wenselijk om inzichtelijk te hebben wat er in de afgelopen jaren al is gesaneerd. Dit inzicht is er op dit moment helaas niet. De gemeente kan hier echter wel zelf wat in betekenen. Voor het saneren van asbest is een sloopaanvraag nodig, daaruit zijn de m² asbest te achterhalen. Te nemen stappen hierbij:

- Archiefonderzoek naar gesaneerde m² op basis van sloopvergunningen. Eventueel pandeigenaren zelf laten melden.
- Database bijhouden met nieuwe sloopaanvragen en de daarin genoemde m² asbest.
- Overzichten opvragen van Rijk en provincie m.b.t. aangevraagde subsidies en bijbehorende m².

ACTIEPUNT: De provincie wil provinciebreed één bron/methode gebruiken voor inventarisatie. In het voorjaar 2017 zullen in het provinciaal asbestoverleg hierover afspraken worden gemaakt. Hierbij meenemen: inventarisatie maatschappelijk vastgoed, gemeentelijke gebouwen, kernen.

ACTIEPUNT: Visualisatie asbestdaken op kaart of viewer. Dit in de loop der tijd bijhouden zodat zichtbaar wordt hoe het staat met de asbestsanering. Resultaten inventariseren (waar is in het verleden al gesaneerd?).

5 Aanpak per doelgroep (marksegment): invloed en rol gemeente

Om aan de hand van ondermeer de invloed en rol van de gemeente per doelgroep een aanpak te bepalen worden in zogeheten ‘gecombineerde doelgroepenmatrixen’ drie aspecten bij elkaar gebracht, te weten: roltypering, fasering (provinciaal model Verwijdering Asbestdaken 2024) en doelgroepenindeling.

5.1 Roltypering overheid

Wat betreft roltypering gemeente wordt gebruik gemaakt van onderstaande indeling en definitie:

- Reguleren: inzetten van wet- en regelgeving
- Regisseren: uitvoering onder leiding van overheid, samen met andere partijen
- Stimuleren: overheidsdoel laten realiseren, uitvoering door derden
- Faciliteren: initiatieven van buitenaf mogelijk maken. *Actief*, betrokken bij proces en belemmeringen wegnemend of *passief*, vanuit de formele rol.

5.2 Faseringsmodel

Het Overijssels model Verwijdering Asbestdaken 2014 (Provincie Overijssel 2016) kent de volgende fasering en aspecten:

Fase 1: Bewustwording	Fase 2: Besluitvorming	Fase 3: Verwijdering	Fase 4: Verwerking	Ondersteunende activiteiten
Informatiepunten bij gemeenten	Financieringsmogelijkheden vergroten, gekoppeld aan energie en andere doelen	Kostenverlaging en vereenvoudiging asbestinventarisatie	Methoden duurzame verwerking asbestdaken	Gegevensverzameling voorkomen asbestdaken
Aanpak maatschappelijk vastgoed	Gezamenlijke aanpak bedrijventerreinen	Aanbod one-stop-shop oplossingen: complete dakvervanging	Storttarief en -verbod	Monitoring verwijderen asbestdaken
Bewustwording per doelgroep	Gezamenlijke aanpak wijken	Aanbod hulpmiddelen particulieren	Veilige en efficiënte opslag asbestdaken	
Kennisdeling	Gezamenlijke aanpak landelijk gebied	Innovatie verwijdering asbestdaken		
	Online-tool over complete dakoplossingen	Inzet mensen met afstand tot de arbeidsmarkt		

De gemeente heeft een rol of is betrokken bij de aspecten in de blauw weergegeven vlakken. Deze weergave van betrokkenheid wijkt af van de weergave van gemeentelijke betrokkenheid in het oorspronkelijke provinciale overzicht; deze was beperkt tot de blauwe vlakken met de vet weergegeven letters.

5.3 Doelgroepen

Feitelijk zijn er vijf verschillende doelgroepen te onderscheiden:

1. Particuliere woningen
2. Bedrijfspannen
3. Panden met agrarische bestemming
4. Huurwoningen
5. Maatschappelijk vastgoed

Wat betreft **maatschappelijk vastgoed en huurwoningen** is het volstrekt helder: voor het maatschappelijk vastgoed staat de gemeente ‘aan de lat’ en voor de huurwoningen zal de gemeente met de corporaties duidelijke afspraken moeten maken. In beide gevallen betreft het hoofdzakelijk een plannings- en begrotingsissue. We zullen dit in 2017 oppakken.

Voor de overige drie doelgroepen is het nuttig om per doelgroep verder in te zoomen op relevant onderscheid binnen de doelgroep (segment) en de verwachting of private acties volstaan, publieke inspanning nodig is of eventueel publiek-private oplossingen mogelijk zijn. De drie elementen 'doelgroepenmatrix', 'fasering' en 'roltypering' gecombineerd vormen een zogeheten 'gecombineerde doelgroepenmatrix'.

5.4 Generieke aspecten en instrumenten

Allereerst worden nu enkele generieke aspecten en instrumenten beschreven waarin de gemeente een rol heeft.

Informatiepunt Asbest – Om alle dakeigenaren en relevante lokale partijen actief en passief te informeren en bewust te maken van het risico van asbest, het asbestdakenverbod en noodzakelijke sanering voor 2024 én de mogelijkheden en kansen van vroegtijdig saneren is het van belang dat een informatiepunt asbest wordt ingericht. Bekeken zal nog worden of dit informatiepunt het beste kan aansluiten bij het lokale energieloket/ loket bouwen & wonen en/of in regionale samenwerking met andere gemeenten zal worden ingevuld.

Aanvullend hierop zal het idee van een *asbestcoach* worden uitgewerkt. Dit is eerder als 'buurtwerker' geopperd in het kader van duurzaamheidsbeleid en misschien is een combinatie mogelijk. De werving van benodigde fte kan wellicht uit de 'kaartenbak' of door mensen die willen herintreden. Voorkeur is daarbij wel enige bouwkundige achtergrond, aan te vullen met asbestkennis en communicatieve vaardigheden. De coach moet mensen persoonlijk benaderen, verleiden tot sanering en aan de hand meenemen in het proces.

Aanpak maatschappelijk vastgoed – In het kader van de voorbeeldfunctie is het van groot belang dat de gemeente zelf het goede voorbeeld geeft met de sanering van het maatschappelijk vastgoed waarvan zij eigenaar is (of direct bij betrokken is in de vorm van een vaste afhankelijkheidsrelatie van derden, zoals maatschappelijke organisaties met subsidierelatie). In 2017 zal een plan van aanpak hiervoor worden opgesteld.

Bewustwording per doelgroep – Naast actieve en passieve informatieverstrekking vanuit het informatiepunt asbest is het wenselijk dat ook lokale belangenorganisaties vanuit de doelgroepen actief aanhaken op de asbestopgave en hun rol gaan nemen in het creëren van bewustwording op het thema. Vanuit de gemeente zal gericht contact gezocht gaan worden met betreffende organisaties.

Kennisdeling – In het verlengde van informatievoorziening en bewustwordingsactiviteiten ligt de versnellingsmogelijkheid die actieve kennisdeling rond specifieke aspecten van de asbestopgave met zich mee kan brengen. De gemeente zal zelf actief sturen op kennisdeling en waar mogelijk kennisdeling tussen betrokken partijen en organisaties in de gemeente faciliteren.

Gegevensverzameling & monitoring – Inzicht in de asbestopgave en voortgang van de verwijdering/ resterende opgave zijn van belang om te kunnen sturen en voortgang snelheid te kunnen meten. De gemeente zal met de Provincie op deze aspecten samenwerken en instrumenten hiervoor (laten) vormgeven.

Activeren aanbodzijde - In eerdere asbestprojecten in de gemeente is gebleken dat veel aanbodbedrijven (aannemers, asbestsaneerders) niet gewend zijn om actief in te spelen op de ongestelde vraag van de klant. De aanbodzijde is gewend om projecten aan te nemen (inspelen op gestelde vraag van de klant) en niet om zelf vraag te creëren (ondernemen). Het inspireren en de juiste handvatten laten zien, levert versnelling op bij de aanbodbedrijven én de asbestaanpak. De gemeente Dalfsen kan de aanbodzijde hierin in samenwerking met andere partijen faciliteren. Het betreft de (bekende) organisaties die de aanbodbedrijven kunnen beïnvloeden, zoals Bouwend Nederland, VNO NCW, MKB Nederland en ondernemersverenigingen. Door hen kunnen de aanbodbedrijven actief worden geïnformeerd over de kansen die asbestverwijdering en gecombineerde duurzaamheidsmaatregelen bieden. Door het organiseren van workshops en bijeenkomsten kan in een paar sessies de bedrijven de juiste handvatten worden geboden om dit zelf te organiseren. Dit kan wellicht met de provincie of andere gemeenten in gezamenlijkheid worden opgepakt.

5.5 Aanpak per doelgroep

In de teksten hierna staat per doelgroep en per onderscheidend segment aangegeven in welke fase de gemeente een rol heeft, welke rol het betreft en wat het daarbij in te zetten instrumenten zijn.

De **groene** accentuering houdt in dat dit aspect reeds door de markt zelf wordt opgepakt, dan wel dat door een goed passend en verleidelijk aanbod er voldoende marktpotentie aanwezig is. Overheidsinterventie heeft dan een verstrend effect op de marktwerking.

Voor het **geel** geaccentueerde deel zou een publiek-private oplossing voor een versnelling kunnen zorgen. Door de verantwoordelijkheid dichtbij de marktpartijen te leggen, wordt nog steeds toegewerkt naar de marktwerking.

Voor het **rood** geaccentueerde deel is op korte en middellange termijn geen marktwerking te verwachten. Het gaat hier om pandeigenaren die over onvoldoende middelen en mogelijkheden beschikken om te investeren in hun pand. Hier ligt een specifieke rol voor de overheid.

In bijlage 3 is de complete doelgroepenmatrix opgenomen.

5.5.1 Particulieren

Per juli 1993 is asbest niet meer toegestaan, maar in oude woningen kan nog steeds asbest aanwezig zijn in daken, cement of isolatie. Tot 35 m² kan het asbest worden gestort door de particuliere woningeigenaar (we onderzoeken of dit gratis kan, zie § 6.3). Hoe krijg je de particuliere woningeigenaar zo ver om het asbest te saneren en welke rol heeft de gemeente Dalfsen hierin?

In onderstaand overzicht zijn de particuliere woningen verdeeld over de woningen in de bebouwde kom en buiten de bebouwde kom. Dit onderscheid is gemaakt, omdat bij een eventuele brand van een woning met asbest binnen de bebouwde kom de gevolgschade en het (gezondheids)risico hoger is dan in het buitengebied. Daarentegen zijn de gemiddelde m² van asbesthoudende daken in het buitengebied weer groter. De interventies en instrumenten die vanuit de gemeente Dalfsen nodig zijn, zullen voor dit onderscheid niet van belang zijn. Wel is dit van belang om het risicoprofiel in kaart te brengen.

Tevens is in het overzicht een onderverdeling gemaakt van de woningeigenaren die beschikken over te weinig middelen (analogie met 'energiearmoede'), beperkte middelen of over voldoende middelen om het asbest te saneren. Deze verdeling helpt bij het bepalen waar de gemeente Dalfsen een rol heeft.

Overzichtschema:

	Particulieren							
	Woonachtig binnen bebouwde kom				woonachtig in buitengebied			
	< 35 m ²	> 35m ²			< 35 m ²	> 35m ²		
Rol		(energie) armoede	Beperkte middelen	voldoen de middelen		(energie) armoede	Beperkte middelen	voldoen de middelen
Privaat	gratis wegbrengen		aanbod bedrijven	aanbod bedrijven	gratis wegbrengen		aanbod bedrijven	aanbod bedrijven
Publiek - privaat		Revolverend Fonds	Revolverend Fonds			Revolverend Fonds	Revolverend Fonds	
Publiek		subsidie / saneren				subsidie / saneren		
Conversie (2020)⁶	80%	15%	30%	50%	80%	15%	30%	50%

⁶ Met *conversie* bedoelen we het percentage van pandeigenaren die op het aangegeven moment geactiveerd zou moeten kunnen zijn; d.w.z. concreet actie heeft genomen of in gang gezet. Voorwaarde is natuurlijk wel dat het aangegeven instrumentarium dan tijdig beschikbaar is en met volle kracht wordt ingezet.

Particuliere woningen tot 35 m² asbest: geen aanvullende interventies

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat bij particuliere woningen die tot 35 m² asbest moeten saneren, geen aanvullende interventies nodig zijn. Het is al mogelijk om het asbest te saneren. Informeren over de mogelijkheden is voldoende. Onderzocht wordt nog of men gratis kan storten (§ 6.3).

Particulieren hebben vrijstelling voor max. 35 m² asbestdak (losliggende of geschroefde asbestplaten of stukken platen – voor zover niet verweerd en geen dakleien). De vrijstelling betreft zowel de verplichting van een asbestinventarisatie als ook de verplichting om een gecertificeerd asbestverwijderingsbedrijf in te schakelen. Het moet dan wel gaan om een eigen woning of bijbehorende opstallen die niet bedrijfsmatig worden gebruikt. De vrijstelling geldt één keer per perceel.

Er moet wel een sloopmelding worden gedaan bij de gemeente. Die bekijkt of het valt onder de vrijstelling voor particulieren. Is dat het geval, dan krijgt de woningeigenaar van de gemeente een ‘Mededeling onder Voorschrift’. Hierin staat dat het asbest zelf verwijderd mag worden en aan welke voorwaarden er moet worden voldaan.

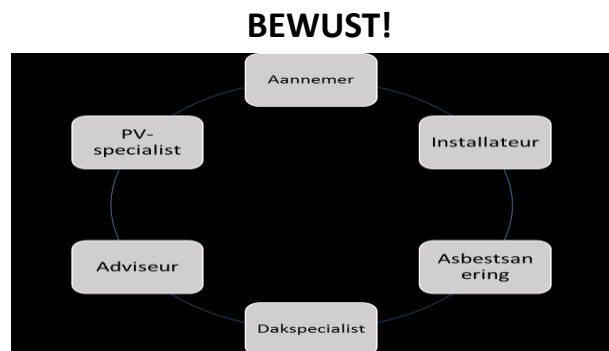
Voorwaarden zijn ondermeer:

- De eigenaar moet de werkzaamheden zelf uitvoeren. Dat betekent dat deze geen bedrijf, ZZP-er of anderen mag inschakelen;
- De asbest-‘objecten’ moeten in z’n geheel worden verwijderd, zonder deze te verkleinen door te breken, snijden of zagen;
- Het asbestafval moet volgens de voorschriften van het Asbestbesluit worden verpakt en worden ingeleverd bij ROVA.

De eerste stap is om de pandeigenaren, gemeenten, omgevingspartijen en aanbodbedrijven bewust te maken van de urgentie om het asbest te saneren. Uitleg over het asbestverbod vormt de basis, maar door de kansen en mogelijkheden te benoemen wordt versnelling gecreëerd. Vooral de combinatie met energiebesparingsmaatregelen en pandverbeteringen zijn erg kansrijk.

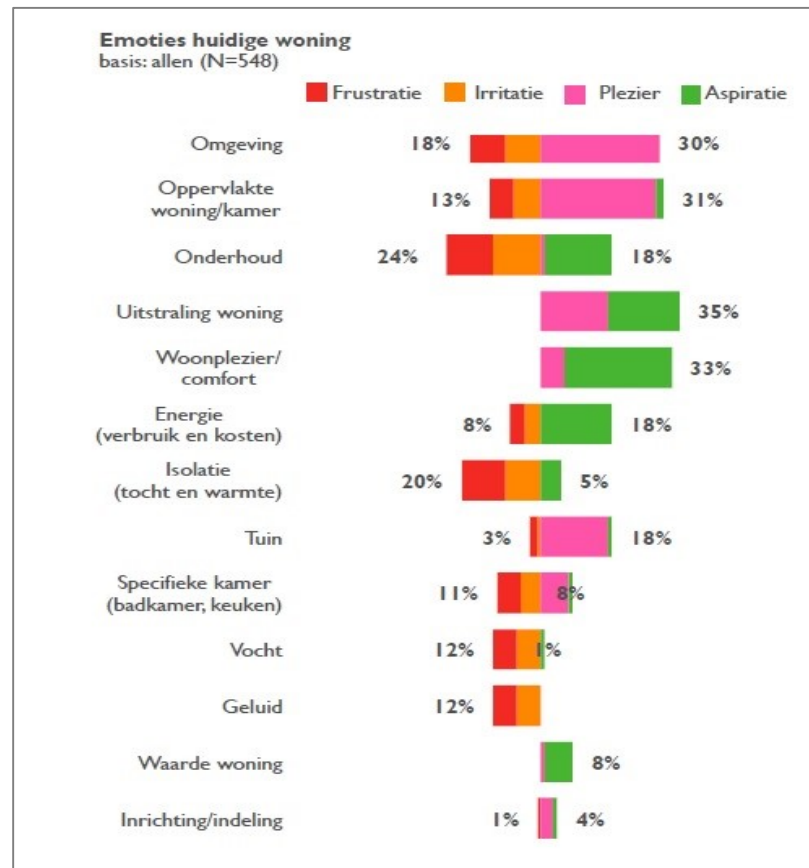
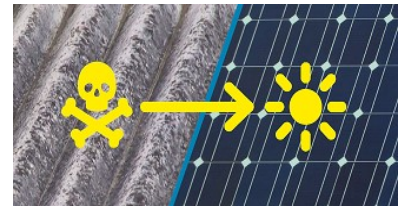
Woningen met meer dan 35 m² asbest en voldoende middelen: Aantrekkelijke propositie!

Voor de woningen met meer dan 35 m² asbest is het belangrijk om te kijken of de woningeigenaren over voldoende middelen beschikken. Is dit het geval dan dienen voor deze doelgroep de aanbodbedrijven (asbestsaneerders, aannemers etc.) te worden uitgedaagd om met interessante propositie te komen. De vraag naar asbestsanering door particuliere woningeigenaren is overwegend passief. Het wordt gezien als kostenpost dat niets (of te weinig) toevoegt. Derhalve is het belangrijk om aan te sluiten bij de beweging en woonbehoefte van de woningeigenaren. Beweging en behoefte van woningeigenaren zit maar zeer beperkt op het thema ‘asbest’ en veel meer op life-events waarbij wordt geïnvesteerd in verbouwing, verhuizing en het prettiger, leefbaarder maken en onderhouden van het huis. Het beleidsmatig loslaten van de framing op ‘asbest’ geeft versnelling in realisatie van asbestdoelen! Wellicht zijn verleidende extra planologische mogelijkheden ook een optie. Kunnen we de investeringskracht van deze groep benutten om bij anderen asbest te saneren, door hen daarvoor meer mogelijkheden te geven.

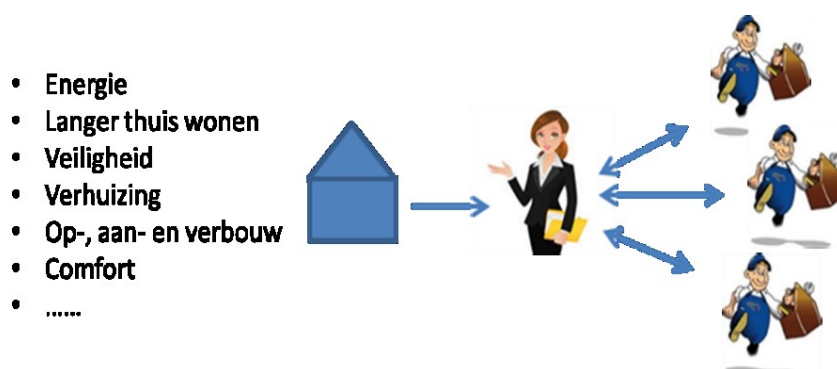

Door aan te haken op deze bredere investeringsbehoefte en energiebesparing hierin te integreren is een grotere groep woningeigenaren eerder bereid tot investering. Uit onderzoek van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) is gebleken dat er veel investeringsbereidheid is op meerdere woonthema's.

Uit onderstaand overzicht blijkt onder meer dat de uitstraling van de woning (met overige opstallen zoals schuren) door veel woningeigenaren als belangrijk investeringsargument geldt. De uitstraling van een asbestdak is een stuk lager dan een nieuw dak voorzien van zonnepanelen.

Beleid is hier dus niet bepalend maar het perspectief. Door de framing 'asbest' los te laten en aan te sluiten bij de klantbehoefte kan het doel versneld gerealiseerd worden.

Het is hiervoor van belang aan te haken bij succesvolle actieve marktaanpakken en hen te faciliteren om hun aanpak en slagkracht te vergroten. Dit vraagt om inzicht in en verbinden van kritische succesfactoren van bestaande organisaties en initiatieven. Wanneer het doel binnen bereik komt kan het faciliteren worden afgebouwd en uiteindelijk beëindigd.

Woningen met meer dan 35 m² asbest en beperkte middelen: werk samen met private partijen
Woningeigenaren die over beperkte middelen beschikken, hebben geen ruimte om te investeren in asbestsanering. Naast het aansluiten op andere woonbehoeften (zie bovenstaand punt) kan een

versnelling worden bereikt door publiek-private oplossingen. Gedacht kan worden aan een revolverend fonds dat samen met financiers kan worden opgezet, dan wel een combinatie met de landelijke energiebespaarlening.

Uitgangspunt is dat wordt aangesloten bij de ondernemers, initiatieven en mensen die intrinsiek gemotiveerd zijn om een asbestsaneringsaanbod aan de particuliere woningeigenaar aan te bieden (willen, kunnen en doen). Er zijn al bedrijven en lokale initiatieven die een aanbod hebben en het is van belang deze kennis en ervaringen te benutten om daarmee de volgende groep te bereiken. De belangrijkste uitdaging is om een cultuuromslag in de bouwsector te bewerkstelligen waarbij de stap wordt gemaakt van aannemen naar ondernemen. Naast een aantrekkelijk perspectief vanuit de beleidsterreinen energie, klimaat, duurzaamheid en wonen, is er vooral ook een duidelijk economisch perspectief. Namelijk het creëren van werkgelegenheid. Haak aan op actieve ondernemers en marktaanpakken. Faciliteer om slagkracht te vergroten. Dit vraagt om inzicht en verbinding van kritische succesfactoren en een goed uitgeruste ondersteuningsstructuur voor ondernemers. Maak hierbij onderscheid in verschillende marktsegmenten; een enkel segment is al goed ontwikkeld, andere juist helemaal nog niet. Door bedrijven uit andere sectoren dan de bouw en installatie erbij te betrekken kan sneller een kansrijke businesscase worden ontwikkeld.

Woningen met meer dan 35 m² asbest en geen middelen

Voor de woningeigenaren die over onvoldoende middelen beschikken kan op korte en middellange termijn niet worden verwacht dat zij zelf gaan investeren, dan wel dat marktpartijen hier actief op inspelen. Dit zijn bijvoorbeeld de woningeigenaren die bijvoorbeeld door vererving in een woning wonen waarvan zij de woonlasten niet of nauwelijks kunnen betalen. Voor deze doelgroep ligt een overheidstaak. Als oplossing kan worden gedacht aan het door de gemeente saneren van het asbest middels een subsidie of het uitvoeren van de sanering. Hiermee wordt gelijktijdig een impuls gegeven aan de aanbodzijde (krijgen van opdrachten). Een extra impuls kan worden gegeven door de woningeigenaren de mogelijkheid te bieden om te investeren in duurzame energieopwekking. Gezien de beperkte beschikbaarheid van middelen zullen veel woningeigenaren niet in staat zijn om hiervoor een lening af te sluiten (BKR toetsing). De gemeente Dalfsen kan hiervoor een eigen fonds (revolverend) in het leven roepen of borg staan voor de woningeigenaar. De woningeigenaar kan dan een lening krijgen bij een reguliere financier of via de landelijke energiebespaarlening (SVN). Deze laatste optie geniet de voorkeur, omdat dan gebruik wordt gemaakt van bestaande faciliteiten (niet onnodig complex maken).

Overzichtschema rol gemeente Dalfsen:

Particulieren				
In welke fase, welke rol gemeente, met welk instrument?	Woonachtig binnen bebouwde kom en buitengebied			
	< 35 m ²	> 35m ²		
Rol		(Energie) armoede	Beperkte middelen	Voldoende middelen
Privaat fase	Bewustwording		Betrekken en inspireren aanbodbedrijven	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven
rol	geen		Organiseren overleg aanbodbedrijven / haak aan op andere beleidsthema	Organiseren overleg aanbodbedrijven / haak aan op andere beleidsthema
Instrument	gratis wegbrengen		Bieden 'podium' goede propositie	Bieden 'podium' goede propositie
Publiek - privaat fase			Besluitvorming / investeren	Besluitvorming / investeren
rol			Faciliteren financiers	Faciliteren financiers
Instrument			Revolverend Fonds	Revolverend Fonds
Publiek fase	Bewustwording / besluitvorming	Besluitvorming	Besluitvorming / investeren	Besluitvorming / investeren
rol	informereren	Actief faciliteren	inspireren en faciliteren	Inspireren en faciliteren
Instrument	Informatiepunt	Informatiepunt	Informatiepunt met actieve verwijzing naar aanbodpropositie	Informatiepunt met actieve verwijzing naar aanbodpropositie
		subsidie / saneren		
		Borgstelling / revolverend fonds		
Conversie (2020)	80%	15%	30%	50%

5.5.2 Bedrijfspannen

In 2015 en 2016 zijn bedrijfspannen met asbest op bedrijventerreinen in kaart gebracht en actief benaderd. Alle pandeigenaren hebben de mogelijkheid gekregen om gratis een dakscan te laten uitvoeren. Daarvoor is een uitgebreide pilot uitgevoerd waarin eveneens de pandeigenaren op bedrijventerreinen actief zijn benaderd. Voor deze doelgroep in de gemeente Dalfsen is reeds veel gedaan aan bewustwording. De overige bedrijfspannen (winkels, 'losse' bedrijfspannen) zijn nog niet actief meegenomen in het bewustwordingsproces.

	Bedrijven			
	Binnen bebouwde kom (hoger risico voor omgeving)		Buiten de bebouwde kom (lager risico voor omgeving)	
Rol	Beperkte middelen	voldoende middelen	beperkte middelen	voldoende middelen
Privaat		aanbod bedrijven	aanbod bedrijven	aanbod bedrijven
Publiek - privaat	revolverend fonds		revolverend fonds	
Publiek				
Conversie (2020)	10%	60%	20%	45%

De groen gearceerde segmenten geven aan dat hiervoor een kans én een rol ligt voor aanbodbedrijven om de pandeigenaren te verleiden met aantrekkelijke asbestsaneringsproposities. Overheidsinterventies die direct betrekking hebben op de investering in asbestsanering (zoals subsidies) hebben een verstoring effect op de marktwerking. De subsidie is slechts een tijdelijke prikkel en speelt enkel in op de financiële behoeften van pandeigenaren. Uit eerder genoemde pilots blijkt dat veel pandeigenaren al wel bereid zijn om binnen de komende 5 jaar het asbest te saneren.

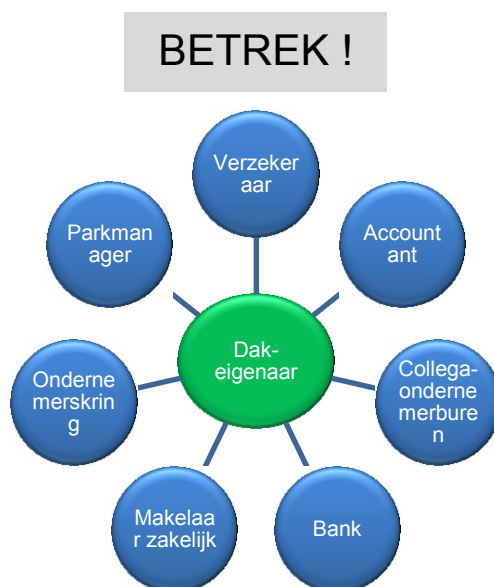
Algemene rol gemeente Dalfsen voor bedrijfspanden

Bewustwording en informatievoorziening

Het asbestdakenverbod en het belang van tijdig maatregelen treffen, is bij veel pandeigenaren nog onbekend. En als het al wel bekend is, dan veelal nog lang niet 'top of mind'. Toegankelijke en heldere informatie van een betrouwbare afzender is daarbij een belangrijke basisvoorziening. Het ligt voor de hand deze rol te laten vervullen door de gemeente Dalfsen, al dan niet in samenwerking met andere gemeenten (bv. Zwartewaterland, Staphorst, Ommen-Hardenberg) en de provincie Overijssel. De bestaande infrastructuur van loketten vormt hiervoor een goede basis. Dit betekent wel dat daar geïnvesteerd moet worden in kennis, kunde en capaciteit (eventueel tijdelijk of additioneel). Daarbij is het van belang dat de pandeigenaar zich persoonlijk aangesproken voelt.

Betrek de partijen rondom de pandeigenaar

Om versnelling in de asbestsanering te krijgen is een cruciale stap het (verder) betrekken van de partijen rondom de pandeigenaar. Een ondernemer kent veel natuurlijke gesprekspartners die hij met regelmaat spreekt. Deze gesprekspartners zijn onder meer de ondernemerskring, parkmanager, accountant, collega- of buurondernemers, bank(en), verzekeraar(s), makelaar(s), etc.

Met name de accountant is vaak een natuurlijke vertrouwenspersoon van de ondernemer. Wanneer de accountant de ondernemer informeert over de mogelijkheden van asbestsanering en de wijze waarop dat kan worden gefinancierd, kan hierin een versnelling worden gerealiseerd. De gemeente Dalfsen kan dit proces versnellen door de omgevingspartijen actief te informeren en te betrekken bij de asbestaanpak.

Sluit aan op de eerdere en trajecten en initiatieven

Zoals eerder in deze notitie is vermeld is in het verleden reeds veel gedaan in het bereiken en informeren van de pandeigenaar. Het is belangrijk om op deze beweging aan te sluiten en verder voort te gaan. Immers, de eerdere contactmomenten waren voor de pandeigenaar een eerste bewustwording. Inmiddels kan hij hierover hebben nagedacht en meer open staan voor het investeringsbesluit. Samenwerken met lokale bedrijven en initiatieven ligt voor de hand. Door de bestaande beweging te versterken kan versnelling worden gerealiseerd.

Rol gemeente voor pandeigenaren met beperkte middelen

Pandeigenaren met beperkte middelen zullen op korte en middellange termijn niet investeren in asbestsanering. De eerste prioriteit is om een financieel gezonde onderneming op te bouwen, zodat de continuïteit is gewaarborgd. Het beschikbare werkkapitaal is nodig om de bedrijfsactiviteiten te kunnen uitvoeren.

Revolverend fonds of borgstelling

Naast een actieve bewustwordingsrol voor de omgevingspartijen kan versnelling worden gerealiseerd door het aanbieden van een financieringsfaciliteit. Door het opzetten van een revolverend fonds kan (tijdelijk) de financiële ruimte worden geboden om het saneren van asbest in combinatie met het verbeteren van het pand te financieren. De combinatie met de verbetering van het pand is essentieel, omdat dit direct toegevoegde waarde heeft wat betreft de uitstraling van het pand en bijdraagt aan de primaire bedrijfsactiviteiten. Het revolverend fonds kan enkel worden verkregen wanneer minimaal al het aanwezige asbest in het dak wordt verwijderd. Daarnaast is een mogelijkheid om als gemeente Dalfsen borg te staan voor een deel van de financiering, zodat de ondernemers de lening bij een reguliere financierder kan krijgen, dan wel onder gunstiger condities kan verkrijgen.

Herbestemming en versoepelen vergunningsprocedures

Een bestaande loods of hal met asbest wordt veelal gebruikt als opslagruimte. Dit heeft een beperkte waarde voor de onderneming. In een aantal gevallen kan het helpen wanneer er een nieuwe bestemming op het pand kan worden verkregen. Deze nieuwe bestemming biedt de ondernemer dan extra groeimogelijkheden en geeft dus een economische impuls. Door het versoepelen/versnellen van de vergunningsprocedures en herbestemmingsaanvragen kan de gemeente Dalfsen hier actief op inspelen. Opgemerkt moet worden dat een pandeigenaar bij asbestsanering ook een keuzemoment heeft om tot totale sloop over te gaan i.p.v. weer in een nieuw dak te investeren. Vooral als het gebouw geen directe functie meer heeft.

Rol gemeente voor pandeigenaren met voldoende middelen

Pandeigenaren die beschikken over voldoende middelen willen graag dat hun pand aansluit bij hun bedrijfsimago. De uitstraling van het pand draagt bij aan een positief imago (het gaat goed met het bedrijf). In deze fase is het belangrijk dat de aanbodbedrijven de pandeigenaar actief verleiden met een aantrekkelijk ontzorgend aanbod en gerichte communicatie. De marktpartijen zijn in deze fase essentieel om de pandeigenaar de stap naar actie te laten zetten.

De andere beïnvloeders kunnen nuttig voorwerk doen, maar de pandeigenaar hapt pas toe na een persoonlijk en aantrekkelijk aanbod van marktpartijen. Dit gebeurt tot nu toe volstrekt onvoldoende. Zie de opmerking hierboven bij bedrijven en branchevertegenwoordigers over het belang van het activeren van marktpartijen. De markt van asbestsanering komt pas goed op gang als naast het stimuleren van de vraag ook de aanbodzijde wordt geactiveerd op het gebied van marktprofilering en totaaloplossingen en diensten.

Betrekken aanbodzijde en stimuleer innovatieve en/of aantrekkelijke propositie

Het huidige aanbod van asbestsanering is vooral technisch en financieel beschreven. Bovendien wordt het saneren van asbest nog op een arbeidsintensieve wijze uitgevoerd, waardoor het een duur proces is. Innovatie kan dit proces versnellen. Er is nog veel vernieuwing mogelijk in het verbreden van het aanbod en de koppeling van sanering aan totale dakoplossingen (bijvoorbeeld asbest eraf, zonnepanelen erop, aanbrengen lichtstraten en energiezuinige LED-verlichting). Dit biedt kansen voor innovatie aan de aanbodzijde op het gebied van totaaloplossingen, toepassing van nieuwe technologieën en het proces van saneren/recoveren. Echter, de vraag is of het autonoom proces snel genoeg zal gaan. Door aanbodbedrijven te stimuleren en te activeren kan een versnelling worden gerealiseerd. In het faciliteren van workshops (met partners) voor aanbodbedrijven én andere marktsegmenten kunnen nieuwe kansrijke innovaties worden ontwikkeld. Met name door het leggen van cross-sectorale verbindingen met de sectoren industrie, toeleverancier, ICT en creatieve sector kunnen kansrijke proposities ontstaan. De rol van de gemeente Dalfsen is het faciliteren van bestaande organisaties die dit proces uitvoeren, denk aan Kennispoort regio Zwolle en Stichting Pioneering. Daarbij kunnen de provincie en gemeenten in een aantal gevallen de rol vervullen van launching customer.

Herbestemming en versoepelen vergunningsprocedures

Net als bij de vorige categorie geldt ook voor deze groep dat het in een aantal gevallen kan helpen wanneer er een nieuwe bestemming op het pand kan worden verkregen. Deze nieuwe bestemming

biedt de ondernemer dan extra groeimogelijkheden en geeft dus een economische impuls. Door het versoepelen/versnellen van de vergunningsprocedures en herbestemmingsaanvragen kan de gemeente Dalfsen hier actief op inspelen.

Overzichtschema rol gemeente Dalfsen

	Bedrijven	
In welke fase, welke rol gemeente met welk instrument?	Binnen bebouwde kom (hoger risico voor omgeving)	
Rol	Beperkte middelen	Voldoende middelen
Privaat fase	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven
rol	Informeren en faciliteren aanbodbedrijven	Activeren aanbodbedrijven
Instrument	betrekken omgevingspartijen	Organiseren overleg aanbodbedrijven
		Bieden 'podium' goede propositie / launching customer
Publiek - privaat fase	Besluitvorming / investeren	Besluitvorming / investeren
rol	Faciliteren financiers	Faciliteren financiers
Instrument	Revolverend Fonds	Revolverend Fonds
Publiek fase	Bewustwording / besluitvorming	Besluitvorming
rol	informeren	Actief faciliteren
Instrument	Informatiepunt	Informatiepunt
	subsidie / saneren	subsidie / saneren
	Versoepelen vergunning en herbestemming	Versoepelen vergunning en herbestemming
	Borgstelling / revolverend fonds	Borgstelling / revolverend fonds
Conversie (2020)	10%	60%
In welke fase, welke rol gemeente met welk instrument?	Buiten de bebouwde kom (lager risico voor omgeving)	
Rol	beperkte middelen	Voldoende middelen
Privaat fase	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven
rol	Informeren en faciliteren aanbodbedrijven	Activeren aanbodbedrijven
Instrument		Organiseren overleg aanbodbedrijven / haak aan op andere beleidsthema
		Bieden 'podium' goede propositie
Publiek - privaat fase	Besluitvorming / investeren	Besluitvorming / investeren
rol	Faciliteren financiers	Faciliteren financiers
Instrument	Revolverend Fonds	Revolverend Fonds
Publiek fase	Besluitvorming / investeren	Besluitvorming / investeren
rol	inspireren en faciliteren	Inspireren en faciliteren
Instrument	Informatiepunt met actieve verwijzing naar aanbodpropositie	Informatiepunt met actieve verwijzing naar aanbodpropositie
	Versoepelen vergunning en herbestemming	Versoepelen vergunning en herbestemming
Conversie (2020)	20%	45%

5.5.3 Panden met agrarische bestemming

Naast de hiervoor genoemde doelgroep bedrijfspanden vormt de agrarische sector een doelgroep met eigen specifieke kenmerken. Dit rechtvaardigt de keuze om hier apart naar te kijken en te bezien welke instrumenten bij deze doelgroep toe te passen zijn in het kader van asbestsanering.

	Agrariërs		
	Groene lijst (Rabo)bank Groeipotentie	Rode lijst Wel vastgoed- perspectief	Rode lijst Geen vastgoed- perspectief
Privaat	Aanbod bedrijven	Financierings-perspectief (Rabo)bank	Financierings-perspectief (Rabo)bank
Publiek - privaat		Herbestemmings -fonds agrarische gebouwen	Herontwikkelings -fonds agrarische erven
Publiek	Groeiperspectief= doorontwikkeling met sanering (+quota?)	Ruimtelijk perspectief = herbestemming met sanering	Ruimtelijk perspectief = herontwikkeling (sanering + sloop)
Conversie (2020)	35%	25%	10%

Hieronder wordt voor elke kolom het één en ander nader uitgewerkt.

Agrarische bedrijven met groeipotentie (groene lijst bank),

Voor agrarische bedrijven met groeipotentie (groene lijst bank) geldt dat het financieel gezonde bedrijven zijn die zelf in staat zijn de planvorming en financiering van asbestsanering (dakvervanging) te integreren in de doorontwikkelingsplannen en daaraan gekoppelde financieringsafspraken met de bank. Voor deze categorie geldt dat bij vergunningverlening voor uitbreiding, de verwijdering van nog aanwezige asbestdaken kan worden meegenomen.

Ter overweging: uitbreiding van agrarische bedrijven (nieuwe stallen) alleen nog toestaan wanneer een daartoe in verhouding staande hoeveelheid (verhouding nader te bepalen) staloppervlak met asbestdak (of m² asbestdak) uit één van de hierna genoemde categorieën aantoonbaar wordt gesaneerd. Eerste voorwaarde kan daarbij zijn om hun eigen perceel eerst op orde te hebben. Discussiepunt is of de bedrijven die hun bedrijf goed op orde hebben (financieel) niet moeten boeten voor een slechter ondernemende collega.

Agrarische bedrijven op rode lijst banken, met vastgoedperspectief

Deze categorie betreft agrarische bedrijven op de 'rode lijst' van banken die, nu of op termijn, weliswaar geen agrarisch bestaansperspectief meer hebben, maar waarvan de opstallen bij functieverandering wel een vastgoedperspectief hebben.

Voor deze categorie is van belang dat er een ruimtelijk perspectief komt op herbestemming (bijvoorbeeld in de vorm van een 'herbestemming-voor-asbest-regeling').⁷ In die gevallen waar dit voldoende financieel perspectief geeft kan de asbestsanering dan direct in de nieuwe plannen worden meegenomen en mogelijk ook door de bank worden meegefinancierd. Voor die gevallen waar onvoldoende financiële speelruimte bestaat kan een publiek-privaat revolverend agrarisch herbestemmingsfonds (met gunstige voorwaarden) worden ontwikkeld. Belangrijk is dat er beweging gaat ontstaan in dit segment vanwege de grote hoeveelheid asbestdaken in de gemeente in deze en de hierna genoemde categorie. Zonder nieuwe perspectieven zal daadwerkelijk asbestsanering in deze categorie niet noemenswaardig vorm krijgen.

Beweging creëren is vanwege de grote hoeveelheid asbestdaken in dit en het hier opvolgend segment in de gemeente Dalfsen absolute noodzaak. Zonder nieuw perspectief lijkt daadwerkelijke asbestsanering en benodigde versnelling nauwelijks haalbaar.

⁷ Er zijn al verschillende regelingen beschikbaar, maar deze blijken niet altijd bekend. Hier zal de gemeente meer over moeten communiceren.

Agrarische bedrijven op rode lijst banken, zonder vastgoedperspectief

Bij de bedrijven in de categorie 'rode lijst banken, geen vastgoedperspectief' gaat het om percelen met agrarisch vastgoed met asbestdaken, waarvoor met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid geen herbestemmingsperspectief gevonden zal kunnen worden. Omdat er voor de agrariërs in dit segment, vanwege het 'financieel op slot' zitten geen enkel bedrijfsperspectief meer is, zijn investeringen in asbestsanering bedrijfsmatig niet (meer) aan de orde en dreigt uiteindelijk mogelijk zelfs leegstand en verval, met potentieel risico op afwenteling van kosten op de gemeente/gemeenschap (bijvoorbeeld bij weigering erfrechten door erfgenamen; denk ook aan banken die hier een grote potentiële verliespost hebben).

Wordt daarentegen voor deze specifieke locaties herontwikkeling toegestaan middels verkoop van agrarische opstallen aan een herontwikkelingsfonds, dan komt daarin voor betreffende agrariërs vastliggende waarde beschikbaar in concreet nieuwe woonperspectief en pensioenvoorziening. Hierdoor wordt én het asbestprobleem opgelost in combinatie met sanering van niet her te gebruiken opstallen / agrarisch bedrijfstvastgoed (verbetering ruimtelijke kwaliteit buitengebied) en worden de agrariërs geholpen bij bedrijfsbeëindiging inclusief reguliere pensioenvoorziening en/of omscholing/arbeidsmarktperspectief. Voor betreffende situatie geldt dat het opstellen van een 'herontwikkeling-voor-asbest-regeling' als instrument een mogelijkheid is die bij instemming van de raad nadere uitwerking verdient.

Het verkennen van de mogelijkheden van een herontwikkelingsfonds voor agrarische bedrijven op de rode lijst van banken, zonder vastgoedperspectief, lijkt wenselijk. Samenwerking met betrokken partners (banken, erfbetreders e.d.) is heel belangrijk (maak ze mede verantwoordelijk!). Ook hier geldt dat vanwege de grote hoeveelheid asbestdaken in de gemeente Dalfsen in deze categorie gezocht moet worden naar nieuwe wegen. Een combinatie met ruimtelijke ontwikkelingen en een kwaliteitsimpuls voor het buitengebied lijkt mogelijkheden te bieden. Zonder nieuw perspectief is daadwerkelijke asbestsanering en benodigde versnelling in dit segment nauwelijks haalbaar.

Dit zal een belangrijk aandachtspunt worden bij het VAB-beleid (vrijkomende agrarische bebouwing) dat in april 2017 aan de raad wordt voorgelegd.

In welke fase, welke rol gemeente met welk instrument?		Agrariërs		
		Groene lijst (Rabo)bank Groeipotentie	Rode lijst Wel vastgoed-perspectief	Rode lijst Geen vastgoed-perspectief
Privaat	fase	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven		
	rol	Activeren aanbodbedrijven		
	instrument	Organiseren overleg aanbodbedrijven / haak aan op andere beleidsthema		
		Bieden 'podium' goede propositie		
Publiek - privaat	fase		besluitvorming	besluitvorming
	rol	geen	actief faciliteren	actief faciliteren
	instrument		herbestemmingsfonds	herontwikkelingsfonds
Publiek	fase	bewustwording besluitvorming	bewustwording besluitvorming	bewustwording besluitvorming
	rol	actief faciliteren stimuleren	actief faciliteren stimuleren	actief faciliteren stimuleren
	instrument	informatiepunt & uitbreiding -voor-asbest-regeling (uitbreidingsperspectief)	informatiepunt & herbestemming -voor asbest-regeling (herbestemmingsperspectief)	informatiepunt & herontwikkeling -voor asbest-regeling (herontwikkelingsperspectief)
Conversie (2020)		35%	25%	10%

WOZ-waarde vastgoed

Asbest levert niet alleen diverse gezondheidsrisico's op, maar zorgt ook voor een waardevermindering van het bedrijf. Deze waardevermindering van het bedrijf noemen ondernemers als belangrijke reden om het asbest op te willen ruimen. Echter, het gevolg is dat asbestsanering en bijbehorende vervanging door een nieuw dak kan zorgen voor een waardevermeerdering van een pand. Dit werkt weer door in de WOZ-waarde en OZB. Dit kan klinken als een straf voor het saneren van asbest.

Vrijkomende agrarische bebouwing (VAB)

De specifieke problematiek m.b.t. vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) wordt in een aparte notitie aan de raad voorgelegd in april 2017. In die notitie wordt een verdere uitwerking gegeven van de scriptie "Vrijkomende Agrarische Bebouwing in het buitengebied van de gemeente Dalfsen" (L. Wuite, 2016). Betreffende scriptie eindigde met de conclusie:

Het bestaande beleidsinstrumentarium blijkt voor een gedeelte van de agrariërs een uitkomst te bieden met hun agrarische bebouwing. Met Rood voor Rood kunnen agrarische bedrijfsgebouwen worden gesloopt in ruil voor een woningbouw-kavel, met het instrument Hergebruik Vrijgekomen Agrarische Bebouwing kan een nieuwe functie worden gegeven aan vrijgekomen agrarische bebouwing.

Echter zijn er nog wel wat knelpunten te benoemen. Zo willen veel (ex-) agrariërs hun gebouwen een nieuwe functie in het vrijkomende en/of vrijgekomen agrarische gebouwen. Met het huidige beleid is dit wel mogelijk, maar veel gebouwen zijn niet geschikt voor her invulling, aanpassing aan een nieuwe functie brengt hoge kosten met zich mee. Het is voor de gemeente niet aantrekkelijk om her invulling van gebouwen die hier niet geschikt voor zijn te stimuleren, aangezien er al voldoende andere gebouwen leeg staan die wel geschikt zijn voor nieuwe functies. De gemeente moet in deze gevallen actief aansturen op sloop. Dit kan in sommige gevallen met Rood voor Rood, maar dit geldt niet voor alle gevallen. De gemeente is voor gevallen waar Rood voor Rood geen oplossing biedt, nieuw (flankerend) beleid nodig. Dit kan een sloopfonds betreffen, maar ook sloopvouchers of een Schuur voor Schuur-regeling.

Genoemde mogelijke regelingen worden in de VAB-notitie uitgewerkt. Daarbij wordt ook een koppeling gemaakt met de asbestproblematiek.

5.6 Enkele aanbevelingen

5.6.1 Variëren, selecteren en vooral doen!

Een verandering gaat niet zonder concreet doen: meerdere aanpakken, resultaten vergelijken en vervolgstappen definiëren. De verschillende aanpakken dienen te passen bij de lokale situatie en type vastgoed (bedrijfspannen, woningen en boerderijen). Dit vraagt om een soort van 'organisch proces onder zekere regie'. Door samenwerking met de provincie, buurgemeenten, LTO, Bouwend Nederland, VNO-NCW, MKB Nederland, ondernemersverenigingen, bedrijven, brancheverenigingen en ondersteunende organisaties kan een grote (blijvende) slagkracht worden gerealiseerd.

5.6.2 Persoonlijke aanpak

De persoonlijke aanpak/benadering bij pandeigenaren, bedrijven, omgevingspartijen en andere organisaties met oog voor de belangen, ambities, mogelijkheden en twijfels van de ander, is bijzonder effectief. Dat heeft in eerdere en andere projecten bij hen de opening gegeven na te denken over de eigen rol/bijdrage aan de uitdagingen van de asbestdaken-problematiek. In het bijzonder geldt dat voor de bedrijfspan-eigenaren (MKB en agrarisch) in de vorm van een maatwerk adviesgesprek en rapportage (samen de zogeheten 'dakscan'). De persoonlijke benadering door een onafhankelijke adviseur wordt door hen zeer gewaardeerd en helpt hen zich open te stellen voor maatregelen met betrekking tot het asbestdak. De keerzijde van een persoonlijke benadering is dat het relatief arbeidsintensief en dus duur is. Er zijn echter meerdere mogelijkheden en varianten om het zeer kosteneffectief in te zetten, zoals light versies van dakscans, telefonische consults en groepsgewijze aanpakken. Kennis en ervaring hierover zijn ondermeer opgedaan in het (externe) projectbureau binnen het provinciale project 'Asbest van het bedrijfsdak' en goed toepasbaar binnen de gemeente Dalfsen.

6 Financiën

6.1 Inleiding

Asbestverwijdering voor 2024 (en daarna) is een zeer grote opgave. De vraag is welke ondersteuning daarbij past. Naast bijv. voorlichting zal ook een financiële prikkel mogelijk een hulpmiddel zijn om het doel te bereiken.

Zoals in hoofdstuk 2 reeds benoemd zijn er reeds verschillende regelingen. De belangrijkste daarbij is de subsidieregeling van het Rijk. Opvallend is dat de provincie Overijssel in haar plan van aanpak juist daarom besloten heeft om zelf geen subsidieregeling open te stellen. De ervaringen met de eerdere provinciale regelingen hebben laten zien dat de subsidie vooral benut wordt door bedrijven met voldoende financiële draagkracht en dat de bedrijven die het (heel) moeilijk hebben aan de huidige subsidies niet voldoende hebben om tot vervanging over te gaan.

Globaal onderscheidt de provincie de volgende doelgroepen:

- A. Financieel gezonde bedrijven en particulieren. Dit is een grote groep waar binnen enkele jaren een aanzienlijke versnelling van de dakvervanging kan worden bereikt door bewustwording, informatievoorziening, een collectieve aanpak en verbreding van het aanbod aan vervangingsoplossingen. Bij deze groep richt de provincie zich op het benutten van koppelkansen met andere provinciale doelen.
- B. Pandeigenaren met geringe financiële draagkracht. De maatregelen die effectief zijn voor groep A zullen voor deze groep onvoldoende zijn. Velen zullen hun dak niet voor 2024 verwijderen, waardoor gezondheidsrisico's gaan toenemen. Om dit te voorkomen, is waarschijnlijk een intensievere benadering van deze doelgroep met creatieve oplossingen nodig. Provinciale maatregelen zijn erop gericht dat ook in deze groep dakvervanging plaatsvindt vóór 2024. In deze groep zitten relatief veel stoppende of voormalige agrarisch ondernemers en andere particulieren in het landelijk gebied.

De asbestdakenverwijdering kan worden versneld door doelgroep A eerder te laten beslissen en doelgroep B méér voor 2024 te laten beslissen om hun asbestdak te verwijderen. Als we willen versnellen richting 2024 moeten we de financieel draagkrachtigen stimuleren om sneller te verwijderen en de minder draagkrachtigen instrumenten aanreiken zodat ze wél tot sanering kunnen overgaan.

6.2 Voorbeelden financieringsopgave

In de praktijk blijken subsidieregelingen maar een kleine bijdrage te zijn aan de totale benodigde financieringskosten. Naast het saneren van een asbestdak moet er vaak namelijk meer gebeuren, de opstallen moeten een update krijgen en er moet natuurlijk een nieuw dak komen. Ter illustratie hierbij twee voorbeelden:

Voorbeeld 1

- 190 m² asbest
- Achterstallig onderhoud rieten dak: € 60.000
- Asbestsanering: € 1.900
- Vervangen asbestdak: € 5.000
- Totaalkosten: € 66.900
- Subsidie: € 885

Voorbeeld 2

- Pluimveebedrijf
- 1450 m² asbest
- Investering nodig i.v.m. emissie-eisen
- Asbestsanering: € 14.500
- Vervangen asbestdak: € 43.500
- Totaalkosten: € 58.000
- Subsidie: € 6.525
- EIA 10% → dakisolatie/pv
- MIA 5% → duurzame stal

Er bestaan nog maar weinig fiscale regelingen die de kosten voor de verwijdering van asbest beperken. De Mia en Vamil zijn hiervoor sinds 2016 niet meer van toepassing. Indien men zonnepanelen plaatst kunnen bedrijven nog gebruik maken van de Energie Investeringsaftrek (EIA). Hiermee kunnen bedrijven fiscaal voordelig investeren in energiezuinige technieken en duurzame energie.

6.3 Gratis asbest storten

De gemeente Hardenberg biedt particulieren de mogelijkheid om in 2017 tot 35 m² asbest gratis te storten op stortplaats Bovenveld. Ter ondersteuning biedt ze daarbij ook het benodigde inpakplastic en persoonlijke beschermingsmiddelen gratis aan. De CDA-fractie heeft in november 2016 gevraagd om hier voor Dalfsen ook invulling aan te geven.

De regeling in Hardenberg:

Sinds januari 2016 is een landelijke subsidieregeling van kracht voor burgers en (agrarische) ondernemers met een asbestdak. Maar om in aanmerking te komen voor subsidie moet het te saneren dak echter minimaal 35 m² asbest hebben. Vanaf 35 m² asbest is het ook verplicht dat het verwijderen gebeurt door een gecertificeerd bedrijf. Het verwijderen van minder dan 35 m² asbest mag een particulier zelf doen, mits het asbest hechtgebonden en geschroefd is.

Het gratis storten van asbest geldt in Hardenberg voorlopig alleen voor 2017. Medio volgend jaar wil het college de effecten van de regeling evalueren en op basis daarvan een vervolgplan vaststellen in samenspraak met de gemeenteraad.

Toepassing voor Dalfsen:

Opgemerkt wordt dat inwoners van de gemeente Dalfsen al jaren gratis asbestfolie en asbesttape mogen afhalen van de werf. Dit verkleint de kans op illegale storten. Op onze website staat deze mogelijkheid vermeld en jaarlijks publiceren we hierover. Inwoners maken weinig gebruik van deze mogelijkheid.

35 m² asbest golfplaten wegen ongeveer 500 kilogram. De storkosten van asbest bedragen € 6,- per 100 kg. Voor een gemiddelde particulier met 35 m² komt dit dus neer op ca. € 35,- aan storkosten. Dit is weliswaar niet zoveel, maar kan in sommige gevallen net een drempel zijn. Het gratis laten storten van asbest, onder voorwaarden, kan particulieren stimuleren eerder hun asbestdak te verwijderen. Door inwoners in de gemeente Dalfsen kan asbest afgeleverd worden bij de ROVA-locaties. Wij zullen

hierover in gesprek met de ROVA moeten. Daarnaast moet hier krediet voor aangewend worden, niet alleen voor de gratis stortkosten, maar ook voor het beschikbaar stellen van persoonlijke beschermingsmiddelen en verpakkingsmateriaal. Een voorlopige indicatie kan zijn: 200 particulieren x € 50 = € 10.000,-.

ACTIEPUNT: Uitwerken regeling gratis asbest storten en hiervoor in gesprek gaan met ROVA. Ook benodigde krediet bepalen. Daarna uitvoerig communiceren via de gemeentelijke mediakanalen.

6.4 Financiering door gemeente

Zoals in hoofdstuk 5 uitgewerkt is bij sommige doelgroepen financiële ondersteuning een goed middel. Overheidsinterventies die direct betrekking hebben op de investering in asbestsanering (zoals subsidies) hebben een verstorend effect op de marktwerking. De subsidie is slechts een tijdelijke prikkel en speelt enkel in op de financiële behoeften van pandeigenaren. Let hierop ook op de landelijke subsidieregeling, die loopt t/m 2019 en wordt daarna beëindigd waarbij is uitgesproken dat er zeer waarschijnlijk geen nieuwe regeling komt. De pandeigenaar is dan zelf aan zet.

In genoemd hoofdstuk is een aantal keren het middel 'revolverend' fonds benoemd. Binnen de gemeente Dalfsen is reeds meerdere jaren financiële ruimte op de begroting. Wellicht biedt dit mogelijkheden voor structureel geld voor asbestbeleid en/of het revolverende fonds.

Zoals in § 5.5.3 benoemd is de agrarische doelgroep een specifieke i.v.m. de eigen problematiek in het buitengebied, zoals leegstand. Daarbij is de suggestie opgeworpen om te kijken naar de mogelijkheden voor een sloopfonds. Wellicht kan dit een combinatie vormen met een (revolverend) asbestfonds.

Bovenstaande vraagt om verdere nadere uitwerking, ook waar het gaat om het opzetten van een dergelijk fonds en de bijbehorende voorwaarden. Daarom is nu nog niet aan te geven welke financiële kredieten benodigd zijn. Hier komen we in de loop van 2017 nader op terug.

7 Het vervolg – actieplan

Een plan van aanpak is een eerste stap in het traject richting 2024, wanneer het asbestverbod een feit wordt. Er zijn nog veel stappen te zetten en hobbels te nemen. Na vaststelling van dit plan kan worden overgegaan tot acties. In voorgaande hoofdstukken zijn verschillende acties naar voren gekomen. Deze worden hieronder in een tabel geplaatst met daarbij de actietermijn.

Aandachtspunt: De asbestopgave kan de gemeente Dalfsen onmogelijk op eigen kracht oplossen, samenwerking is dus nodig. Daarbij komt dat het onderwerp de komende jaren waarschijnlijk erg dynamisch zal zijn met veel ontwikkelingen op het gebied van voorlichting, sanering/verwijdering etc. Dit betekent dat niet alles in structuren vastgelegd moet worden, maar vraagt om een soort van 'organisch proces onder zekere regie'. Onderstaande tabel is daarbij een eerste aanzet om de beweging op gang te krijgen.

Actiepunt	Wat?	Partners	Termijn
1. Inventarisatie hoeveelheid asbestdaken	<ul style="list-style-type: none"> - Keuze voor een uniforme methode bij alle gemeenten in Overijssel - Daarna uitvoeren inventarisatie 	Provincie, andere gemeenten	Mei 2017
2. Visualisatie asbestdaken (opgave en realisatie)	<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijkheden bepalen voor visualisatie asbestdaken op kaart of viewer. - Resultaten inventariseren (waar is in het verleden al gesaneerd?). - In loop der tijd bijhouden zodat zichtbaar wordt hoe het staat met de sanering 		-Mei 2017 (methode) -Continu
3. Voorbeeldfunctie gemeentelijke gebouwen en maatschappelijk vastgoed	<ul style="list-style-type: none"> - Inventarisatie eigen gemeentelijke gebouwen en maatschappelijk vastgoed - Actieplan om deze objecten asbestarm te maken - Aansluitend daadwerkelijk saneren 		Eind 2017
4. Beleid huurwoningen	<ul style="list-style-type: none"> - In gesprek over opgave en ambitie 	Woningstichtingen Vechthorst/de Veste	Eind 2017
5. Informatiepunt asbest	<ul style="list-style-type: none"> - Samenleving informeren en bewustmaken van het risico van asbest, het asbestdakenverbod en noodzakelijke sanering voor 2024 én de mogelijkheden en kansen van vroegtijdig saneren - Bekijken of dit informatiepunt het beste kan aansluiten bij het lokale energieloket/ loket bouwen & wonen en/of in regionale samenwerking met andere gemeenten zal worden ingevuld - Mogelijkheid voor een asbestcoach (vergelijking met duurzaamheidscoach). 	Provincie, andere gemeenten	Eind 2017, daarna minimaal tot 2024
6. Bewustwording per doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> - Zorgen voor olievlekwerking door gesprekken met branches, ondernemerskringen etc. 		Eind 2017 (eerste gesprekken gevoerd), daarna continu

7. Uitwerken instrumentarium buitengebied	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe kunnen we een versnelling realiseren? - Welke regelgeving ondersteunt hierbij en zijn er financiële prikkels nodig? - Deels uitwerken in nota VAB-beleid (april raad) 		April 2017
8. Financiering	<ul style="list-style-type: none"> - Welke financiële middelen zijn nodig en hoe gaan we dit dekken? - Kunnen we een revolverend fonds instellen? Zo ja, hoeveel, en welke voorwaarden gaan gelden. 		April 2017
9. Gratis storten <35 m² asbest	<ul style="list-style-type: none"> - Een regeling opzetten voor het gratis storten van <35 m² asbest, naar voorbeeld van de gemeente Hardenberg - Vervolgens dit uitvoerig bekend maken in de media. 	ROVA	April 2017
10. Handhaving in periode tot 2024	<ul style="list-style-type: none"> - Is een asbestdak in een heel slechte toestand of verwaarloosd? Dan kan de gemeente nu al eisen om het dak meteen te (laten) verwijderen. Beschadigde daken mogen niet tot 2024 blijven liggen. 	RUD IJsselland	Tot 2024

Bijlage 1: Intentieovereenkomst provincie Overijssel

Bijlage 2: Rijk actieprogramma aanpak asbestdaken

Bijlage 3: Plan van aanpak asbestdaken provincie Overijssel

Bijlage 4: Marktsegmentatie en rol overheid

Intentieovereenkomst

Asbest van het bedrijfsdak

Intentieovereenkomst

Wij, vertegenwoordigers van bestuursorganen en organisaties die werken aan de realisatie van een gezond en veilig leefmilieu, economie en werkgelegenheid, de gebouwde omgeving, gebiedsontwikkeling, bedrijventerreinen, innovatie, onderzoek en onderwijs,

constateren dat,

1. er in Overijssel mogelijke risico's zijn ten aanzien van gezondheid door de verwerking van asbestdaken en economische risico's door asbestbranden;
2. er preventief asbestbeleid op bedrijventerreinen ontbreekt;
3. de aanwezigheid van asbestdaken een stagnerende werking kunnen hebben op de ontwikkeling van het bedrijfsleven;
4. er ondanks een toepassingsverbod van asbest vanaf 1993 en een gestage afname van de belangrijkste bronnen, er nog grote hoeveelheden asbestdaken aanwezig zijn in Overijssel;
5. uit onderzoek blijkt dat de achtergrondconcentratie asbestvezels vanaf 1993 weliswaar aanzienlijk is gedaald, maar dat deze momenteel in hoofdzaak wordt bepaald door verwerking van asbestdaken en lokaal door asbestbranden of ondeskundige sloop;
6. het Ministerie van Infrastructuur en Milieu toewerkt naar een asbestverbod voor daken in 2024. Om binnen 11 jaar asbestvrij te zijn, er grote inspanningen nodig zijn van de bouwweigenaren zelf, het bedrijfsleven en de overheden. Het huidige verwijderingtempo is te laag om in 2024 asbestvrij te zijn. Wij schatten in, dat een versnelling met minimaal de factor 4 nodig is ten opzichte van het huidige tempo;
7. op basis van pilots en ervaringen blijkt, dat versneld uitfaseren van de asbestferfenis in Overijssel niet vanzelf gaat.
8. er in Nederland te weinig aandacht is voor het versneld saneren van de asbestdaken op bedrijventerreinen. Dit is opmerkelijk, omdat de maatschappelijke gevolgen van asbestbranden bij bedrijven en de omliggende woonwijken zeker groot kunnen zijn. Gemeenten en bedrijven, waar zich de afgelopen jaren asbestbranden hebben voorgedaan, hebben wel een beeld van de urgentie, maar het ontbreekt hen veelal aan een helder handelingsperspectief. De aandacht bij overheden en het bedrijfsleven voor o.a. herstructurering bedrijventerreinen, duurzame energie, duurzaamheid, verbetering van het werkklimaat en maatschappelijk verantwoord ondernemen is wel aanwezig en kan een belangrijke factor zijn in versnelde asbestverwijdering;

willen bereiken,

door deel te nemen aan het project **Asbest van het bedrijfsdak:**

1. een versnelling van asbestverwijdering, met als doel in 2018 80% reductie van de asbestdaken op bedrijventerreinen;
2. een gezonde en veilige leefomgeving in en rondom bedrijventerreinen;
3. bijdragen aan de transitie naar duurzame energie en energiebesparing;
4. bijdragen aan een verbetering van de werkgelegenheid;
5. interesseren van andere partijen en te betrekken bij de aanpak.

bereiken dit door,

1. een bundeling van krachten en slim gebruiken van de mogelijkheden van aanverwante beleidsterreinen;
2. versteviging van partnerschappen tussen partijen;
3. de ontwikkeling en de uitvoering van kennis- en leertrajecten voor duurzame ontwikkeling en versnelde asbestverwijdering;
4. de inzet van bestaand en nieuw talent (stages) en werknemers met een achterstand op de arbeidsmarkt te bevorderen;
5. de ontwikkeling van een provinciaal (kennis-) netwerk verwijdering asbestdaken en het leren van elkaars ervaringen;
6. een lokale werkwijze vorm te geven met en door bedrijven;
7. gebruik te maken van gezamenlijk ontwikkelde hulpmiddelen, inzicht in de asbestopgave per gemeente op bedrijfsniveau en het toepassen van businesscases bij bedrijven;
8. gezamenlijk een ondersteunend kennispunt en projectbegeleiding in te richten;
9. een heldere communicatie over de aanpak;
10. de realisatie van aansprekende voorbeelden van deze aanpak;
11. gezamenlijk het belang van een integrale aanpak in Overijssel te positioneren bij het Rijk en ondersteunende financiële middelen te realiseren;
12. deze samenwerking open te stellen voor organisaties die ook willen bijdragen aan deze doelstellingen .

De deelnemende partners geven dit vorm door:

Gemeenten

Voorlopergemeenten hebben een lokaal plan van aanpak, waarin de bestaande asbestsituatie op bedrijventerreinen en op bedrijfsniveau is beschreven (locatie, aantal m2 in GIS-kaarten).

Provincie

De provincie initieert en stimuleert het proces. Zij ontwikkelt met de partners een 'stimuleringsaanbod' voor bedrijven en gemeenten om het reductiedoel dichterbij te halen. Belangrijke onderdelen daarvan zijn: inventarisatie van de asbestopgave, het mede ontwikkelen van maatwerk businesscases voor (groepen van) individuele bedrijven en het stimuleren en faciliteren van lokale en provinciale expertise en samenwerkingsverbanden. De provincie stelt middelen vanuit het Programma Gezond en Veilig Leefmilieu (GVL) beschikbaar om het proces te ondersteunen als ook een specifieke subsidieregeling. De communicatie wordt met partners afgestemd. Evenals het organiseren van een gezamenlijke lobby richting organisaties die kunnen bijdragen aan de doelstellingen.

Ondernemersorganisaties VNO-NCW Midden, Bouwend Nederland regio Oost en UNETO-VNI

Dragen bij aan bewustwording van het bedrijfsleven, leveren input en expertise op de aanpak en hulpmiddelen. Benut haar rol en invloed om verbinding te leggen met partners en partijen. Bepalen mede de strategie en doelen.

Pioneering

Draagt bij aan bewustwording van het bedrijfsleven en benut haar rol en invloed om verbinding te leggen tussen onderwijs, ondernemers, overheid en opdrachtgevers. Pioneering bepaalt mede de strategie en doelen en levert input en expertise op de aanpak en hulpmiddelen om leerervaringen om te zetten naar innovaties.

Aansturen, monitoren en evaluatie

Er is gekozen voor een lichte werkstructuur. In de ambtelijke kerngroep van de deelnemende partners wordt de uitvoeringsagenda, de voortgang en de koers regelmatig besproken en uitgezet. Voor de voorloperaanpak functioneert een voorlopergroep, die de voorloperaanpak heeft vormgegeven.

We continueren deze beide ambtelijke groepen.

Daarnaast stellen we minimaal 1x per jaar in een gezamenlijk bestuurlijk overleg de voortgang aan de orde om hierbij gezamenlijk te bepalen of wij op koers liggen en of er aanvullende acties nodig zijn.

De uitvoeringsagenda voor 2014 zal in het eerste bestuurlijk overleg (januari 2014) vastgesteld worden.
De samenwerking zal jaarlijks worden geëvalueerd.

Rijssen, 1 november 2013,
De initiatiefnemers:

Provincie Overijssel

Ineke Bakker
gedeputeerde voor Milieu,
Wonen en Financieel Toezicht

VNO-NCW Midden

Clazinus Netjes
bestuurder VNO-NCW Midden

Bouwend Nederland
regio Oost

Hans Siep
voorzitter BN Regio Oost

Stichting Pioneering

Fons Catau
bestuurder

De gemeenten:

Enschede

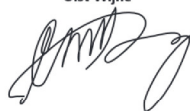
Hans van Agteren
wethouder o.a Milieu
en Duurzaamheid

Hardenberg

Jannes Janssen
wethouder Milieu, Energie
en Duurzaamheid

Olst-Wijhe

Cor van den Berg
wethouder Milieu,
Duurzaamheid en Economie

Steenwijkerland

Luc Creven
wethouder Milieu en
Duurzaamheid

Wierden

Theo de Putter
wethouder Milieu en Economie

Zwartewaterland

Arie Speksnijder
wethouder Milieu

Dalfsen*

Klaas Agricola
wethouder o.a.
Economische zaken,
Milieu en duurzaamheid

Kampen*

Geert Meijering
wethouder Duurzaamheid,
Milieu en energie

Betrokken
organisaties

Getekend, 9 april 2015,

Gemeente Twenterand

Bert Oudendijk MBA
wethouder o.a. Economie,
Milieu en Duurzaamheid

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Plesmanweg 1-6
2597 JG Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/268498

Bijlage(n)
2

Datum 6 december 2016
Betreft Programmatische Aanpak Asbestdaken

Geachte voorzitter,

Met deze brief informeer ik u over de Programmatische Aanpak Asbestdaken (bijgevoegd). Dit naar aanleiding van mijn brief van 2 juni 2016¹ en de moties Smaling, Geurts, en Cegerek² waarin de regering verzocht wordt om de regie te nemen in de sanering van asbestdaken en om voor het einde van het jaar te komen met een landelijk plan van aanpak. Daarnaast wil ik u informeren over een recent onderzoek (*Asbest en andere minerale vezels in de Nederlandse buitenlucht*), in mijn opdracht uitgevoerd door TNO, naar de concentratie van asbestvezels in de lucht. Het rapport is bijgevoegd.

Succesvol bronbeleid

Het asbestbeleid is er op gericht om de risico's van asbest voor mens en leefomgeving zoveel mogelijk te beperken. Dit houdt in dat de blootstelling aan asbestvezels in de leefomgeving zoveel mogelijk wordt beperkt. In 1994 werd het gebruik van asbest verboden. Asbesthoudende remvoeringen zijn al eerder uitgefaseerd. Ook zijn veel asbestwegen gesaneerd. Uit het onderzoek van TNO blijkt dat de concentratie van asbestvezels gemeten in de leefomgeving sinds 1970 drastisch is afgenomen. Het tot dusverre gevoerde beleid is derhalve succesvol, maar we zijn er nog niet. De Gezondheidsraad heeft namelijk een Verwaarloosbaar Risico (VR) geadviseerd voor asbestvezels in de lucht³. Uit het onderzoek van TNO blijkt dat de concentratie asbestvezels in de lucht het VR nog wel overschrijdt. Het saneren van asbestdaken zal ook bijdragen aan het verder verlagen van de concentratie van asbestvezels in de lucht.

Sanering asbestdaken

Zoals bekend, is in de brief van 7 september 2012⁴ aangekondigd om vanaf 2024 een asbestdakenverbod in te stellen. In de Wet milieubeheer wordt een wettelijke grondslag gecreëerd, die nu bij de Raad van State voorligt voor advies. Begin komend jaar zal ik u die doen toekomen.

¹ Kamerstuk 25 834, nr. 112

² Kamerstukken 25 834, nrs. 107, 108 en 110

³ Kamerstuk 25 834 nr. 56

⁴ Kamerstuk 25 834, nr. 76

In 2012 was er nog ca. 120 mln m² asbestdak in Nederland aanwezig. Tot 2012 was naar schatting de saneringssnelheid 4,5 mln m² jaarlijks. In 2015, na de aankondiging van het asbestdakenverbod vanaf 2024, is een versnelling zichtbaar. Vanaf 2016 is er de mogelijkheid voor alle eigenaren van een asbestdak om subsidie aan te vragen. Dit heeft geleid tot een verdere versnelling: dit jaar is tot en met september 7,4 mln m² gesaneerd. Voor 3,3 mln m² daarvan is subsidie aangevraagd.

Ministerie van
Infrastructuur en Milieu

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/268498

Asbestdaken	1 ^e kwartaal *10 ⁶ m ²	2 ^e kwartaal *10 ⁶ m ²	3 ^e kwartaal *10 ⁶ m ²	4 ^e kwartaal *10 ⁶ m ²	Totaal *10 ⁶ m ²
Verwijderd 2014	1,5	1,6	1,7	1,1	5,9
Verwijderd 2015	1,2	2,1	1,9	1,7	6,9
Verwijderd 2016	1,8	2,7	2,9	--	7,4

De aankondiging van het verbod en de stimuleringsregeling hebben derhalve reeds geleid tot een versnelling van het saneren van asbestdaken. In eerste instantie was voor 2016 € 10 mln beschikbaar. Eind augustus bleek dit bedrag al te zijn overtekend. Vervolgens heb ik dat bedrag opgehoogd tot € 15 mln. In oktober bleek ook dit bedrag besteed te zijn. Voor 2017 is wederom € 15 mln beschikbaar. Uit het onderstaande overzicht blijkt dat tot november het aantal subsidieaanvragen bleef toenemen.

Maand (2016)	Aanvragen	
januari	44	€ 118.309
februari	170	€ 463.999
maart	355	€ 852.137
april	560	€ 1.622.684
mei	654	€ 1.740.331
juni	800	€ 2.245.530
juli	800	€ 2.340.762
augustus	611	€ 1.954.568
september	864	€ 2.549.351
oktober	974	€ 2.903.835

Programmatiese aanpak

Naast het verbod en de subsidieregeling ben ik samen met betrokken partijen⁵ gestart met een programmatiese aanpak. Geen van de afzonderlijke partijen kan het saneren van asbestdaken namelijk alleen. Een groot aantal partijen is bereid gevonden om bij te dragen en samen te werken aan een integrale, programmatiese aanpak.

In mijn brief van 2 juni¹ heb ik aangegeven dat er een programmabureau wordt ingericht om de asbestdakensanering te faciliteren. Dit programmabureau functioneert inmiddels en bestaat uit vier deskundigen. De Programmatiese

⁵ Provincies Overijssel en Limburg, Gemeentes Rijssen-Holten, Koggenland en Lelystad, LTO, Contactgroep Eigenaren Asbestwoningen, Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten, Fenelab, Vereniging voor Aannemers in de Sloop, VOAM-VKBA, VVTB, VAVB, Verbond van Verzekeraars, Bouwend Nederland, TNO, SGS Search, D-Nature, PMC, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en de Inspectie SZW

Aanpak Asbestdaken is tot stand gekomen in goede samenwerking met verschillende partijen zoals de asbestsaneringsbranche, de provincies Overijssel en Limburg, LTO, gemeentes Lelystad en Rijssen-Holten, Bouwend Nederland, en andere. Uit de programmatische aanpak spreekt dat veel partijen zich betrokken voelen en zich inspannen om de asbestdaken zo snel mogelijk te saneren. Daarnaast hebben verschillende partijen aangegeven graag ambassadeur te willen zijn voor de programmatische aanpak. Het is nu vooral van belang om deze initiatieven samen te brengen en de resultaten ervan uit te dragen naar andere geïnteresseerde partijen.

In het actieprogramma zijn drie sporen onderscheiden, te weten:

- bewustwording en communicatie
- optimalisatie beleid en regelingen
- quick wins en ontwikkeling aanpak in de praktijk die ontzorgt

Deze drie sporen zijn uitgewerkt aan de hand van pilotprojecten die worden geïnitieerd door de betrokken partijen. De afgelopen jaren heeft LTO in samenwerking met Achmea en mijn ministerie best practices ontwikkeld in het kader van AgroAsbestveilig. In dit project is het concept van de "Asbesttrein" ontwikkeld. Hierbij wordt gezamenlijk (op buurtniveau) gesaneerd en worden eventueel zonnepanelen geplaatst. Dit blijkt zowel financieel aantrekkelijk als efficiënt. Deze aanpak wordt in meerdere projecten in het actieprogramma nader uitgewerkt. De resultaten van zowel AgroAsbestveilig als het pilot project van de regio Achterhoek zullen worden uitgedragen door het programmabureau als *best practices*.

Daarnaast worden er door het programmabureau ook initiatieven ontplooid zoals het onderzoeken van financiële arrangementen met onder meer banken en verzekeraars. Het programmabureau heeft een platform ontwikkeld waar deze projecten gedeeld en opgeschaald kunnen worden. Daarnaast ondersteunt het programmabureau de ambassadeurs. De ambassadeurs hebben allen een portefeuille waarmee zij zich inzetten voor de programmatische aanpak.

Naar verwachting leidt deze programmatische aanpak tot een verdere versnelling en efficiency. Ik zal de voortgang van de asbestdakensanering blijven volgen en uw Kamer hierover informeren. Samen met alle betrokkenen zal mijn ministerie investeren in deze aanpak om te komen tot het gewenste resultaat.

Motie Remco Dijkstra

De motie Remco Dijkstra⁶ verzoekt de regering om te komen met een plan van aanpak dat leidt tot een substantiële vermindering van de kosten en een betere afweging van de daadwerkelijke veiligheidsrisico's die gepaard gaan met asbest en het saneren daarvan.

Zoals hierboven is aangegeven, is in het kader van het landelijk programma AgroAsbestVeilig gewerkt met een collectieve aanpak, de Asbesttrein. Deze aanpak wordt ook gehanteerd in het hierboven beschreven project van de Regio Achterhoek. De collectieve aanpak is veelbelovend omdat hij kostenverlagend werkt door groepen eigenaren van asbestdaken te organiseren. Daarnaast kan het werk efficiënter worden uitgevoerd door de vele betrokken leveranciers in de keten effectiever te organiseren. Tevens wordt in het kader van de programmatische aanpak bezien welke verbeteringen er mogelijk zijn rondom de

⁶ Kamerstuk 34 550-XII, nr. 33.

werkmethoden voor verwijdering van asbestdaken. De uitvoeringssector is zeer betrokken bij de Programmatische Aanpak Asbestdaken en heeft aangegeven zich te willen inzetten voor de benodigde uitvoeringscapaciteit en innovatieve en risicogerichte werkmethoden. Met deze beide sporen verwacht ik de komende jaren een saneringsaanpak en –snelheid te kunnen realiseren die leidt tot versnelling, kostenvermindering en effectieve werkmethoden.

**Ministerie van
Infrastructuur en Milieu**

Ons kenmerk
IENM/BSK-2016/268498

Hiermee geef ik invulling aan de motie Remco Dijkstra. Ik zal er tevens bij gemeenten op aandringen om asbestdaken die reeds een gevaar vormen voor gezondheid of veiligheid zo snel mogelijk te laten saneren conform artikel 1a van de Woningwet.

Hoogachtend,

DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN MILIEU,

Sharon A.M. Dijkma

Plan van aanpak asbestdaken

2016-2019

Inhoud

Samenvatting

1. Asbest in Overijssel
2. Rol van de provincie Overijssel
3. Rol van andere partijen
4. Asbestdakenverwijdering
5. Doelgroepen
6. Strategie en activiteiten van de provincie Overijssel

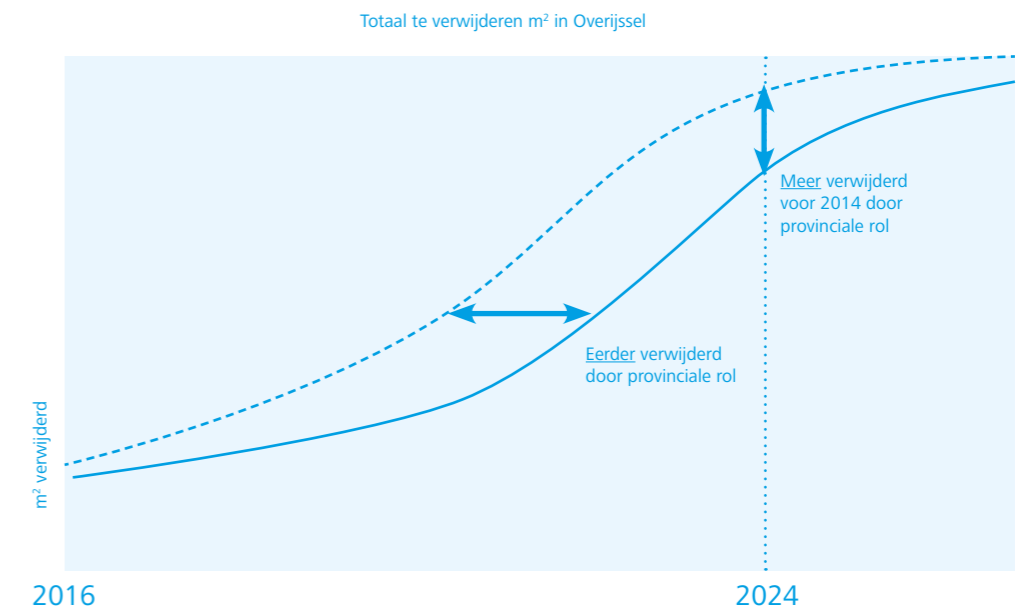
Bijlage: maatregelenoverzicht van alle partijen

Samenvatting

De provincie Overijssel is al sinds het begin van deze eeuw actief bij de aanpak van asbest in bodem en wegen in Goor en omstreken. De afgelopen jaren is daar de problematiek van verwerking van asbestdaken bij gekomen. Ook bij de aanpak daarvan is de provincie Overijssel landelijk initiatiefnemer geweest en vervult ze een koplopersrol. Vanaf 2024 zijn asbestdaken verboden.

De eigenaren van gebouwen met een asbestdak zijn verantwoordelijk voor de verwijdering daarvan. Ook het Rijk (als wetgever en subsidieverstrekker), de gemeenten (als aanjager en handhaver) en marktpartijen (als aanbieders van oplossingen voor dakvervanging) hebben een eigen verantwoordelijkheid voor de aanpak van asbestdaken. Dit Plan van Aanpak bevat de maatregelen die de verantwoordelijken willen nemen en beschrijft welke rol de provincie voorstaat om hen daarbij te faciliteren en welke prioriteiten de provincie daarbij hanteert.

De afgelopen jaren heeft de provincie de verwijdering van asbest van (agrarische) bedrijfsdaken gesubsidieerd. Sinds 1 januari 2016 heeft het Rijk een subsidieregeling ingesteld die hiervoor in de plaats komt. De provincie Overijssel wil zich de komende jaren op andere manieren inzetten om de asbestdakenverwijdering te versnellen, zodat risicovolle situaties eerder worden gesaneerd, meer asbestdaken worden verwijderd en er een betere spreiding van de verwijdering tussen nu en 2024 plaatsvindt.

De provincie wil die rol vervullen door:

1. Regie te voeren op effectieve samenwerking tussen de verantwoordelijke partijen;
2. Het stimuleren en faciliteren van die partijen zodat ze sneller hun aandeel in de aanpak gaan leveren;
3. Waar nodig zelf procesmaatregelen uit te voeren.

Die rol wordt ingevuld met allerlei verschillende activiteiten die bijdragen aan versnelling van de verwijdering van asbestdaken door de pandeigenaren. Bij de keuze van activiteiten van de provincie en de verdeling van daarvoor beschikbare middelen geeft de provincie **voorrang** aan:

- Situaties met een hoog risico, doordat het dak verouderd is, de omgeving van het pand door veel mensen wordt gebruikt of het pand in de bebouwde kom ligt;
- Situaties waarbij het verwijderen van het asbestdak gekoppeld kan worden met andere provinciale doelen, zoals energiebesparing en duurzame energieproductie, versterking van de regionale economie, asbestbodemsanering, kwaliteit van de groene en gebouwde omgeving

		Risico	
		Laag	Hoog
Koppelkansen	laag		
	Hoog		Prioriteit provincie

Daarnaast faciliteert de provincie een aantal processen van anderen, waarbij door een relatief kleine inzet van de provincie een grote versnelling bij de partners mogelijk wordt gemaakt.

Samen met partners onderzoekt de provincie wat de meest effectieve maatregelen voor versnelling van de asbestdakenverwijdering zijn. Op basis van het huidige beeld, recente ervaringen en in aansluiting op de activiteiten van andere partijen wil de provincie Overijssel in deze bestuursperiode (t/m 2019) inzetten op:

- Versnelling van de **bewustwording** bij pandeigenaren door o.a.:
 - Gemeentelijke informatiepunten helpen opbouwen;
 - Doelgroepgerichte acties van andere partijen, gericht op prioritaire situaties, ondersteunen;
 - Zelf conferenties organiseren, nieuwsbrieven uitbrengen, e.d..
- Versnelling van de **beslissing** door pandeigenaren om het asbestdak te verwijderen door o.a.:
 - Mogelijkheden uitwerken voor koppeling tussen de financiering van duurzaamheidsinvesteringen (o.a. zonnepanelen) en asbestverwijdering, ook voor bedrijven, complementair aan commerciële financiering en rijks- en EU-fondsen;
 - Gebiedsgerichte aanpak voor bedrijventerreinen, woonwijken en landelijk gebied ondersteunen.
- Versnelling van de **asbestverwijdering** door o.a.:
 - Stimuleren van ontzorging van pandeigenaren door (Overijsselse) marktpartijen;
 - Bevorderen dat verplichte asbestinventarisaties goedkoper en eenvoudiger worden.
- Versnelling van andere **verwerkingsmethoden** door o.a. innovaties en kennisdeling bij Overijsselse marktpartijen en instellingen stimuleren.

Ter ondersteuning van bovenstaande activiteiten gaat de provincie Overijssel:

- Gegevensverzameling over het vóórkomen en de ouderdom van asbestdaken en monitoring van de voortgang van verwijdering organiseren;
- Lobbyen bij het Rijk en landelijk samenwerken als koploperprovincie in de "Coalition of the willing".

1. Asbest in Overijssel

Eroderende (losse) asbestvezels zijn schadelijk voor de volksgezondheid, het (langdurig) inademen van deze vezels kan leiden tot kanker. De losse asbestvezels ontstaan door het breken, zagen, boren of schuren van asbestplaten, maar ook door blootstelling aan weersinvloeden zoals neerslag en wind (zogenaamde verwerking). Dit is aanleiding geweest voor het Rijk om een asbestdakenverbod per 2024 af te kondigen. Daarnaast vormt asbest een risico in de zin van maatschappelijke kosten in geval van asbestbranden. Overijsselse voorbeelden hiervan zijn Rijssen-Holtten (2006) en Vroomshoop (2008). De branden in Roermond (2014) en Wateringen (2015) kostten de overheid vele miljoenen, maar veroorzaakten ook veel onrust vanwege risico's voor de volksgezondheid, ongemakken en economische schade door het afsluiten van gebieden.

In het hoofdlijnenakkoord 'Overijssel Werkt!' is de ambitie opgenomen "dat Overijssel in 2024 zoveel mogelijk asbestvrij is. De asbestdaken dienen, conform rijksbeleid, in 2024 te zijn verwijderd. Ook voor de andere vormen van asbestgevaar ontwikkelen wij concrete plannen met partners." In nauwe samenwerking met diverse partners wordt deze ambitie in dit Plan van Aanpak vertaald in maatregelen.

De Provincie Overijssel is al sinds het begin van deze eeuw actief bij de aanpak van asbestproblematiek. Dit komt mede door de unieke situatie in Overijssel wat betreft asbestbodemverontreiniging vanuit de Eternit-fabriek in Goor. De afgelopen jaren is daar de problematiek van verwerking van asbestdaken bij gekomen. Ook bij de aanpak daarvan is de provincie Overijssel initiatiefnemer geweest en vervult landelijk een koplopersrol. De provinciale regelingen die in 2016 aflopen komen hieruit voort. De regeling "Asbest eraf, zonnepanelen erop" is gericht op agrarische bedrijfsgebouwen en wordt gezamenlijk met andere provincies uitgevoerd. De regeling "Asbest van het bedrijfsdak" is gericht op bedrijven op bedrijventerreinen. Het aflopen van deze regelingen is mede aanleiding voor heroverweging van de inzet van de provincie Overijssel en dit Plan van Aanpak.

Asbestdaken

De staatssecretaris van Milieu en Infrastructuur heeft een verbod op het hebben van asbestdaken met ingang van 2024 afgekondigd omdat verouderde daken steeds sterker gaan verwerken waardoor losse asbestvezels vrijkomen. Het verwerkingsproces begint

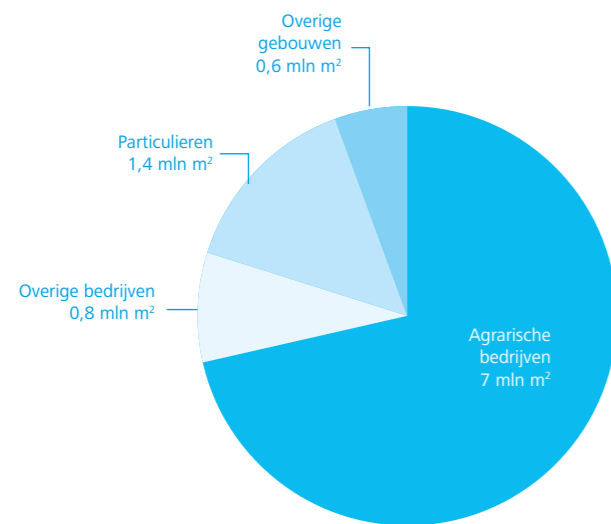
al na 15-20 jaar. Omdat de daken vooral in de periode 1960-1980 zijn toegepast zijn alle daken inmiddels aan het verwerken en komen er steeds meer vezels vrij. Vele daken zijn dan ook aan het eind van hun economische en technische levensduur.

Het recente pamflet "Laten we eindelijk normaal doen over asbest" van professor Helsloot (mei 2016) nuanceert het gevaar van asbest. Gesteld wordt dat, in vergelijking met andere risico's in de samenleving, het gezondheidsrisico van asbest wel mee valt. Wij zijn van mening dat de actuele gezondheidsrisico's sterk afhankelijk zijn van specifieke situaties. Wij richten onze inzet primair op situaties met een hoog risico (met name gebouwen met verouderde daken waar veel jonge mensen komen) en situaties waar ook kansen liggen voor andere provinciale beleidsdoelen. Omdat de verwerking van verouderde asbestdaken de komende jaren verder zal toenemen en daarmee ook de gezondheidsrisico's, stimuleren wij ook de verwijdering van alle andere asbestdaken. Zo zorgen wij ervoor dat de Overijsselse burgers ook in de toekomst kunnen leven in een gezonde en veilige leefomgeving.

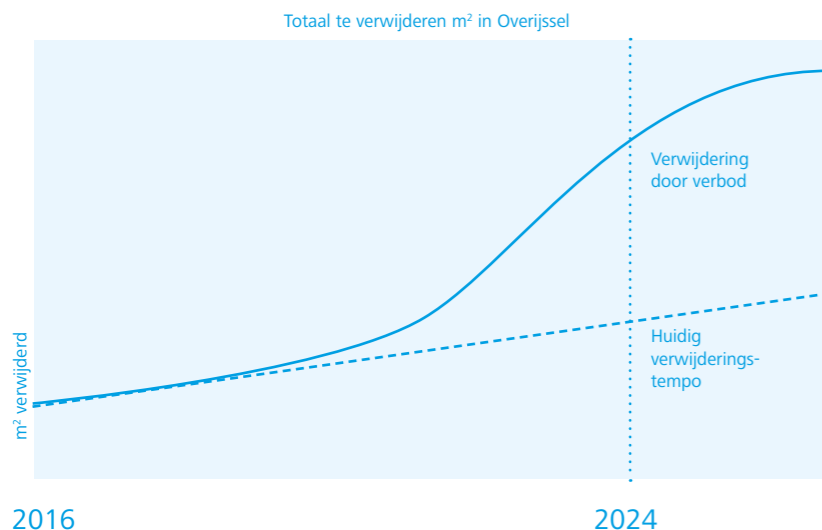
In Overijssel staan de eigenaren van panden met een asbestdak voor de opgave om in totaal bijna 10 miljoen m² te verwijderen en te vervangen door een nieuw dak (of het gebouw te slopen).

In Overijssel ligt nog ca. 7 miljoen m² asbestdak op agrarische bedrijfsgebouwen, waarvan een toenevend deel op vrijkomende agrarische bebouwing. De vervanging van deze daken of sloop van de gebouwen zal ca. € 300 miljoen kosten. Op andere

bedrijfsdaken ligt nog ca. 0,8 miljoen m² en vervanging daarvan kost ca. € 35 miljoen. Naar schatting ligt nog ca. 2 miljoen m² op overige daken (schuren bij particulieren, sport- en verenigingsgebouwen, overige gebouwen). De vervangingskosten daarvan variëren sterk; eigenaren van een klein dak (< 35 m²) mogen dit (onder voorwaarden) zelf verwijderen en afvoeren en betalen dan alleen de eventuele stortkosten.

Op dit moment wordt naar schatting 0,3 miljoen m² asbestdaken per jaar in Overijssel verwijderd. Tot 2024 zal in ruim 7 jaar gemiddeld 1,4 miljoen m² per jaar moeten worden verwijderd om de provincie asbestdakenvrij te krijgen. Dit betekent dat een forse versnelling van de dakenverwijdering nodig is. De maatregelen in dit Plan van Aanpak zijn gericht op die versnelling.

Afbeelding 2: schematische weergave van het huidige verwijderings-tempo en een schatting van het autonome verloop door invoering van het verbod (zonder provinciale bemoeienis).

Koppelingen met andere maatschappelijke opgaven

Er zijn verschillende mogelijkheden om de asbestdakenopgave te koppelen aan andere opgaven. Vervanging van het dak is kosteneffectief te combineren met (verbetering van) de isolatie, het plaatsen van zonnepanelen, renovatie van het pand en de omgeving, of sloop als het pand geen toekomstwaarde heeft (en daarmee kwaliteitsverbetering van de omgeving). Zie ook hoofdstuk 4 en 7.

De provincie Overijssel vervult ook een belangrijke rol bij de sanering van *Asbest in de bodem*. Vanaf 2001 wordt, deels vanuit de rol als bevoegd gezag in het kader van de Wet Bodembescherming en deels vanuit de rol van uitvoerder van het Besluit asbestwegen Wms, gewerkt aan het saneren van asbestbodems en –wegen in Goor en omstreken. De sanering van de wegen is grotendeels voltooid. De sanering van de bodem loopt nog. De resterende asbestbodemsaneringsopgave is geraamd binnen een bandbreedte van € 65 - 146 miljoen. Ook de komende 10-20 jaar zal de aanpak van asbestbodemverontreiniging nog een forse inspanning vergen. Het Rijk financierde en financiert nog steeds grotendeels de asbestbodemsanering. Daarmee is het Rijk ook bepalend voor het tempo van de asbestbodemsanering.

De ambitie is om de komende jaren de asbestbodemsanering verder vorm te geven vanuit een integrale brede asbestaanpak en gericht op de verbetering van de leefomgevingskwaliteit. De programmering van de asbestbodemsanering voor de periode 2016-2022 komt tot stand in nauwe samenwerking met de gemeenten Hof van Twente, Wierden, Hellendoorn, Rijssen-Holtten, Borne en Haaksbergen. Daarbij wordt de combinatie van asbestbodemsanering en asbestdakenverwijdering gestimuleerd. In dit kader wordt samen met de gemeente Hof van Twente gewerkt aan een koppeling van de bodemsanering van tuinen aan het verwijderen van asbestdaken in de wijk Het Gijmink in Goor. Hiermee wordt voorkomen dat de pas gereinigde bodem opnieuw verontreinigd raakt door verwerking, brand of ondeskundige verwijdering van asbestdaken in het gebied. Op deze wijze wordt in één uitvoeringsslag (“wave door de wijk”) een zo “asbestvrij” mogelijke wijk gerealiseerd. Dit beperkt de overlast voor bewoners van de wijk.

De provincie neemt geen specifieke rol bij de aanpak van *in pandig asbest*. In allerlei vormen is asbest verwerkt in gebouwen, merendeels in de jaren 70.

De vorm varieert van vloerbedekking tot dakbeschot en spuitasbest. Veelal wordt dit gesaneerd bij sloop, verbouwing en renovatie, mede omdat het dan toegankelijk wordt voor verwijdering. Deze opgave zal dus nog tientallen jaren voortduren en geleidelijk kleiner worden. In pandig asbest verweert echter nauwelijks en het gezondheidsrisico wordt dus niet autonoom groter. Woningcorporaties, asbestverwijderingsbedrijven en bouw- en sloopbedrijven zijn de belangrijkste partijen bij de aanpak van in pandig asbest. Hiervoor is veel regelgeving opgesteld door het Rijk (ministerie SZW) en het toezicht daarop wordt uitgeoefend door Rijk

en gemeenten/RUD's. Deze regelgeving wordt nog steeds doorontwikkeld op basis van nieuwe wetenschappelijke inzichten in de risico's en gevolgen van blootstelling aan asbest.

Wij verwachten dat een toename van de asbestdakenverwijdering ook zal leiden tot meer verwijdering van in pandig asbest, bijvoorbeeld asbesthoudend dakbeschot. De inzet van de provincie en andere partijen voor de bewustwording bij het publiek van de noodzaak van dakvervang zal naar verwachting ook bijdragen aan bewustwording van de gevaren van blootstelling aan asbest in het algemeen.

2. Rol van de provincie Overijssel

Formele rol van de provincie

De provincie is als bevoegd gezag voor de Wet Bodembescherming mede verantwoordelijk voor de asbestbodemsanering. Het Rijk en de gemeenten hebben hierin ook een verantwoordelijkheid. De provincie Overijssel neemt die verantwoordelijkheid al vele jaren bij de aanpak van de asbestbodemverontreinigingen in Goor en omgeving.

De provincie heeft geen formele verantwoordelijkheid voor de verwijdering van asbestdaken. De provincie Overijssel is daarmee vrijwel de enige betrokken partij die niets moet maar wel iets wil: bijdragen aan versnelling van de asbestdakenverwijdering in Overijssel. Zie hoofdstuk 3 voor een toelichting op de rol van de andere partijen die betrokken zijn bij de asbestdakenverwijdering.

Kansen voor een rol van de provincie

De provincie Overijssel is historisch betrokken bij asbestproblematiek. De provincie heeft de ambitie om bij te dragen aan een veilige leefomgeving en een provincie die in 2024 zoveel mogelijk asbestvrij is. Wij hebben gekeken naar de kansen die verbonden zijn aan de aanpak van asbest.

1. Een actieve rol van de provincie kan substantieel bijdragen aan een betere spreiding van de asbestdakenverwijdering tussen nu en 2024. Hiermee kan niet alleen de verwijdering van asbest uit onze leefomgeving worden versneld, maar kan ook worden voorkomen dat de pandeigenaren allemaal tegelijk vlak voor 2024 hun dak willen

laten vervangen, met alle nadelen van dien (prijsopdriving, vertraging, illegale verwijdering, etc.).

2. Door het verbod op asbestdaken per 2024 ontstaat er een (tijdelijke) groeimarkt voor dakvervang van ca 400 miljoen euro in Overijssel. Door de koploperspositie van Overijssel bij de aanpak van deze dakvervang kan het Overijsselse bedrijfsleven eerder een beter aanbod in de rest van Nederland en daarbuiten realiseren. Hiermee wordt de concurrentiekracht van het Overijsselse bedrijfsleven versterkt en dit kan worden gekoppeld aan onze inzet vanuit ons economisch beleid.
3. De koppeling tussen de verwijdering van asbestdaken en “in één moeite” verlaging van energiegebruik door dakisolatie en de productie van nieuwe energie door het plaatsen van zonnepanelen op het nieuwe dak, ligt voor de hand. Dit draagt direct bij aan onze doelstellingen voor nieuwe energie en duurzaamheid.
4. De noodzaak om het asbestdak te verwijderen kan bijdragen aan versnelde aanpak van leegkomende gebouwen, vooral in het landelijk gebied, door renovatie, functieverandering en/of sloop. Hiermee wordt een impuls gegeven aan kwaliteitsverbetering van de gebouwde en groene omgeving. Dit kan worden gekoppeld aan onze inzet vanuit ons omgevingsbeleid en ons landbouwbeleid.
5. Aandacht en zorg voor een veilige leefomgeving door een overheid die zelf actief meewerkt kan de constructieve inzet van burgers en ondernemers vergroten.

6. De asbestdakenverwijdering is bij uitstek geschikt voor een invulling van een provinciale rol om de krachten van overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties te bundelen: het Rijk kondigt het verbod af, de gemeenten moeten dat gaan handhaven en de burgers en ondernemers moeten hun asbestdak verwijderen. De provincie kan de noodzakelijke samenwerking tussen deze partijen bevorderen en het voor hen aanzienlijk makkelijker maken om hun verantwoordelijkheid te nemen.

Wat doet de provincie Overijssel

Vanuit onze ambitie en bovenstaande kansen kiest de provincie Overijssel de volgende rol :

1. *Regie voeren* op effectieve samenwerking in Overijssel tussen de partijen die verantwoordelijk zijn voor de asbestdakenverwijdering:
 - Rijk, verantwoordelijk voor wet- en regelgeving en landelijke maatregelen;
 - Gemeenten, te zijner tijd verantwoordelijk voor

- handhaving van het dakenverbod en lokale maatregelen;
 - Pandeigenaren, verantwoordelijk voor verwijdering van de asbestdaken op hun gebouwen;
 - Marktpartijen, verantwoordelijk voor het aanbod van verwijderingsoplossingen.
2. *Stimuleren en faciliteren* van andere partijen zodat zij sneller hun maatregelen gaan uitvoeren en pandeigenaren sneller hun dak gaan vervangen;
 3. Zelf *procesmaatregelen* uitvoeren waardoor koppeling met andere provinciale beleidsdoelen wordt bevorderd.

Wij nemen geen verantwoordelijkheid van andere partijen over en nemen (dus) ook geen verantwoordelijkheid op ons voor de feitelijke asbestdakenverwijdering. Wij zijn en blijven wel verantwoordelijk voor de uitvoering van de asbestbodemsanering voorzover betaald en bepaald door het Rijk.

3. Rol van andere partijen

Overijsselse gemeenten

Gemeenten hebben de plicht om het asbestdakenverbod te handhaven als dat eenmaal in 2024 van kracht is. Bij ernstige verwerking en bijkomende gezondheidsrisico's voor de omgeving kan ook nu al door gemeenten worden gehandhaafd. De handhavingstaak is echter niet de belangrijkste motivatie voor gemeenten om actief te zijn/worden bij de aanpak van asbestdaken. Dat is eerder een toenemende zorg over de gevolgen voor het leefmilieu en zorg over de verspreiding van asbest als gevolg van asbestbrand of stormschade.

De Overijsselse gemeenten waren tot voor kort zeer verschillend betrokken bij de asbestdakenproblematiek. De gemeenten die al langer bij asbest betrokken zijn, zoals Hof van Twente, Rijssen-Holten en Twenterand lopen voorop in hun ambities, en de andere Overijsselse gemeenten worden steeds actiever. Er bestaat inmiddels een periodiek bestuurlijk en ambtelijk overleg met de Overijsselse gemeenten over de versnelling van de asbestdakenverwijdering. Hierin worden de gezamenlijke activiteiten, het beleid en de agendering in landelijke overleggen afgestemd.

De gemeenten zijn in RUD-verband tevens verantwoordelijk voor het toezicht op de asbestverwijdering. Landelijk hebben de RUD's een vakberaad en programmaraad asbest opgericht om bij te dragen aan een gemeenschappelijke aanpak.

Als milieuvergunningverlener zullen gemeenten steeds vaker afwegen of een bedrijf met een asbestdak nog wel aan de veiligheidseisen voldoet, ook voordat het asbestdakenverbod van kracht wordt. Met name voor bedrijven met een (sterk) verweerd asbestdak kan dit leiden tot het intrekken of niet verlengen van de milieuvergunning.

Rijk

Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu is verantwoordelijk voor het asbestdakenverbod. Dit moet nog goed worden geregeld (wetswijziging verwacht medio 2017). Recentelijk heeft de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu een actievere aanpak van het Rijk aangekondigd. Er wordt onder meer een programmabureau opgericht dat een landelijk werkplan gaat opstellen. Overijssel is

ambassadeur van versnelling van de asbestdakenverwijdering en ondersteunt in die zin een actieve landelijke aanpak.

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is verantwoordelijk voor de regelgeving met betrekking tot het werken met asbest. Deze regelgeving is bepalend voor de werkwijze bij asbestdakenverwijdering.

De Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid houdt toezicht op de naleving van bovenstaande regels.

Andere provincies

De provincie Overijssel werkt nauw samen met de provincies Limburg, Gelderland en Noord-Brabant bij het ontwikkelen van de aanpak van asbestdaken. Limburg is net als Overijssel koploper en landelijk ambassadeur. Voor alle provincies geldt dat ze niets moeten (geen formele verantwoordelijkheid) en daardoor is de inzet van provincies bij de asbestdakenaanpak heel verschillend. In IPO-verband wordt binnenkort onderzocht of en hoe alle provincies kunnen samenwerken aan het onderwerp asbest.

Bedrijven en branchevertegenwoordigers die zich richten op dakvervangings-, asbestverwijderings- en -verwerking

Asbestonderzoeksbureaus verrichten onafhankelijk onderzoek naar de aanwezigheid en soort asbest in, op en rond gebouwen en in de bodem.

Asbestsaneringsbedrijven voeren de dakverwijdering uit. Dit is gespecialiseerd werk vanwege de veiligheidsvoorschriften en het gevaar voor de gezondheid van de medewerkers. Er zijn asbestsaneringsbedrijven die alleen asbestverwijdering doen en er zijn sloopbedrijven die ook asbestverwijdering (als onderdeel van het sloopwerk) uitvoeren.

Aannemers in de bouw hebben het grootste belang bij de vervanging van asbestdaken. $\frac{3}{4}$ van de kosten van dakvervangingswerk betreft immers (gemiddeld) het nieuwe dak. In Overijssel is dit een markt van ca. € 300 miljoen de komende 8 jaar. De aannemers zijn nog beperkt actief in deze markt. Er zijn met name mogelijkheden voor ontzorgend aanbod waarbij de aannemer samenwerkt met een gespecialiseerd asbestverwijderingsbedrijf. Groot- en detailhandelsbedrijven kunnen een rol gaan vervullen bij ontzorgende producten voor particulieren met een klein dak, maar ook voor standaard

dakoplossingen voor grotere daken. Deze markt is nog nauwelijks ontwikkeld.

Asbestverwerkingsbedrijven zijn ondernemingen die zich richten op alternatieven voor het storten van verwijderde asbestdaken. Zie ook hoofdstuk 3, fase 4.

Bedrijven en branchevertegenwoordigers die zich richten op advisering van pandeigenaren

Deze groep heeft veel invloed op de bewustwording, informatievoorziening en inzicht in de technische en financiële mogelijkheden voor dakvervangingswerk bij pandeigenaren. Zij zijn daarmee de belangrijkste beïnvloeders van pandeigenaren die een beslissing over dakvervangingswerk moeten nemen. Tot deze groep behoren banken, accountants, bouw- en huisvestingsadviseurs en bedrijfsadviseurs van ketenpartijen (zoals veevoederfabrikanten en zuivelproducenten).

Sommige adviseurs, zoals accountants, hebben de markt voor advisering over asbestdakenvervangingswerk inmiddels ontdekt. Veel bedrijven vinden de dakvervangingswerk "gedoe" en maken graag gebruik van ontzorgende adviseurs.

Verzekeraars hebben ook veel invloed op de bewustwording bij pandeigenaren en hun beslissing om het asbestdak te vervangen. Steeds meer verzekeraars van opstalschade en bedrijfsaansprakelijkheid beperken de dekking van schade door een asbestdak. Dit is met name voor ondernemingen een sterker motief om tot vervanging over te gaan dan een dreigend verbod van de overheid.

Vertegenwoordigers van pandeigenaren

Tot deze groep behoren LTO (agrariërs), Vereniging Eigen Huis (eigenaar-bewoners), Aedes (woningcorporaties), Platform eigenaren asbestwoningen, VNO/NCW en MKB-Nederland. De betrokkenheid van deze vertegenwoordigers verschilt sterk. De samenwerking met deze partijen vraagt derhalve veel maatwerk.

Overleg met partners

De afgelopen maanden is intensief overleg met diverse partners over de effectiviteit en organisatie van (potentiële) maatregelen om de verwijdering van asbestdaken uit Overijssel te versnellen. Met alle Overijsselse gemeenten wordt hierover ambtelijk en bestuurlijk overlegd. De meeste gemeenten zijn inmiddels intensief betrokken bij de aanpak om pandeigenaren te stimuleren om hun dak te vervangen.

Overijssel (en Limburg) neemt deel aan een landelijke “coalition of the willing” voor de versnelling van asbestdakenverwijdering. Deze coalitie is geïnitieerd door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en hierin zijn vrijwel alle landelijke partijen betrokken. Het Overijssels bedrijfsleven was ruim vertegenwoordigd bij de Overijsselse asbestconferentie in maart. Er is snel toenemende aandacht van de bouwsector voor de dakvervangingsopgave. Globaal is er een markt van € 400 miljoen voor dakvervangingsopgave. Globaal is er een markt van € 400 miljoen voor dakvervangingsopgave. Publieke aandacht voor deze opgave zal zowel aan de vraagzijde als aan de aanbodzijde tot verruiming van de markt leiden. Met bedrijven die betrokken zijn bij nieuwe technieken voor verwijdering en verwerking worden

bilaterale gesprekken gevoerd, door ons alsook door andere overheden. Dat geldt ook voor branchevertegenwoordigers van asbestsanerings- en bouwbedrijven en vertegenwoordigers van pandeigenaren (ondernemersverenigingen, LTO, Platform Eigenaren Asbestwoningen en Vereniging Eigen Huis) en hun adviseurs (banken, verzekeraars, accountants en bedrijfsadviseurs) waarmee de effectiviteit van maatregelen wordt besproken. Tevens wordt met Nordrhein-Westfalen overlegd over grensoverschrijdende samenwerking bij de aanpak van asbest en met de Europese Commissie over financieringsprogramma's.

4. Asbestdakenverwijdering

Bij de verwijdering van asbestdaken kunnen 4 fasen worden onderscheiden. Deze fasen verschillen onderling qua beïnvloedingsmogelijkheden met het oog op versnelling van de totale verwijdering.

Fase 1: Bewustwording

In deze fase worden pandeigenaren zich bewust van het aankomende verbod en de risico's van asbestdaken:

- Toenemende blootstelling, door verwerking van het dak, van:
 - a. De pandgebruikers
 - b. De gebruikers/bewoners in de omgeving van het pand
- Blootstelling door brand of stormschade van gebruikers/bewoners in de omgeving van het pand;
- Waardedaling van het pand vanwege het aankomende verbod;
- Afnemende verzekerbaarheid van de gevolgschade bij brand of storm;
- Na 2024: overtreding van het verbod en mogelijke handhaving door de gemeente.

De bewustwording zal niet alleen plaatsvinden bij de pandeigenaren maar ook bij de gebruikers van de panden, hun sociale netwerk (familie, collega's) en bij de omwonenden van een pand met een asbestdak. Ook kan de bewustwording van (de aanwezigheid van) asbestdaken worden vergroot door hier bij onderzoeken in het kader van asbestbodemsaneringsaandacht aan te besteden.

Activiteiten en maatregelen in deze fase zijn gericht op (versnelling van) deze bewustwording bij pandeigenaren zodat hun urgentie toeneemt om het dak te vervangen of het gebouw te slopen. Daarnaast zijn maatregelen denkbaar die niet direct op de pandeigenaren en hun adviseurs zijn gericht, maar ook op de (sociale) omgeving daarvan.

Fase 2: Informatieverzameling, afweging en beslissing om te (laten) verwijderen.

In deze fase verzamelen pandeigenaren informatie die ze nodig hebben om een beslissing over dakvervangings (of sloop) te nemen. Ze wegen de voor- en nadelen en nemen uiteindelijk een beslissing. Verschillende (soorten) pandeigenaren doen dit op verschillende manieren en momenten en het beslisproces verloopt ook heel verschillend.

Uit de ervaringen met lopende stimuleringsregelingen en gesprekken met partners komen de volgende voorbeelden.

- Bedrijven met een goede solvabiliteit maken een rationele afweging van de voor- en nadelen voor de continuïteit en winstgevendheid van hun bedrijf. Zij zijn dus vooral gebaat bij (in hun ogen) betrouwbare en daarop afgestemde informatie en professioneel advies.
- Bedrijven met een slechte solvabiliteit of onzekere toekomst zien het asbestdakenverbod vaak als

- bedreiging voor hun bedrijf. Daardoor staan ze (in eerste instantie) niet erg open voor informatie over de verwijderingsmogelijkheden en stellen ze de beslissing uit. Zij zijn vooral gebaat bij ondersteuning bij het overzien van de consequenties en toekomstscenario's voor hun bedrijf, en bij zicht op oplossingen (zoals financieringsmogelijkheden).
- Eigenaar-bewoners laten zich meer leiden door maatschappelijke “normen”, het gemak van een oplossing en de prijs daarvan. Zij zijn vooral gebaat bij breed gedeelde bewustwording (zoals bijvoorbeeld het normbesef bij roken is veranderd), eenvoudige verwijderingsoplossingen en veel concurrentie onder de aanbieders daarvan.
- Woningcorporaties en andere professionele vastgoedbeheerders zorgen veelal zelf voor hun informatievoorziening en plannen de dakverwijdering in hun onderhouds- en investeringsprogramma's.

Er zijn zorgen over de mogelijkheden voor minder draagkrachtige pandeigenaren om de verplichte verwijdering van hun asbestdak te kunnen betalen en (laten) uitvoeren. Die zorg is reëel maar de omvang van het probleem is nog onbekend en naar verwachting kunnen ondersteunende activiteiten van gemeenten, ondernemersverenigingen en bewonersorganisaties en maatwerk van financiers en adviseurs het probleem al aanzienlijk verkleinen. Daarom wordt daarop in eerste instantie ingezet. Mogelijk kan een gecombineerde financiering van duurzaamheidsinvesteringen en asbestverwijdering ook bijdragen aan de betaalbaarheid. We onderzoeken de concrete mogelijkheden hiervoor, waarbij de inzet is zo veel mogelijk de mogelijkheden van de markt te benutten en dan te bepalen of en zo ja welke inzet van de provincie nog nodig is.

In deze fase spelen de beïnvloeders van pandeigenaren een grote rol in de informatievoorziening en afweging.

Bij bedrijven zijn dit:

- Financiële adviseurs (accountants, belastingadviseurs en administratiekantoren)
- Banken, als financier en als financieel adviseur
- Private investeerders en beleggers
- Bedrijfsadviseurs, bijvoorbeeld van veevoederfabrikanten, franchiseketens, MKB-Nederland en VNO-NCW
- Brancheverenigingen
- Huisvestingsadviseurs (aannemers, bouwadviesbureaus, energieadviseurs, architecten)

Bij eigenaar-bewoners zijn dit:

- Familie, vrienden en kennissen
- Sociale media
- Televisieprogramma's (infotainment, opinieprogramma's en consumentenprogramma's)
- Consumentenorganisaties zoals de Vereniging Eigen Huis en de Consumentenbond
- Platform asbestwoning
- (Internetsites van) aannemers en verwijderingsbedrijven

Deze beïnvloeders vormen dus een belangrijke doelgroep voor de activiteiten die gericht zijn op informatievoorziening en versnelling van de beslissing om het asbestdak te (laten) vervangen.

Alle activiteiten en maatregelen die gericht zijn op stimulering, drempelverlaging, verleiding, vereenvoudiging, etcetera hebben betrekking op deze fase.

Fase 3: Verwijdering van het dak.

In deze fase gaat het om de daadwerkelijke verwijdering van het dak. In de asbestregelgeving worden hierin twee groepen onderscheiden:

- A. Asbestdaken kleiner dan 35 m²
- B. Asbestdaken groter dan 35 m²

Ad. A. De meeste daken van particuliere schuurtjes vallen onder groep A. De eigenaren van kleine daken mogen deze zelf verwijderen (tenzij de staat van het dak zo slecht is dat de kans op het vrijkomen van vezels groot is). Zij hoeven dan geen asbestinventarisatie te laten uitvoeren, mogen het asbest zelf verpakken en naar het gemeentelijk afvaldepot brengen. Instructies voor een veilige, handige verwijdering zijn er wel, maar de bekendheid hiervan kan nog sterk verbeterd worden.

Lang niet alle eigenaren van een klein dak kunnen of willen dit zelf verwijderen. Zodra ze daarvoor een bedrijf inhuren gelden dezelfde regels als voor grotere daken.

Ad. B. Voor alle grotere daken en voor bedrijfsmatig verwijderde kleine daken is het wettelijk verplicht om:

1. Een asbestinventarisatie te laten uitvoeren door een onafhankelijk gespecialiseerd bureau
2. Het asbest door een hiervoor gecertificeerd bedrijf te laten verwijderen. Deze verwijdering gebeurt onder zorgvuldig beschermde condities (“maantpakken”).

De gemiddelde kosten van vervanging van de grotere asbestdaken zijn als volgt opgebouwd:

- Dakverwijdering: ca. € 10 /m², waarvan:
 - Asbestinventarisatie € 1
 - Sanering en afvoer € 8
 - Storten € 1
- Nieuw dak: ca. € 30 /m²
- Totale kosten dakvervanging ca. € 40 /m²

De totale kosten kunnen sterk uiteenlopen afhankelijk van de grootte, functie en bouwwijze van het gebouw.

De verwijderingsbedrijven vervullen een cruciale rol in de keten en vormen een belangrijke partner bij het realiseren van versnelling van de dakenverwijdering. De sector is relatief overzichtelijk en omvat de sloopbedrijven met asbestsaneringscapaciteit en de gespecialiseerde asbestsaneringsbedrijven. De werkwijze van deze bedrijven wordt voornamelijk bepaald door de regelgeving vanuit het ministerie van SZW: die schrijft gedetailleerd voor hoe het asbest moet worden verwijderd.

Dit werkt goed voor de betrouwbaarheid van de aanpak en veiligheid van de asbestsaneerders zelf. De strikte regels lijken echter ook een belemmering voor innovaties in de werkwijze. Hierover is al veel discussie geweest in de sector en met de rijksoverheid en de uitkomst daarvan is dat deze regels nodig zijn en blijven voor veilige werkomstandigheden en een gezonde leefomgeving.

Een mogelijke uitzondering hierop is splitsing van de inventarisatieplicht voor alleen een dak en een totaal gebouw. Een verzoek van de provincie om dit te onderzoeken is in behandeling bij het Ministerie van SZW.

Er is nog wel veel vernieuwing mogelijk in verbreding van het aanbod. Het aanbod voor een nieuw dak is nu nog vaak losgekoppeld van de asbestverwijdering, terwijl het bij verwijdering van het dak meestal nodig is om een nieuw/ander dak aan te brengen. Bij toenemende aandacht voor asbestdakenverwijdering zal er op termijn een toenemend aanbod van complete dakvervangingsoplossingen in de markt ontstaan. Daarmee zal ook het aanbod van combinaties met energiebesparing en –opwekking toenemen.

De saneringssector verwacht zelf dat er geen grote capaciteitsproblemen zullen ontstaan bij een sterk

toenemende vraag naar saneringen, ondanks de korte tijd waarin de versnelling moet worden gerealiseerd. Betrokkenen buiten de sector (pandeigenaren, bouwbedrijven en toeleveranciers) zijn hebben hierover meer zorgen. Wij menen dat verbreding van het aanbod nodig is en meer concurrentie om prijsopdrijving te voorkomen.

Activiteiten en maatregelen zullen vooral effectief zijn als die gericht zijn op versnelling van breder, meer en ontzorgend aanbod door marktpartijen, zoals het one-stop-shop-concept en “menukaarten”. En uiteraard door meer concurrentie, zodat ook de kosten van dakverwijdering zo laag mogelijk zijn. Hiervoor is het zinvol als nieuwe/andere partijen toetreden tot de saneringsmarkt, zoals bouwbedrijven, materiaalproducenten en intermediairs.

Voor deze fase is het motto van de Belastingdienst toepasbaar: *“leuker kunnen we het niet maken, wel makkelijker”*.

Fase 4: Verwerking van het asbest.

In de huidige praktijk is er geen andere mogelijkheid dan asbesthoudende materialen en met asbest verontreinigde grond te storten op publieke en private stortplaatsen. Hierbij wordt het materiaal luchtdicht verpakt. Wij vinden het storten van asbest geen duurzame oplossing en niet passend in een circulaire economie.

Het storten van asbesthoudende materialen kost ongeveer € 50/ton. Voor asbestgolfplaten (de meest toegepaste vorm op daken) is dit ongeveer gelijk aan € 0,70/m². Verwerking tot een herbruikbare grondstof zal naar verwachting aanzienlijk duurder uitvallen (tot ca. € 2/m²). Hiervoor zal dus alleen een markt ontstaan als tegelijk een stortverbod of stortprijshoging (bijvoorbeeld via hogere stortbelasting) wordt doorgevoerd.

Op dit moment is van twee bedrijven in Nederland publiekelijk bekend dat zij vergevorderde plannen hebben voor het industrieel verwerken van asbesthoudende materialen tot onschadelijke stoffen. De Purified Metal Company ontwikkelt een fabriek om staal terug te winnen uit metalen die met asbest verontreinigd zijn en daarbij de asbestvezels door verhitting onschadelijk te maken. Deze ontwikkeling bevindt zich in de ontwerpfase; een engineering-ontwerp is onlangs gepresenteerd.

D-Nature ontwikkelt een fabriek om materialen met asbestcement om te zetten in herbruikbare grondstof

met cementachtige eigenschappen. Deze ontwikkeling nadert de uitvoeringsfase: een Milieueffectrapportage wordt voorbereid voor vestiging van deze fabriek op het Regionaal Bedrijventerrein Twente (Almelo). D-Nature hoopt in 2019 operationeel te zijn en is daarmee de enige (potentiële) bekende onderneming die asbestdaken grootschalig zal kunnen gaan verwerken tot herbruikbaar materiaal.

Er zijn meer ondernemingen actief die (andere) verwerkingstechnieken ontwikkelen met de bedoeling om dit commercieel te operationaliseren. Hierover is echter nog niets bekend gemaakt. Er is dus ook niet bekend op welke termijn een bijdrage aan de verwerking van asbestdaken mag worden verwacht.

5. Doelgroepen

Alle partners zijn het erover eens dat een doelgroepgerichte aanpak het meest effectief zal zijn. De volgende doelgroepen kunnen worden onderscheiden.

Doelgroepenonderscheid naar gezondheidsrisico

Vrijkomende vezels van zogenoemde witte asbest zijn zwaarder dan die van van blauwe of bruine asbest. Die laatste zweven meer door de lucht en dat verhoogt de kans op inademing aanzienlijk. De meeste daken zijn van witte asbest. Helaas is van de meeste daken onbekend of witte of andere asbest bevatten. De gevaarlijkste soorten zijn echter na 1977 niet meer toegepast, dus de leeftijd van het dak geeft wel een indicatie.

Jongeren lopen meer risico dan ouderen omdat de gevolgen van asbestbesmetting veelal pas na tientallen jaren optreden in de vorm van longkanker of soortgelijke dodelijke ziekten.

Daken van 25 jaar of ouder verwerken steeds sneller. Ook de staat van onderhoud heeft invloed op de verwerking. Als een dak beschadigd is, bijvoorbeeld door storm of afgevallen boomtakken, komen eerder vezels vrij.

Wij hebben bovenstaand aspecten gewogen met asbestexperts van de Overijsselse GGD-en, gemeenten en adviesbureau Oesterbaai. Hieruit is geconcludeerd

Activiteiten en maatregelen in deze fase zijn gericht op het versnellen van de ontwikkeling van een duurzamer oplossing voor asbestverwerking dan storten op een stortplaats. De provincie kan mogelijk bijdragen aan versnelling van het operationeel beschikbaar komen van (nieuwe) verwerkingstechnieken door innovaties te stimuleren en/of de condities voor markttoetreding te verbeteren. Een tussenstap daarin is tijdelijke opslag in plaats van storten, zodat het asbesthoudende materiaal makkelijker kan worden verwerkt zodra de techniek hiervoor beschikbaar is.

dat de combinatie van dakleeftijd (als indicatie van de verwerking), gebruiksintensiteit en gebruikersgroep vooral bepalend is voor het gezondheidsrisico. In volgorde van hoog naar laag risico:

1. Gebouwen van vóór 1977 die intensief gebruikt worden door jongeren, zoals sport- en verenigingsgebouwen;
2. Gebouwen van na 1977 die intensief gebruikt worden door jongeren;
3. Overige gebouwen

Doelgroepenonderscheid naar risico's op maatschappelijke schade door brand

Uitslaande brand van een gebouw met een asbestdak kan veel schade veroorzaken door verspreiding van stukjes asbest in de omgeving. Voorbeelden daarvan:

- In 2006 veroorzaakte een asbestbrand op een bedrijventerrein in Rijssen ernstige overlast doordat verschillende bedrijven in de omgeving meerdere dagen niet gebruikt konden worden. Dit veroorzaakte meer dan 1 miljoen euro economische schade.
- In 2014 veroorzaakte een asbestbrand in het centrum van Roermond zeer langdurige overlast omdat de asbeststukken wijd in de binnenstad verspreid raakten. Hierdoor moest het centrum lange tijd worden afgesloten met een miljoenen-schade tot gevolg. Zowel in Roermond als een jaar later in Wateringen ontstond door de verspreiding van asbest ook veel onrust onder de bevolking.

Gebouwen met grote daken veroorzaken bij brand eerder en meer schade en overlast dan gebouwen met kleine daken.

In bebouwde gebieden zijn de schade, overlast en eventuele gezondheidsrisico's veel groter dan in het buitengebied.

Hierdoor kan onderscheid worden gemaakt tussen:

1. Gebouwen met een groot asbestdak (bedrijfsgebouwen, sport- en verenigingsgebouwen) in bebouwd gebied
2. Overige gebouwen

Doelgroepenonderscheid naar de wijze van verwijdering

Asbestdaken mogen alleen worden verwijderd door hiervoor opgeleide medewerkers van gecertificeerde verwijderingsbedrijven. Ter bescherming van deze medewerkers gelden hiervoor strenge regels. Dit is nodig omdat deze medewerkers anders veelvuldig kunnen worden blootgesteld aan vrijkomende asbestvezels. Juist door die veelvuldigheid ontstaat een groot risico op gezondheidsschade.

Asbestdaken kleiner dan 35m² komen vrijwel alleen voor op schuurtjes bij woningen. Particuliere eigenaren mogen deze daken onder bepaalde voorwaarden zelf verwijderen en afvoeren. De gedachte daarbij is dat zij dit waarschijnlijk maar eens in hun leven zullen doen en daardoor een aanvaardbaar klein risico op gezondheidsschade lopen.

Op basis van de verwijderingswijze kunnen we dus onderscheid maken tussen:

1. Daken in eigendom van bewoners, kleiner dan 35 m², die door de bewoners zelf kunnen worden verwijderd;
2. Alle overige daken.

Doelgroepenonderscheid naar draagkracht van de pandeigenaar

Uit de ervaringen met subsidieregelingen en gebiedsgerichte aanpak (zoals in Rijssen-Holten op bedrijventerreinen) is gebleken dat de financiële draagkracht van de pandeigenaar zeer bepalend is bij het nemen van de beslissing om zijn asbestdak te vervangen (of het gebouw te slopen).

Daarbij moet als eerste onderscheid worden gemaakt tussen bedrijven en particulieren.

Bij bedrijven behoort het gebouw (en dus ook het asbestdak) tot het ondernemingsvermogen. Met de afkondiging van het asbestdakenverbod per 2024 is in feite een daling van de waarde van het gebouw ingezet; een potentiële koper van het gebouw zal zich immers realiseren dat hij voor 2024 het dak moet vervangen. Deze waardedaling brengt dus ook een daling van het ondernemingsvermogen met zich mee en daarmee vermindert de solvabiliteit van de onderneming. De solvabiliteit bepaalt mede de kredietwaardigheid van een bedrijf en daarmee de bereidheid van financiers (banken en investeerders) om geld aan het bedrijf te lenen. Accountants verwachten dat dit inzicht, en de vertaling daarvan in de jaarrekening, zal leiden tot de wens om snel het asbestdak te vervangen.

De solvabiliteit bepaalt dus de mogelijkheden die bedrijven hebben om de dakvervangende te financieren:

1. Bedrijven die voldoende solvabel zijn kunnen de dakvervangende zelfstandig financieren. Zij zullen dat nog eerder doen als deze investering ook financiële voordelen oplevert, bijvoorbeeld lagere stookkosten door isolatie of energieopwekking met zonnepanelen (zie hieronder), of tijdelijke fiscale voordelen.
2. Bedrijven die niet voldoende solvabel zijn om de dakvervangende zonder meer te financieren zullen op zoek moeten naar die financiële voordelen zodat er een rendabele investering ontstaat en financiering alsnog mogelijk wordt.
3. Bedrijven die daarvoor geen mogelijkheden hebben kunnen op zoek gaan naar een investeerder die bereid is om hun dak te vervangen in ruil voor de opbrengst van zonnepanelen.
4. Bedrijven die onvoldoende solvabel zijn en geen mogelijkheden hebben om kosten te besparen met isolatie (bijvoorbeeld omdat er niet gestookt wordt) en geen geschikt dak voor zonnepanelen hebben zijn aangewezen op een vangnet in de privésfeer, verkoop van het gebouw c.q. de grond of faillissement. Dit laatste dient uiteraard zoveel mogelijk voorkomen te worden.

Door een basissubsidie voor de dakverwijdering, fiscale voordelen van de investering en financieringsmogelijkheden zoals een duurzaamheidslening komen bedrijven minder snel in een hogere categorie terecht.

Particulieren met een klein asbestdak kunnen hun dak zelf verwijderen, of met hulp van kennissen (niet-professionals).

In gemeenten waar kosteloos het asbest kan worden afgegeven hoeven zij dus vrijwel geen kosten te maken. Draagkracht is voor deze groep dus nauwelijks onderscheidend.

Particulieren met een groter asbestdak of die hun dak alleen door een professional willen laten verwijderen zullen aanzienlijk hogere kosten moeten maken. Alleen het verwijderen kost € 10-15 /m² (afhankelijk van de grootte), totale dakvervangende kost gemiddeld € 40 /m². Zeker in het landelijk gebied zijn er nog relatief veel particulieren met een groter asbest schuurdak. Voor deze groep is de financiële draagkracht dus van grote invloed op de beslissing om het dak te verwijderen. Bij particulieren speelt het ontbreken van organisatie mogelijkheden vaak ook een beperkende rol. Waar bedrijven adviseurs inhuren zijn de kosten daarvan voor particulieren relatief (te) hoog. Zij zijn daardoor extra gebaat bij ontzorging.

Wij verwachten dat particulieren met voldoende vermogen of financieringsruimte om het dak te vervangen dit ook voor 2024 zullen doen. Zij zullen vooral gevoelig zijn voor maatregelen waardoor dakvervangende goedkoper en makkelijker wordt. Particulieren die ook voor de goedkoopste manier van dakvervangende onvoldoende vermogen of financieringsruimte hebben zijn afhankelijk van externe financiering die toegankelijk is voor minder draagkrachtigen. Bij deze groep zijn ook de risico's van illegale verwijdering en afvoer (dumping) en brandstichting relatief hoog.

Ervaringen met de praktijk van dakvervangende-beslissingen door pandeigenaren

Op dit moment zijn er nog twee provinciale regelingen in uitvoering voor de stimulering van de verwijdering van asbestdaken.

De regeling "Asbest eraf, zonnepanelen erop" is gericht op agrarische bedrijfsgebouwen en wordt gezamenlijk met andere provincies uitgevoerd. Het is een subsidieregeling waarbij € 4,50/m² wordt vergoed mits tegelijk ook een minimum aantal zonnepanelen wordt geplaatst op het nieuwe dak. De regeling "Asbest van het bedrijfsdak" is gericht op bedrijven op bedrijventerreinen. Dit is een combinatie van een subsidieregeling (€ 3/m²) en het aanbod van "dakscans" ter ondersteuning van snellere beslissing over dakvervangende door ondernemers. Beide regelingen lopen in 2016 af.

In bovenstaande regelingen is veel ervaring opgedaan met diverse ondersteuningsvormen en samenwerking

met verschillende marktpartijen. Met name de ervaringen met de dakscans hebben veel inzicht gegeven in de overwegingen van pandeigenaren bij het nemen van een beslissing over dakvervangende (of sloop).

De belangrijkste overwegingen van bedrijven bij een beslissing over dakvervangende zijn:

- Continuïteit van de bedrijfsvoering: hoe minder overlast hoe beter
 - Mogelijkheid om dakvervangende te combineren met energiebesparing of energieopwekking
 - Gemak van het organiseren van de dakvervangende; zij geven het liefst opdracht aan één partij die ze vertrouwen en alles regelt
 - Voor ca. 1/3 van de bedrijven: financiering is een drempel, maar meestal overkomelijk
- Daarnaast is gebleken dat veel bedrijven de netto kosten van dakvervangende aanvankelijk hoger schatten dan ze uiteindelijk blijken te zijn.

De ervaringen met beide regelingen hebben laten zien dat de subsidie vooral benut wordt door bedrijven met voldoende financiële draagkracht en dat de bedrijven die het (heel) moeilijk hebben aan de huidige subsidies niet voldoende hebben om tot vervangende over te gaan.

Prioritaire doelgroepen voor provinciale versnellingsmaatregelen

Op basis van hierboven onderscheiden doelgroepen en opgedane ervaringen hebben wij voor de provinciale activiteiten de volgende prioritaire doelgroepen gekozen:

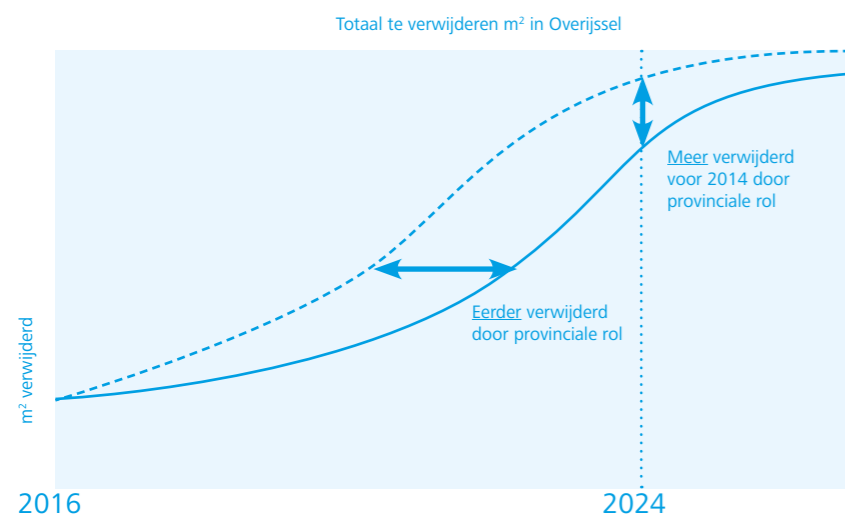
- A. Eigenaren van panden met een bovengemiddeld risico op gezondheidsschade en/of maatschappelijke schade door de ligging van het pand, (intensief) gebruik en/of de staat van het dak. Onder deze groep vallen de meeste gebouwen met een publieksfunctie in de bebouwde kom, zoals sportaccommodaties en verenigingsgebouwen. Deze gebouwen moeten snel aangepakt worden om de risico's te verminderen. Daarnaast vallen onder deze groep de oudere bedrijfsgebouwen in de bebouwde kom, zoals op oudere bedrijfsterreinen en verspreide bedrijfspanden. Deze gebouwen vormen, mede door hun leeftijd, een verhoogd risico voor maatschappelijke schade door brand.
- B. Financieel gezonde bedrijven en particulieren. Dit is een grote groep waar binnen enkele jaren een aanzienlijke versnelling van de dakvervangende kan worden bereikt door bewustwording,

informatievoorziening, een collectieve aanpak en verbreding van het aanbod aan vervangingsoplossingen. Bij deze groep richten we ons op het benutten van koppelkansen met andere provinciale doelen.

- C. Pandeigenaren met geringe financiële draagkracht. De maatregelen die effectief zijn voor groep B zullen voor deze groep onvoldoende zijn. Velen zullen hun dak niet voor 2024 verwijderen, waardoor gezondheidsrisico's gaan toenemen. Om dit te voorkomen, is waarschijnlijk een intensievere benadering van deze doelgroep met creatieve

oplossingen nodig. Provinciale maatregelen zijn erop gericht dat ook in deze groep dakvervangings plaatsvindt vóór 2024. In deze groep zitten relatief veel stoppende of voormalige agrarisch ondernemers en andere particulieren in het landelijk gebied.

De asbestdakenverwijdering kan worden versneld door doelgroep B eerder te laten beslissen en doelgroep C méér voor 2024 te laten beslissen om hun asbestdak te verwijderen. Zie onderstaande afbeelding.

6. Strategie en activiteiten van de provincie

Beeld van effectieve maatregelen en activiteiten

Uit alle contacten met partners en de recente ervaringen met de huidige regelingen is het volgende beeld ontstaan van (potentieel) effectieve activiteiten:

1. Er is dringend actie nodig om de vervanging van asbestdaken door de verantwoordelijke pandeigenaren aan te jagen, zodat er spreiding van de verwijdering tussen nu en 2024 kan ontstaan en voorkómen wordt dat veel pandeigenaren op het laatste moment massaal beslissen om hun dak te vervangen (en de verwijderingsbedrijven de vraag dan niet aankunnen).
2. Basismaatregelen, gericht op bewustwording en stimulering bij alle eigenaren van een asbestdak, zijn vooral landelijk effectief en daarmee naar ons oordeel een rijkstaak. Overijssel onderhoudt hierover bestuurlijk en ambtelijk contact met het Rijk en verricht zo nodig lobbywerkzaamheden. Concreet gaat het hierbij om voorlichting over het verbod, de handhaafbaarheid daarvan regelen en een basissubsidie per m² (nu € 4,50, gemiddeld 10% van de dakvervangingskosten; wij bepleiten een dalende rijkssubsidie om de versnelling te stimuleren). Aanvullende voorlichting op regionaal en lokaal niveau en aan de keukentafel versterkt de basismaatregelen.
3. Maatregelen waarbij de dakvervangings gekoppeld kan worden aan maatregelen die een voordeel voor de dakeigenaar meebrengen zijn zeer stimulerend. Voorbeelden hiervan zijn de koppeling aan energiebesparing door dakisolatie en de plaatsing van zonnepanelen. Maar ook koppeling aan renovatie van het pand en daardoor waardeverhoging kan de basis voor financiering vergroten en is daarmee stimulerend voor de eigenaar.
4. Sloop van het gebouw is, met name bij oudere gebouwen die hun functie hebben verloren, effectief om daarmee ook van het asbestdak af te komen. Stimulering van sloop zal dus ook bijdragen aan stimulering van asbestverwijdering, en omgekeerd.
5. Aanvullende maatregelen zijn nodig om de noodzakelijke verhoging van het huidige verwijderingstempo te bevorderen. Provinciale inzet, gericht op het activeren van de verantwoordelijke partijen, kan een substantieel verschil maken, in aanvulling op de inzet van de andere partijen. Overijssel vervult hierbij al een koplopersrol.
6. Subsidie per m² asbestdakverwijdering (bovenop de

rijkssubsidie) die gericht is op alle pandeigenaren zou vooral terecht komen bij de eigenaren die ook zonder die extra subsidie hun dak zouden vervangen. Voor de pandeigenaren die de dakvervangings niet kunnen/willen betalen zal extra subsidie nauwelijks verschil maken. Slechts wanneer gekozen zou worden voor een veel hoger subsidiepercentage (bijvoorbeeld 50%) zou dat effectief kunnen zijn, maar dan zouden de kosten voor Overijssel oplopen tot € 200 mln voor 10 miljoen m² te vervangen dak.

7. Maatregelen die specifiek gericht zijn op bepaalde groepen pandeigenaren en een combinatie vormen van "wortel" en "stok" zullen het meest effectief zijn.
8. Eigenaar-bewoners met een klein asbestdak (<35m²) hoeven geen asbestsaneerder in te huren om het dak te verwijderen. De verwijderingskosten voor deze (grote) groep zijn relatief laag (hoewel voor veel particulieren toch een aanzienlijk bedrag). Voor deze groep is vooral inzet op bewustwording, voorlichting over veilige verwijdering en ontzorgen effectief.

Inzet van de provincie Overijssel

Op basis van de analyses en overwegingen in de voorgaande hoofdstukken, de gekozen rol van de provincie, de prioritaire doelgroepen, de activiteiten van onze partners en ons beeld van effectieve maatregelen kiest de provincie Overijssel de volgende inzet.

1. Stimulerende en verbindende activiteiten zodat verantwoordelijke partijen sneller in beweging komen, de krachten worden gebundeld en de regionale economie maximaal profiteert van de groeiemarkt voor asbestverwijdering en dakvervangings.
2. Bij de uitvoering van die activiteiten wordt voorrang gegeven aan situaties met een hoog risico: verouderde daken in een omgeving waar veel mensen komen.
3. Koppeling van versnelling van asbestdakenverwijdering aan andere provinciale beleidsdoelen zoals nieuwe energie, duurzaamheid, versterking regionale economie, innovatie, kwaliteitsverbetering van de gebouwde en groene omgeving, en asbestbodemsanering. Hierdoor kan ook de realisatie van deze doelen worden versneld.
4. Aanvulling op de activiteiten van andere partijen

waar een beperkte provinciale inzet maximaal bijdraagt aan versnelling van de verwijdering van zoveel mogelijk m²'s asbestdak.

Nu het Rijk een subsidieregeling heeft ingesteld is een provinciale subsidie per m² niet langer zinvol. Wij gaan ook niet over enkele jaren alsnog subsidies per m² verstrekken. Met dit standpunt willen we voorkomen dat pandeigenaren hier op gaan zitten wachten/hopen.

Activiteiten van de provincie Overijssel

De hiervoor beschreven inzet leidt tot verschillende activiteiten van de provincie Overijssel (zie de bijlage voor het complete overzicht). Een klein deel van deze activiteiten is al in uitvoering. Van een groter deel is de voorbereiding gestart; deze zullen de komende maanden worden geconcretiseerd. Daarnaast zit een deel van de maatregelen nog in de "ambitiefase"; uit onderzoek en overleg met onze partners moet nog duidelijk worden of en hoe de ambitie vorm kan krijgen.

De belangrijkste activiteiten voor de provincie Overijssel zijn:

Activiteiten voor versnelling in Fase 1 (bewustwording):

Activiteit	Beoogd resultaat
Informatiepunten bij gemeenten helpen opbouwen	Tenminste 15 informatiepunten zijn in 2017 operationeel
Gemeenten ondersteunen bij de aanpak van asbestdaken op maatschappelijk vastgoed (hoog risico)	Alle gemeenten met asbestdaken op maatschappelijk vastgoed hebben in 2019 een plan van aanpak hiervoor operationeel
Bewustwording bij prioritaire doelgroepen door vertegenwoordigende organisaties van pandeigenaren te ondersteunen	Voor de doelgroepen particulieren, bedrijven en landelijk gebied zijn eind 2017 één of meer initiatieven van maatschappelijke organisaties in uitvoering
Bewustwording en informatieverspreiding via conferenties, nieuwsbrieven, digitaal platform, training en kennisdeling i.s.m. Rijk, gemeenten en marktpartijen	75% van alle pandeigenaren met een asbestdak kent eind 2017 het verbod en mogelijkheden om het dak te verwijderen

Voor de provinciale activiteiten gericht op fase 1 is een budget geraamd van ca. € 0,8 miljoen t/m 2019.

Activiteiten voor versnelling in Fase 2 (beslissen):

Activiteit	Beoogd resultaat
Mogelijkheden uitwerken voor koppeling tussen de financiering van duurzaamheidsinvesteringen (o.a. zonnepanelen) en van asbestverwijdering, ook voor bedrijven, complementair aan commerciële financiering, rijks- en EU-fondsen	80% van de bedrijven en particulieren (inclusief (ex)agrariërs) kunnen de asbestdakenverwijdering in combinatie met duurzaamheidsinvesteringen gefinancierd krijgen door banken en/of overheidsfondsen
Gemeenten en/of ondernemersverenigingen ondersteunen bij de aanpak per bedrijventerrein; eerste 10 terreinen krijgen extra ondersteuning	In 2019 is met steun van de provincie op alle bedrijventerreinen met veel asbestdaken een gezamenlijke aanpak geïnitieerd; eerste 10 terreinen zijn in 2018 in uitvoering
Mogelijkheden uitwerken voor koppeling tussen de financiering van duurzaamheidsinvesteringen (o.a. zonnepanelen) en van asbestverwijdering, ook voor bedrijven, complementair aan com	In 2019 loopt met steun van de provincie in woonwijken met veel asbestdaken een gezamenlijke aanpak; eerste 10 wijken zijn in 2018 in uitvoering
Gemeenten en/of bewoners in het landelijk gebied ondersteunen bij een gezamenlijke aanpak; eerste 10 initiatieven krijgen extra ondersteuning	In 2019 lopen in alle Overijsselse regio's initiatieven voor een gezamenlijke aanpak; eerste 10 initiatieven zijn in 2018 in uitvoering

Voor de provinciale activiteiten gericht op fase 2 is een budget geraamd van ca. € 2 miljoen t/m 2019.

Activiteiten voor versnelling in Fase 3 (verwijdering):

Activiteit	Beoogd resultaat
Kostenverlaging en vereenvoudiging van asbestinventarisaties bevorderen	De kosten van asbestinventarisaties worden verlaagd; rijksregels voor asbestinventarisaties worden vereenvoudigd
Stimuleren van het aanbod van one-stop-shop-oplossingen, hulpmiddelen voor particulieren, etc.	Pandeigenaren kunnen in 2019 kiezen uit een breed dakvervangingsaanbod, variërend van goedkope, eenvoudige tot volledig ontzorgende oplossingen
Snellere asbestdakenverwijdering door Overijsselse bedrijven stimuleren	Tussen 2016 en 2019 diverse activiteiten voor innovatie, kennisdeling en concurrentie-bevordering, o.a. via een prijsvraag
Koppeling tussen bodemsanering en dakenverwijdering organiseren	In 2019 wordt in tenminste 3 gebieden deze koppeling uitgevoerd

Voor de provinciale activiteiten gericht op fase 3 is een budget geraamd van ca. € 0,8 miljoen t/m 2019.

Activiteiten voor versnelling in Fase 4 (verwerking):

Activiteit	Beoogd resultaat
Methoden voor duurzame verwerking door Overijsselse bedrijven stimuleren	Tussen 2016 en 2019 diverse activiteiten voor innovatie, kennisdeling en concurrentie-bevordering; o.a. via "tweesnijdend mes"

Voor de provinciale activiteiten gericht op fase 4 is een budget geraamd van ca. € 0,3 miljoen t/m 2019.

Ondersteunende activiteiten:

Activiteit	Beoogd resultaat
Gegevensverzameling over het vóórkomen van asbestdaken samen met gemeenten opbouwen en monitoring van de voortgang van verwijdering	In 2017 is er volledig inzicht in het vóórkomen van asbestdaken en monitoring gekoppeld aan een landelijke registratie
Lobby bij en samenwerking met het Rijk en landelijke partners	Goed geregeld verbod, landelijke publieksvoorlichting en ondersteuning van Overijssel als koploperprovincie

Voor de provinciale ondersteunende activiteiten is een budget geraamd van ca. € 0,4 miljoen t/m 2019

Urgente activiteiten

Uit de Overijsselse asbestconferenties in maart en juli 2016 en de reacties op de concept-versie van dit Plan van Aanpak Asbestdaken zijn drie zwaartepunten voor de planning van bovenstaande activiteiten naar voren gekomen. De hieraan verbonden activiteiten gaan wij met voorrang oppakken.

Deze zwaartepunten hebben betrekking op:

1. Nieuwe financieringsmogelijkheden in combinatie

met terugverdienmogelijkheden, die ook een oplossing bieden voor minder draagkrachtige pandeigenaren;

2. Bewustwording, voorlichting en informatievoorziening over het belang van de vervanging van asbestdaken. Pandeigenaren hebben ook snel behoefte aan inzicht in de praktische mogelijkheden voor vervanging van hun asbestdak.

3. Georganiseerde aanpak per gebied en van maatschappelijk vastgoed.

Bijlage: Maatregelenoverzicht van alle partijen

In tabel A is een overzicht opgenomen van de maatregelen waarmee verschillende partijen op dit moment actief zijn, als idee, in voorbereiding of al in uitvoering en of de provincie daarbij een trekkende of ondersteunende rol wil vervullen.

Maatregelen versnelling asbestdakenverwijdering	Activiteiten	Trekkende partij	In samenwerking met	Doelgroepen* (pandeigenaren)	Stand van zaken juni 2016**	Opmerkingen	Activiteiten provincie Overijssel ■ trekkend ■ meewerkend
Fase 1: bewustwording							
1.1	Verbod duidelijk regelen	Wijziging WvB en Amvb	Rijk		Alle	U	-
1.2	Basiscommunicatie	Publieksvoorlichting over het verbod en mogelijke oplossingen	Rijk	Milieu Centraal	Alle	V	-
1.3	Samenhang organiseren tussen landelijke, regionale en lokale publieks-communicatie	Gemeentelijke Informatiepunten opzetten (zo mogelijk in combinatie met bestaande energieloketten)	Gemeenten	Provincie	Alle	I	Begeleiding bij de opzet, draaiboek ontwikkelen, informatietoevering organiseren. Jaarlijkse conferentie organiseren. Presentaties, publiciteit van goede voorbeelden, doelgroep-specifieke informatie verspreiden Training asbestherkenning, risicobeoordeling en handhaafbaarheid
		Overijsselse Asbestconferenties	Provincie	div. partners	Alle	U	
		Nieuwsbrieven/platform over voortgang asbestaanpak Overijssel	Provincie	div. partners	Alle	I	
		Deskundigheidsbevordering RUD's	Provincie	RUD's, gemeenten	Alle	V	
1.4	Bewustwording prioritaire doelgroepen	Regie op aanpak maatschappelijk vastgoed	Gemeenten	Provincie	MV	I	Gemeenten stimuleren, voorbeeld ontwikkelen, expertise beschikbaar stellen
		"Pak je dak": bewustwording bij plattelandsjongeren	AJK/PJO	Provincie	DBL, NDBL, VAB	V	Begeleiding en (co)financiering
		Andere initiatieven	Div.	Provincie	div.	I	p.m.
1.5	Stimuleren en faciliteren van (groepen) adviseurs en dienstverleners van bedrijven	Organiseren van kennisdeling over asbestdakenaanpak binnen brancheverenigingen van adviseurs	Provincie	(Vertegenwoordigers van) accountants, administratiekantoren, huisvestingsadviseurs, financiers	DBH/L	I, V	Workshops en expertmeetings organiseren, bijdragen aan bijeenkomsten en nieuwsbrieven
1.6	Preventief toezicht	Objectbezoek van toezichthouders met voorlichting en verwijzing	Gemeenten	Provincie, RUD's	Alle, m.u.v. P<35	I	Informatieoverdracht over vóórkomen asbestdaken, ondersteuning kennisoverdracht
1.7	Handhaving vóór 2024	Handhaving van ernstig verweerde daken op grond van WW	Gemeenten	Provincie, RUD's	Alle	I	Ixdem
Fase 2: Informatie, beslissen							
2.1	Basissubsidie per m ²	Subsidieregeling tot 2024	Rijk		Alle	U,I	Looptijd en budget zijn nu nog beperkt
2.2	Aanpak per bedrijventerrein	Collectieve aanpak per bedrijventerrein	Ondernemersverenigingen,	Gemeenten Provincie	DBH/NDBH	V	Tot nu toe nog beperkt maar wel succesvol toegepast
2.3	Aanpak per woonwijk	Aanpak door woningcorporaties en "meelifende" eigenaarsbewoners	Woning-corporaties NMO	Gemeenten, Provincie	WC, P<35	I	Sommige corporaties overwegen dit nu; andere nog niet
		"Mijn straat is asbestvrij"; ondersteuning bij buurtgewijze aanpak particulieren		Provincie, gemeenten, aanbieders van dakoplossingen	P<35	V	Begeleiding, co-financiering
2.4	Clusteraanpak landelijk gebied	Peer-to-peer aanpak in combinatie met collectieve aanbesteding	Gemeenten	Provincie, adviesbureaus	P>35L, DBL, NDBL, VAB	V	Begeleiding, co-financiering

Maatregelen versnelling asbestdakenverwijdering	Activiteiten	Trekkende partij	In samenwerking met	Doelgroepen* (pandeigenaren)	Stand van zaken juni 2016**	Opmerkingen	Activiteiten provincie Overijssel ■ trekkend ■ meewerkend
2.5 Slimme financieringen	Online tool voor pandeigenaren om onafhankelijke informatie over dakoplossingen en financieringsmogelijkheden te bieden	Provincie	Bouwend NL, Pioneering, banken	Alle	I		Ontwikkeling online tool, samen met marktpartijen
	Kennisdeling over financieringsaspecten voor bedrijven	Provincie	Banken, KvK, accountants, andere adviseurs	DBH/L, NDBH/L, MV	V		Expertmeetings organiseren
	Commerciële financieringsoplossingen voor niet-draagkrachtigen (daklease e.d.)	Private partijen	Provincie, Banken, Bouwend NL,	NDBH, NDBL, VAB, P>35H/L,	V		Workshops, community-of-practice, prijsvraag mede organiseren
2.6 Koppeling aan duurzaamheid en nieuwe energie	Financieringsmogelijkheden gekoppeld aan duurzaamheidsinvesteringen	Provincie	NEF, banken	P<35, P>35H/L	U,V	Mogelijkheden voor bedrijven wordt onderzocht	Samen met partners mogelijkheden onderzoeken en arrangementen ontwikkelen
2.7 Koppeling kwaliteitsverbetering gebouwde en groene omgeving	Vereenvoudiging van herbouwmogelijkheden landelijk gebied	Gemeenten	Provincie	VAB	V		Bijeenkomsten faciliteren, kennisdeling organiseren
2.8 Koppeling aan provinciaal vastgoed	Verzamelen informatie over asbest in /op tijdelijk vastgoedbezit	Provincie	n.v.t.	Voornameijk VAB	U		Inventarisaties laten uitvoeren, interne richtlijn opstellen
	Regelen asbestverwijdering bij/na sloop/herbestemming/verkoop	Provincie	n.v.t.	Voornameijk VAB	U		
Fase 3: Verwijderen							
3.1 Verlichting verplichte asbestinventarisatie	Kostenverlaging en vereenvoudiging door collectieve inkoop Inzet mensen met afstand tot arbeidsmarkt	Provincie	VEH, PEA, gemeenten	P<35, P>35H/L	I		Onderzoeken en zo mogelijk organiseren van collectieve inkoop
		Asbestonderzoeksbureaus	Provincie	Alle	I		Samen met bureaus onderzoeken en zo mogelijk organiseren van inzet van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt
3.2 Aanbod one-stop-shop-oplossingen vergroten	Bevordering van aanbod van marktpartijen voor volledig ontzorgende dakoplossingen	Aanbieders dakoplossingen	Provincie, Bouwend NL, verwijderaars, financiers, notarissen	DBH/L	V		Workshops, presentaties, prijsvraag faciliteren, best practices verspreiden
3.3 Aanbod van oplossingen voor particulieren vergroten	Stimuleren van verbreding en verruiming van het aanbod van hulpmiddelen voor particulieren	Provincie	Doe-het-zelf-winkels	P<35			Workshops, presentaties, prijsvraag organiseren, best practices verspreiden
3.4 Koppeling aan asbestbodemsanering	Pilot Hof van Twente (Gijmink B): gecombineerde uitvoering van bodemsanering en dakvervanging	Gemeente	Provincie	P<35	V	Na succes mogelijk voortzetting in andere wijken met asbest-bodemverontreiniging	Begeleiding en co-financiering
3.5 Koppeling aan innovatie: ontwikkeling snellere verwijderingstechnieken	Regionale marktpartijen uitdagen en faciliteren om snellere methoden voor asbestdakenverwijdering te ontwikkelen	Provincie	Div. partners	Alle	V	Combinatie met stimulering regionale werkgelegenheid	Workshops, community-of-practice, symposium, prijsvraag organiseren

Maatregelen versnelling asbestdakenverwijdering	Activiteiten	Trekkende partij	In samenwerking met	Doelgroepen* (pandeigenaren)	Stand van zaken juni 2016**	Opmerkingen	Activiteiten provincie Overijssel ■ trekkend ■ meewerkend
Fase 4: Verwerking							
4.1 Koppeling aan innovatie: ontwikkeling nieuwe verwerkingsmethoden	Marktpartijen uitdagen om sneller nieuwe verwerkingstechnieken toepasbaar te maken	Provincie	Rijk, TNO, div. partners	Alle	V	Combinatie met ontwikkeling regionale economie	Innovatieve combinatie-aanpak "tweesnijdend mes", workshops, onderzoek
4.2 Belemmeringen voor toetreding nieuwe verwerkingsmethoden wegnemen	Storttarieven en stortverbod bespreekbaar maken en afstemming tussen overheden en bedrijven organiseren	Provincie	Rijk, gemeenten, stortlocatiebeheerders, verwijderaars, verwerkers	Alle	I		Rondetafelgesprek(ken), onderzoek, mini-symposium
4.3 Mogelijkheden voor tijdelijke opslag verbeteren	Stimuleren veilige en efficiënte opslag om tempoverschil tussen verwijdering en verwerking te overbruggen	Provincie	Gemeenten, verwijderaars	Alle	I		Onderzoek van mogelijkheden, nut en noodzaak
Algemeen ondersteunend							
5.1 Inventarisatie vóórkomen asbestdaken en monitoring van de voortgang van verwijdering	Gegevensverzamelingen bundelen	Provincie	Gemeenten	nvt	U		GIS-basis voor gegevensverzameling ontwikkelen, koppeling met landelijke registratie maken voor monitoring voortgang
	Ontbrekende gegevensverzamelingen opbouwen	Provincie	Gemeenten	nvt	V		Samen met gemeenten ontbrekende gegevens opsporen en verzamelen
5.2 Lobby bij het Rijk	Langs meerdere kanalen bevorderen dat het Rijk: • Het verbod goed regelt; • De basissubsidie zeker stelt tot 2024; • Landelijke publieksvoorlichting z.s.m. realiseert • De asbestinventarisatie-regels vereenvoudigt voor daken; • Belastingvoordelen voor asbestverwijdering realiseert	Provincie	Gemeenten, andere provincies, brancheverenigingen	nvt	U		Deelname aan landelijk samenwerkingsverband, samenwerking met andere provincies, provincielobbyisten
5.3 Onderzoek mogelijkheden gebundelde aanbesteding	Onderzoeken hoe de provincie middels gebundelde/collectieve aanbesteding kan bijdragen aan versnelling	Provincie	Adviesbureaus	Nvt	U		Expertmeetings organiseren
5.4 Onderzoek risico's dakafspoeling	Duidelijkheid verkrijgen over wijze waarop toplaagstrook onder asbestdaken zonder dakgoot kan worden meegenomen bij asbest dakenverwijdering.	Rijk	Provincies, adviesbureaus	Nvt	V		Zonodig meewerken aan onderzoek
5.5 Landelijke aanpak met programmabureau	Opbouw landelijk programmabureau (wordt voorbereid)	Rijk	Div. partners	Alle	V	Overijssel participeert als ambassadeur	Meewerken aan opbouw programmabureau

***Doelgroepen:**

- P<35: Particulieren (eigenaar-bewoners) met een asbestdak kleiner dan 35m²
- P>35H: Particulieren (eigenaar-bewoners) met een asbestdak groter dan 35m² in gebieden met een hoog verspreidingsrisico (steden/kernen)
- P>35L: Idem in gebieden met een laag verspreidingsrisico (buiten steden/kernen)
- WC: woningcorporaties
- DBH: Draagkrachtige bedrijven (agrarisch en niet-agrarisch) in gebieden met een hoog verspreidingsrisico (steden/kernen)
- DBL: Draagkrachtige bedrijven (agrarisch en niet-agrarisch) in gebieden met een laag verspreidingsrisico (gebied buiten steden/kernen)
- NDBH: Niet-draagkrachtige bedrijven: die de investering voor dakvervangning of sloop niet kunnen betalen vanwege groot risico op faillissement
- NDBL: Idem in gebieden met een laag verspreidingsrisico
- VAB: Eigenaren van voormalige agrarische bebouwing die nog wel een agrarische bestemming heeft maar waar geen agrische bedrijfsvoering meer is
- MV: Maatschappelijk vastgoed in gebruik voor recreatie, zorg, sociale functies; eigendom van gemeenten, (sport)verenigingen, e.d.
- VWI: Verwijderaars: asbestsaneringsbedrijven
- VWE: Verwerkers: bedrijven die asbest verwerken tot onschadelijke producten of storten

****Stand van zaken:**

- U= Uitvoering
- V= Voorbereiding
- I= Idee

Marktsegmenten

Algemene toelichting/uitgangspunten

De markt voor asbestsanering is niet eenduidig en bestaat uit meerdere segmenten.

Hoofddoelgroepen zijn woningen (particulier), bedrijfspanden en agrarische sector

Maatschappelijk vastgoed met asbest dient te worden gesaneerd door de overheid (voorbeeldfunctie)

Corporatiewoningen met asbest zijn onderdeel van maatschappelijke renovaieopgaven van woningbouwcorporaties

Particulieren								
Woonachtig binnen bebouwde kom					woonachtig in buitengebied			
	< 35 m2	> 35m2			< 35 m2	> 35m2		
Rol		(energie) armoede	Beperkte middelen	voldoende middelen		(energie) armoede	Beperkte middelen	voldoende middelen
Privaat	gratis wegbrengen		aanbod bedrijven	aanbod bedrijven	gratis wegbrengen		aanbod bedrijven	aanbod bedrijven
Publiek - privaat		Revolverend Fonds	Revolverend Fonds			Revolverend Fonds	Revolverend Fonds	
Publiek		subsidie / saneren				subsidie / saneren		
Conversie (2020)	80%	15%	30%	50%	80%	15%	30%	50%

Bedrijven				
Binnen bebouwde kom (hoger risico voor omgeving)		Buiten de bebouwde kom (lager risico voor omgeving)		
Rol	Beperkte middelen	voldoende middelen	beperkte middelen	voldoende middelen
Privaat		aanbod bedrijven	aanbod bedrijven	aanbod bedrijven
Publiek - privaat	revolverend fonds		revolverend fonds	
Publiek				
Conversie (2020)	10%	60%	20%	45%

Agrariërs			
	Groene lijst (Rabo)bank Groeipotentie	Rode lijst Wel vastgoed- perspectief	Rode lijst Geen vastgoed- perspectief
Privaat	aanbod bedrijven	Financierings- perspectief (Rabo)bank	Financierings- perspectief (Rabo)bank
Publiek - privaat		Herbestemmings- fonds agrarische gebouwen	Herontwikkelings- fonds agrarische erven
Publiek	Groeiperspectief= doorontwikkeling met sanering (+quota?)	Ruimtelijk perspectief = herbestemming met sanering	Ruimtelijk perspectief = herontwikkeling (sanering + sloop)
Conversie (2020)	35%	25%	10%

Maatschappelijk Vastgoed Voorbeeldfunctie	
Publiek	overheid saneert / beleid
Conversie (2020)	90%

Marktsegmenten

Algemene toelichting/uitgangspunten

De markt voor asbestsanering is niet eenduidig en bestaat uit meerdere segmenten.

Hoofddoelgroepen zijn woningen (particulier), bedrijfspanden en agrarische sector

Maatschappelijk vastgoed met asbest dient te worden gesaneerd door de overheid (voorbeeldfunctie)

Corporatiewoningen met asbest zijn onderdeel van maatschappelijke renovaieopgaven van woningbouwcorporaties

Particulieren					
In welke fase, welke rol gemeente met welk instrument?		Woonachtig binnen bebouwde kom en buitengebied			
		< 35 m2	> 35m2		
Rol		(Energie) armoede	Beperkte middelen	Volgende middelen	
Privaat	fase	Bewustwording		Betrekken en inspireren aanbodbedrijven	
	rol	geen		Betrekken en inspireren aanbodbedrijven	
	Instrument	gratis wegbrengen		Organiseren overleg aanbodbedrijven / haak aan op andere beleidsthema	
Publiek - privaat	fase		Bieden 'podium' goede propositie	Bieden 'podium' goede propositie	
	rol		Besluitvorming / investeren	Besluitvorming / investeren	
	Instrument		Faciliteren financiers	Faciliteren financiers	
Publiek	fase	Bewustwording / besluitvorming	Revolverend Fonds	Revolverend Fonds	
	rol	informereren	Besluitvorming / investeren	Besluitvorming / investeren	
	Instrument	Informatiepunt	Actief faciliteren	inspireren en faciliteren	Inspireren en faciliteren
		subsidie / saneren	Informatiepunt	Informatiepunt met actieve verwijzing naar aanbodpropositie	Informatiepunt met actieve verwijzing naar aanbodpropositie
		Borgstelling / revolverend fonds			
Conversie (2020)		80%	15%	30%	
				50%	

Bedrijven				
In welke fase, welke rol gemeente met welk instrument?		Binnen bebouwde kom (hoger risico voor omgeving)		
Rol		Beperkte middelen	Volgende middelen	
Privaat	fase	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven	
	rol	informereren en faciliteren aanbodbedrijven	Activeren aanbodbedrijven	
	Instrument	betrekken omgevingspartijen	Organiseren overleg aanbodbedrijven	
Publiek - privaat	fase		Bieden 'podium' goede propositie / launching customer	
	rol	Besluitvorming / investeren	Besluitvorming / investeren	
	Instrument	Faciliteren financiers	Faciliteren financiers	
Publiek	fase	Revolverend Fonds	Revolverend Fonds	
	rol	Bewustwording / besluitvorming	Besluitvorming	
	Instrument	informereren	Actief faciliteren	
		Informatiepunt	Informatiepunt	
		subsidie / saneren	subsidie / saneren	
		Versoepelen vergunning en herbestemming	Versoepelen vergunning en herbestemming	
		Borgstelling / revolverend fonds	Borgstelling / revolverend fonds	
Conversie (2020)		10%	60%	
In welke fase, welke rol gemeente met welk instrument?		Buiten de bebouwde kom (lager risico voor omgeving)		
Rol		beperkte middelen	Volgende middelen	
Privaat	fase	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven	
	rol	informereren en faciliteren aanbodbedrijven	Activeren aanbodbedrijven	
	Instrument		Organiseren overleg aanbodbedrijven / haak aan op andere beleidsthema	

		Bieden 'podium' goede propositie
Publiek - privaat	fase	Besluitvorming / investeren
	rol	Faciliteren financiers
	Instrument	Revolverend Fonds
Publiek	fase	Besluitvorming / investeren
	rol	Inspireren en faciliteren
	Instrument	Informatiepunt met actieve verwijzing naar aanbodpropositie
		Versoepelen vergunning en herbestemming
Conversie (2020)	20%	45%

		Agrariërs		
In welke fase, welke rol gemeente met welk instrument?		Groene lijst (Rabo)bank Groeiopotentie	Rode lijst Wel vastgoed- perspectief	Rode lijst Geen vastgoed- perspectief
Privaat	fase rol instrument	Betrekken en inspireren aanbodbedrijven Activeren aanbodbedrijven Organiseren overleg aanbodbedrijven / haak aan op andere beleidsthema Bieden 'podium' goede propositie		
Publiek - privaat	fase rol instrument	geen	besluitvorming actief faciliteren herbestemmingsfonds	besluitvorming actief faciliteren herontwikkelingsfonds
Publiek	fase rol instrument	bewustwording besluitvorming actief faciliteren stimuleren informatiepunt & uitbreiding-voor-asbest-regeling (uitbreidingsperspectief)	bewustwording besluitvorming actief faciliteren stimuleren informatiepunt & herbestemming-voor asbest-regeling (herbestemmingsperspectief)	bewustwording besluitvorming actief faciliteren stimuleren informatiepunt & herontwikkeling-voor asbest-regeling (herontwikkelingsperspectief)
Conversie (2020)		35%	25%	10%

	Maatschappelijk Vastgoed Voorbeeldfunctie
Publiek	overheid saneert / beleid
Conversie (2020)	90%